

BIJLAGE
VOORTGANGSRAPPORTERING
AANGAANDE DE
AANBEVELINGEN POC-
PFOS/PFAS, HET PFAS-
ACTIEPLAN EN HET
ZORGWEKKENDE STOFFEN
ACTIEPLAN

Opvolging Beleidsdomein **OMG**

Opvolging Beleidsdomein **WVG (ZORG)**

22.05.2024

INHOUDSOPGAVE

Afkortingenlijst	7
1 aanbevelingen poc pfas	9
11 Beleidsontwikkeling	10
Aanbeveling 7 – Europese uitfasering niet-essentiële PFAS	10
Aanbeveling 8, 9 en 10 – PFAS-actieplan	11
Aanbeveling 11 – Europese Chemicaliënstrategie	13
Aanbeveling 12 – REACH	14
Aanbeveling 21 – Stoffenbalans	15
Aanbeveling 23 – 24 - Transparantie multinationals	17
Aanbeveling 64 – Bodemonderzoek: niet-genormeerde parameters	18
Aanbeveling 65 – Bodemsaneringsdeskundige	20
1.2 Beleidsuitvoering	21
Aanbeveling 4 – 5 – 52 – Niet constructieve opstelling bedrijven	21
Aanbeveling 6 – PFAS-belasting Zwijndrecht	23
Aanbeveling 18 – Lozings- en emissienormen	25
Aanbeveling 19 en 20 – Periodieke evaluatie omgevingsvergunning	27
Aanbeveling 26 – 27 Overheidssteun	29
Aanbeveling 28 en 51 – Zelfcontrole bedrijven	31
Aanbeveling 61 – Sanering historische bodemverontreiniging	33
Aanbeveling 62 – Kadastrale werkzone	35
Aanbeveling 63 – Toetsingswaarden en -normen (VLAREBO)	36
Aanbeveling 67 – Bodemattest	37
Aanbeveling 68 – Autonome staalname OVAM	39
1.3 Beleidsevaluatie	39
Aanbeveling 16 – 17 – MER	39
1.4 Onderzoek	41
Aanbeveling 15 – Milieugebruiksruimte en gezondheidsgebruiksruimte	41
Aanbeveling 25 – Blijvende bedrijfs- en productaansprakelijkheid	43
Aanbeveling 44 – Milieuzorgplicht bedrijven	44
Aanbeveling 45 – Risicosignalering	45
1.5 Operationeel	46
Aanbeveling 13 – Uniforme stofbenaming Vlaamse overheid	46
Aanbeveling 14 – Adviesverlening Vlaamse overheid	48
Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving	50
Aanbeveling 29 – 47 – Draaiboek milieu-incidenten	53
Aanbeveling 30 – Databank bodemanalyses	54
Aanbeveling 36 – 49 – 50 – 53 – Samenwerking handhavingdiensten	56
Aanbeveling 39 – 40 – 41 – Beleidsdomein-overschrijdende samenwerking	58
Aanbeveling 42 - 43 –Zeer Zorgwekkende stoffen	59
Aanbeveling 48 – Openbaarheid van milieu-informatie	61
Aanbeveling 57 – Uitvoeren bloedonderzoeken	62

////////////////////////////////////

Actie 22. Analyse gecombineerde blootstelling aan milieupolluenten en PFAS in de omgeving van 3M	100
2.3 Het minimaliseren van de verspreiding van de verontreiniging en de blootstelling van de bevolking	102
Actie 23. Bepalen van streefwaarden voor PFAS in grondwater	102
Actie 24. Verdere verfijning en onderbouwing normeringskader bodem – uitlogings- en verspreidingsrisico's	103
Actie 25. Onderzoeken of er zich significante emissies van PFAS voordoen binnen de sectoren 'Textiel' en 'Pulp- en papierindustrie'	104
Actie 26. Identificeren van bedrijven die wat hun afvalwater betreft inzake PFAS kunnen worden bemonsterd als relevante puntbron in het licht van hun vergunning, en vervolgens het verzamelen en het controleren van PFAS-gegevens.	105
Actie 27. Verhoogd toezicht op de PFAS-emissies bij zowel vergunde als niet-vergunde bedrijven in de milieucompartimenten water, grondwater, afval en lucht	107
Actie 28. Stimuleren innovatieve waterzuivering	109
Actie 29. Ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in afvalstoffen die in of als bodemverbeteraar worden gebruikt	110
Actie 30. Het in 2021-2022 ontwikkelde handelingskader PFAS verder verfijnen	111
2.4 Het saneren van verontreinigde locaties en de behandeling of verwijdering van afvalstoffen	112
Actie 31. Aanpak risicolocaties met mogelijke PFAS-verontreiniging in bodem en grondwater	112
Actie 32. Ambtshalve uitvoering van PFAS-beschrijvende bodemonderzoeken	114
Actie 33. Ambtshalve uitvoering van voorzorgsmaatregelen te Willebroek/De Naeyer	115
Actie 34. Ambtshalve uitvoering van andere voorzorgsmaatregelen en	115
Actie 35. Ontwikkeling van een solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van PFAS	116
2.5 Opvolging en aanpak van de verbetering van de volksgezondheid	117
Actie 36. Gezondheidssurveillance programma	117
Actie 37. Medisch Milieukundige (MMK) ondersteuning in de regio rond 3M	118
2.6 Kennisontwikkeling	119
Actie 38. Ontwikkelen meetmethode en uitvoeren emissiemetingen	119
Actie 39. Studie ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in fijn stof, depositie en gasfase	120
Actie 40. Project zorgwekkende stoffen in afvalstromen	121
Actie 41. Koppeling PFAS HBM-data aan gezondheidseindpunten uit het elektronisch medisch dossier	122
Actie 42. Gecoördineerde proactieve Vlaamse input voor Belgische werkgroep PFAS, het Belgische Comité REACH en het Europese PFAS-plan	123
Actie 43. Aanpak waterbodems	124
Actie 44. Actualisatie van de meetmethoden voor PFAS in bodem en sediment	124
2.7 Kennisdeling en data	125
Actie 45. Laagdrempelig verspreiden milieu-informatie	125
Actie 46. Acties gericht naar de brandweerkorpsen	126
Actie 47. Beschikbaar stellen en visualiseren van data inzake humane biomonitoring (HBM)	127
Actie 48. Optimalisatie van datastromen milieucompartimenten: verdere uitbouw van de PFAS-verkenner	128
Actie 49. Informatie-uitwisseling in het kader van het Europees Partnerschap Chemische risicoanalyse (PARC) en rond beleidsvertaling van HBM-resultaten voor PFAS	129
Actie 50. Ondersteuning aan de 1ste lijn rond 3M en bij uitbreiding Vlaanderen	130
Actie 51. Kennisdeling PFAS in zeeschuim	131
Actie 52. Overzicht van de PFAS-normen	132
3 ZZS-ACTIEPLAN.....	133
situering	133
3.1 Beleidsinvalshoek 1. Uitmaken van producten die ZZS bevatten	133

////////////////////////////////////

Actie 01. Vlaanderen levert via de nationale overlegstructuren (CCIM, BCR) tijdig gecoördineerde insteek op restrictiedossiers ihkv REACH	133
Actie 02. Opstarten van verhoogd toezicht op de productie en het gebruik van ZZS waarvoor een restrictie of een autorisatie volgens REACH geldt	134
Actie 03. Opstarten overleg met het beleidsdomein EWI, uittekenen plan van aanpak om beleidsmatig het concept Safe and Sustainable by design (SSbD) toe te passen	136
3.2 Beleidsinvalshoek 2. Voorkomen en beperken van emissies en verliezen van ZZS naar het milieu	137
Actie 04. Verder uitvoeren en afronden van voorbereidende studies m.b.t. implementatie van een inventarisatieplicht en stoffenbalans voor (potentieel) gevaarlijke stoffen	137
Actie 05. Opstarten van de aanpassing van de IMJV rapporteringverplichtingen voor ZZS voor zowel water als lucht	138
Actie 06. Inventarisatie van noden voor onderzoek naar nieuwe meetmethodes ZZS	140
Actie 07. Ontwerpend en verkennend onderzoek naar de concepten 'milieu- en gezondheidsgebruiksruimte' opstarten	141
Actie 08. Verhoogde aandacht voor ZZS in milieueffectrapportage door betere monitoringdata en betere doorvertaling van informatie uit de kennishub omgeving en gezondheid	142
Actie 09. Plan van aanpak uitwerken voor het concept minimalisatie van emissies – water en lucht	144
Actie 10. Aanpassing VLAREM bepalingen lucht m.b.t. ZZS opstarten	146
Actie 11. Bij totstandkoming van herziene richtlijn industriële emissies (RIE) trachten bepalingen te versterken op het gebied van ZZS om impact van ZZS in industriële installaties te beperken	146
Actie 12. Verderzetten BBT-studie algemene emissiegrenswaarden voor ZZS in lucht	147
Actie 13. Prioriteitsbepaling aanpak ZZS en zorgen dat deze worden opgenomen in nieuwe jaarprogramma's Vlaamse BBT-studies	148
Actie 14. Verhoogd toezicht bij bedrijven die ZZS produceren of gebruiken: organiseren van handhavingsinitiatieven ten aanzien van bedrijven waar ZZS-emissies plaatsvinden	149
3.3 Beleidsinvalshoek 3. Inventariseren en minimaliseren van verspreiding van verontreiniging en blootstelling van de bevolking	150
Actie 15. Inventarisatie en opvolging van hotspotwerking en milieugezondheidskundige aandachtsgebieden m.b.t. ZZS uitvoeren	150
Actie 16. Ontwikkelen van aanpak en beleid voor bodemverontreiniging met nieuwe opkomende stoffen en diffuse bodemverontreiniging_ project 'Nieuwe opkomende stoffen en diffuse bodemverontreiniging' verder uitvoeren	153
Actie 17. In kaart brengen van de concentraties van verschillende ZZS in het binnenmilieu van kinderdagverblijven	154
Actie 18. Vlaams humaan biomonitoring programma uitvoeren	155
Actie 19. Het opzetten van een signalisatie- en opvolgsysteem voor vragen en klachten bij lokale medisch milieukundige problematiek.	156
Actie 20. Opvolging en aanpak gezondheid_ gezondheidssurveillance en zorgondersteuning in milieugezondheidskundige aandachtsgebieden	159
Actie 21. Onderzoek uitvoeren m.b.t. methodiekontwikkeling voor kwalificatie en kwantificatie van milieu-gerelateerde gezondheidsschade	161
3.4 Beleidsinvalshoek 4. Saneren van verontreinigde locaties en de behandeling of verwijdering van afvalstoffen	163
Actie 22. Kenniscentrum innovatieve saneringstechnieken operationaliseren	163
Actie 23. Ontwikkelen van een gestructureerd beleid rond PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen in afval	164
3.5 SAMENWERKING ROND TRANSVERSALE THEMA'S ZZS	165
Actie 24. Uitvoeren van een studie m.h.o. het afbakenen van de scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader	165
Actie 25. Uitvoering werkprogramma Vlaamse werkgroep ZZS	166
Actie 26. Coördinatie van beleidsdomein-overschrijdende samenwerking 'hub ZZS'	168

////////////////////////////////////

3.6	Beleidsontwikkeling	170
	Actie 27. Participatief traject verderzetten om te komen tot een gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg – subdoelstelling ZZS	170
	Actie 28. Conceptualisering beleidsplan ZZS	171
	Actie 29. Conceptuele ontwikkeling van solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van ZZS	172
	Actie 29 bis. Uitwerken van een retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring.	174
	Actie 30. Verkennen van de mogelijkheden van een systeembenadering waarbij er watercompensatiemaatregelen worden geïmplementeerd om achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewater te vermijden.	175
	Actie 31. Trekkersrol opnemen in belangrijke dossiers inzake Europees en Internationaal milieubeleid die verband houden met chemische stoffen en producten	176
3.7	Beleidsuitvoering	177
	Actie 32. Geïntegreerd rapporteren over de uitvoering van het PFAS-actieplan, de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie en het saneringsverbond	177
	Actie 33. Geïntegreerde aanpak voor risicosignalering uitwerken	178
	Actie 34. Aanpak crisisbeheer uitwerken – lessons learned ZZS meenemen	182
3.8	OPBOUW VAN KENNIS- EN DATABASEHEER	184
	Actie 35. Ontwikkelen van een kruispuntbank Omgeving	184
	Actie 36. Operationaliseren van een governance proces voor het beheer en de actualisatie van het ZZS kader	187
3.9	Afstemmen en integreren van onderzoek, monitoring en surveillance	189
	Actie 37. Afstemming van huidige monitoring initiatieven rond ZZS en het opstellen van een plan van aanpak en implementatie van uitbreiding van monitoring initiatieven	189
	Actie 38. Gecoördineerde aandacht voor ZZS in onderzoeksagenda's	191
3.10	Communicatie en stakeholder management	192
	Actie 39. Heldere en afgestemde communicatie rond ZZS opzetten	192
	Actie 40. Principes en aanpak ZZS stakeholder management uitwerken	194
3.11	Internationale kennisuitwisseling	195
	Actie 41. Kennisuitwisseling met Nederland, het Regions for Health Network van de WGO, het European Partnership for the assessment of Risks from Chemicals (PARC) en US-EPA	195

AFKORTINGENLIJST

BBT	Best Beschikbare Techniek
BCR	Belgisch Comité REACH
BREF	BAT Reference documents
CCIM-netwerk	Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid
CCVO	Coördinatie- en Crisiscentrum van de Vlaamse overheid
CSV	Centrum voor slibverwerking
DABM	Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid
dOMG	departement Omgeving
DOV	Databank Ondergrond Vlaanderen
dZORG	Departement Zorg en Gezondheid
eBSD	erkend Bodem SaneringsDeskundige
ECHA	Europees Agentschap voor Chemische Stoffen
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme
e-PRTR	European Pollutant Release and Transfer Register
ERA	Environmental Risk Assessment
GAW's	Gezondheidskundige Advies Waarden
GIR	Grondeninformatieregister
GPBV-installaties	Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging
GRC	GrondReinigingcentrum
HBM	Humane BioMonitoring
IIOA	Ingedeelde Inrichting Of Activiteit
IMJV	Integraal Milieuverslag
INTEGO	Geïntegreerd Computernetwerk (Academisch Centrum voor Huisartsengeneeskunde)
MER	MilieuEffectRapport
m.e.r.	MilieuEffectrapportage
MMK	Medisch Milieukundigen
MMS	Milieu Management Systeem
NEHAP-3	Nationaal ActiePlan Leefmilieu-Gezondheid
NAPED	Nationaal Actieplan voor Hormoonverstoorders
BBO	Beschrijvende Bodemonderzoek (BBO)
OBO	Oriënterend Bodemonderzoek
OVAM	Openbare Afval Maatschappij
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PFOS	Perfluorooctaansulfonzuur
PLOEG	Planning, Opvolging en Evaluatie
POC	Parlementaire OnderzoeksCommissie
PSI-richtlijn	Open Data Richtlijn
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation, and Restriction of Chemicals

////////////////////////////////////

1 AANBEVELINGEN POC PFOS PFAS

SITUERING

Op 30 maart 2022 presenteerde de parlementaire onderzoekscommissie PFAS/PFOS (hierna 'de Onderzoekscommissie') haar definitief rapport, met daarin 69 aanbevelingen die ervoor moeten zorgen dat de overheid een adequate aanpak ontwikkelt voor de omgang met gevaarlijke chemische stoffen. Een aanpak die moet voorkomen dat nieuwe verontreiniging ontstaat en waarborgt dat de bestaande verontreiniging adequaat wordt opgenomen.

De Vlaamse Regering nam deze aanbevelingen ernstig en stelde met de mededeling van 18 november 2022 (VR 2022 1811 MED.0415/1) een plan van aanpak voor om invulling te geven aan en te rapporteren over de aanbevelingen.

Per aanbeveling werd in aparte fiches de aanpak beschreven als ook de stand van zaken (inclusief mijlpalen) en de te vermelden knelpunten. De fiches werden gebundeld in een rapporteringsdocument dat als bijlage bij de mededeling gevoegd werd.

In voorliggend document wordt per fiche een stand van zaken tot en met 31 mei 2023 toegevoegd. Hierbij wordt de groepering van aanbevelingen rond 7 thema's uit het rapport van 18 november 2022 hernomen. Voor de vergelijkbaarheid wordt eveneens de hoofdstuknummering van deze thema's behouden.

- 5.1. Beleidsontwikkeling
- 5.2. Beleidsuitvoering
- 5.3. Beleidsevaluatie
- 5.4. Operationeel
- 5.5. Onderzoek naar effecten op milieu en gezondheid
- 5.6. Personeel
- 5.7. 3M

1.1 BELEIDSONTWIKKELING

Aanbeveling 7 – Europese uitfasering niet-essentiële PFAS

Vlaanderen blijft een voortrekkersrol vervullen bij de Europese uitfasering van niet-essentiële PFAS en de concretisering van het begrip 'essentieel gebruik'. Daarbij wordt gestreefd naar een groepsbenadering voor die chemische stoffen. Via België sluit Vlaanderen zich daarvoor aan bij Nederland, Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden en pleit onder meer, conform het Deense voorbeeld, voor een Europese uitfasering van de aanwezigheid van PFAS in voedselverpakkingen.

Beschrijving aanpak:

Ons land ondersteunt de intentie van de vijf landen (Nederland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Duitsland) die momenteel een REACH groepsrestrictie aan het uitwerken zijn inzake PFAS. Deze werkzaamheden zijn reeds lang opgestart, waardoor het niet mogelijk is dat ons land nu nog toetreedt tot deze groep van indienende landen (maar ons land heeft goede contacten met deze landen aangezien we met hen ook reeds jaren deel uitmaken van de groep REACH-Up-landen die inzake chemisch EU-beleid bijkomende ambities inzake milieu en gezondheid willen gerealiseerd zien). De verwachting is dat tegen midden januari 2023 een voorstel van een REACH groepsrestrictie wordt uitgebracht. De behandeling van het voorstel zal dan starten.

De besluitvorming inzake dergelijke REACH-restricties verloopt binnen ons land in het Belgisch Comité REACH (BCR) waarvan de Vlaamse overheid deel uitmaakt (samen met de diverse andere betrokken overheden van ons land). Het BCR werd opgericht door het BE REACH Samenwerkingsakkoord zoals onderschreven door alle betrokken federale en gewestelijke overheden. De geïnteresseerde Vlaamse overheden worden hierbij door de VL BCR-vertegenwoordiger bij betrokken via diens netwerk in het kader van chemische risicobeheersing en PFAS.

Daarbij wordt onderzocht of Vlaanderen proactief een standpunt kan ontwikkelen inzake de concretisering van het begrip "essentieel gebruik". Vlaanderen agendeerde de nood aan Europese samenwerking in het kader van de uitfasering van PFAS op de agenda van de raadsvergadering voor de ministers van leefmilieu van 6/10/2021. België maande de Europese Commissie ook aan om vaart te maken van het aangekondigde voorstel voor een uitfasering.

Door middel van een nieuw AOB-punt (Any-Other-Business) voor de Europese Raad Leefmilieu van 24/10/2022 zal Vlaanderen nogmaals aandringen op een versnelde uitfasering van PFAS en een integrale aanpak van de PFAS verontreiniging, productie en gebruik op Europees niveau. Zie voor de in dit kader geagendeerde nota: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13626-2022-INIT/en/pdf>

Relevante nationale samenwerkingsverbanden zijn opgenomen in het NEHAP-3 (o.a. het NAPED – National Actionplan on Endocrine Disruptors)

Het departement Zorg houdt internationaal vinger aan de pols via het Regions for Health Network van de WHO (WHO-RHN), bv. vergelijkende aanpakanalyse van de Veneto-case in Italië.

////////////////////////////////////

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MILJIPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Vlaamse insteek op voorstel groepsrestrictie EC		Lopend	Het PFAS groepsrestrictiedossier is ondertussen opgestart (het voorstel van PFAS-restrictie is beschikbaar sinds 07/02/2023). Een eerste BE (incl. VL) insteek i.h.k. van de op 22/03/2023 opgestarte publieke raadpleging werd in de week van 23/5/2023 overgemaakt
Gefinaliseerde PFAS groepsrestrictie (REACH)	Zie timing REACH procedures (ten vroegste Q12025)	Lopend	De procedure om te komen tot een gefinaliseerde groepsrestrictie voor PFAS is opgestart. Nog een lange procedure cf. de REACH-Verordening is nog te doorlopen, met op het nationale BE niveau opvolging en besluitvorming in het kader van het BE Comité REACH.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Inzake de beoogde PFAS-restrictie loopt de procedure momenteel binnen het ECHA, samen met de betrokken overheden van de dossier indienende landen. Om te komen tot finale adviezen van de ECHA-adviesinstanties is meer tijd nodig dan in andere dossiers omdat er ook veel meer input is gekomen in het kader van de publieke raadpleging dan bij eerdere restrictievoorstellen. Binnen ECHA hoopt men de adviezen tegen begin 2026 (ten vroegste eind 2025) aan de COM te kunnen bezorgen. Op basis van die adviezen zal de COM dan een voorstel van restrictie uitwerken die zal voorgelegd worden aan het EU REACH Comité.

Aanbeveling 8, 9 en 10 – PFAS-actieplan

8. Het PFAS-actieplan moet een dynamisch en evolutief plan zijn, dat steeds up-to-date wordt gehouden, zowel wat de kennisdeling als wat de acties betreft, met aandacht voor doelgroepgerichte communicatie naar onder meer het brede publiek en kwetsbare groepen, maar ook naar omwonenden van bekende PFAS-hotspots en beroepsgroepen die in contact komen met PFAS. De prioritering voor de aanpak van die hotspots wordt bepaald op basis van wetenschappelijke inzichten en risico-inschatting.

9. Het actieplan wordt telkens goedgekeurd door de Vlaamse Regering en vervolgens wordt het Vlaams Parlement ervan op de hoogte gebracht, zodat de voortgang kan worden gevolgd en geëvalueerd.

10. "Dat actieplan bevat minstens bepalingen over:

- een gecoördineerde aanpak voor PFAS-metingen in alle milieucompartimenten (lucht, bodem, water);
- het bepalen van historische en actuele bronnen van PFAS-emissies en de diverse blootstellingsroutes;
- het bepalen van goede meetmethoden en een normenkader, conform andere Europese lidstaten, voor bodem, grondverzet, drinkwater, oppervlaktewater en lucht(emissies);
- het onderzoek naar saneringstechnieken en de mogelijkheden of risico's bij het definitief verwijderen van PFAS bij afvalverwerking;
- het tegengaan van schadelijke vervangproducten voor PFAS ('regrettable substitution');
- de wijze van opvolging van PFAS-verspreiding bij de bevolking (inclusief kwetsbare doelgroepen)."

Beschrijving aanpak:

De afgelopen maanden werden veel van de aanbevolen maatregelen opgestart. Deze maatregelen zullen in het najaar worden samengebracht en verder worden uitgewerkt in het PFAS-actieplan, zodat dit voldoet aan de minimumvereisten die zijn aanbevolen door de onderzoekscommissie. Het PFAS-actieplan zal eind 2022 voor een eerste keer voorgelegd worden aan de Vlaamse Regering ter kennisneming (mededeling). Vanaf 2023 zal het actieplan regelmatig worden geëvalueerd en bijgewerkt.

Bijkomende acties met betrekking tot zeer zorgwekkende stoffen waartoe PFAS behoort- zijn in tussentijd in opmaak zoals een vergelijkbaar actieplan (dl-)PCB, en een actieplan voor hormoon-verstorende stoffen (NAPED) i.s.m. de Federale Overheid. Eerder dit jaar werd een tijdelijk handelingskader rond PFAS uitgewerkt, dit is de gemeenschappelijke basis waarop praktijkgericht risicoanalyses, administratieve processen en beleidsvoorbereidend werk op wordt afgestemd. De gezondheidsimpact-analyses worden aangevuld en gekoppeld met gezondheid surveillance gegevens en internationaal medisch milieukundig inzicht. Kwetsbare groepen worden specifiek meegenomen rekening houdend met o.a. Levensfasen, settings of het principe proportioneel universalisme.

De 5 km zone rond Zwijndrecht wordt in dit actieplan benaderd als een milieugezondheidskundig aandachtsgebied vergelijkbaar met de werking in Hoboken, Genk -Zuid, ...

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Afwerking ontwerp PFAS actieplan	Q4 2022	Afgerond	De mijlpaal werd gehaald: het PFAS-actieplan werd als mededeling op de VR van 16/12/2022 geagendeerd.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			

Het PFAS actieplan werd op 14 juli 2023 als nota op de VR goedgekeurd. Voor voortgang van de acties: zie rapportering acties PFAS actieplan.

Aanbeveling 11 – Europese Chemicaliënstrategie

Een EU-aanpak voor schadelijke chemische stoffen is cruciaal. Die stoffen verplaatsen zich namelijk via diverse verspreidingsroutes, die geen rekening houden met landsgrenzen. Daarom schrijft Vlaanderen zich actief in de Europese chemicaliënstrategie in, waarbij de EU streeft naar een gifvrij milieu.

Beschrijving aanpak:

België, hierbij ook ondersteund door Vlaanderen, bepleit de volledige uitvoering en implementatie van hetgeen is voorgesteld inzake EU chemische stoffenbeleid in het kader van de Europese Green Deal. Dit heeft m.n. betrekking op de Chemical strategy for sustainability zoals uitgebracht op 14/10/2020 als onderdeel van de 'Zero pollution ambition'. Via een samenwerking met andere ambitieuze staten (verenigd binnen REACH-Up) wordt toegezien op een snelle en correcte realisatie hiervan.

Verder werd ook het herzieningstraject van bijlage IV en V van de POP-verordening (Persistente Organische Verontreinigende Stoffen) intensief opgevolgd vanuit Vlaanderen, dat dit dossier trekt op nationaal niveau. Eind juni '22 werd de herziening definitief afgeklopt. Voor een aantal stoffen (waaronder ook PFOA en PFHxS) werden limietwaarden opgesteld die bepalend zijn voor de eindverwerking van deze POP-houdende afvalstoffen.

Gezondheidskundig wordt hierin het principe 'Safe by Design' verdedigd, cf. de inspanningen bij geneesmiddelen in de Pharma-industrie.

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Herziening bijlagen IV en V POP-verordening	Q2 2022	Afgerond	
Toezien op correcte en tijdige realisatie chemical strategy for sustainability	Doorlopend tot realisatie Chemical strategy for sustainability	Lopend	De strategie wordt van nabij opgevolgd.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Sommige onderdelen van de 'Chemical Strategy for Sustainability' (afgekort CSS) werden tot nu toe nog niet geïmplementeerd, en dat zal onder de huidige COM ook niet meer het geval zijn. In het bijzonder is voor ons in dit verband relevant: de uitgestelde REACH revisie, waaruit uitstel van een aantal belangrijke elementen voortvloeien: de verstrengde informatie vereisten met betrekking tot de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen in producten, de uitgebreide 'generic approach to risk management', de introductie van een zgn. 'mixture assessment factor', en de strengere data vereisten met het oog op de identificatie van hormoonverstorende eigenschappen. Verder is het momenteel ook nog steeds wachten op de EU-ban op export van gevaarlijke stoffen m.n. van toepassing op dergelijke stoffen die reeds verboden zijn binnen de EU.

Aanbeveling 12 – REACH

Vlaanderen zet zich Europees in voor het versterken van de omgekeerde bewijslast van de REACH-verordening en dringt erop aan om de 'life cycle responsibility' in te passen in de REACH-verordening. Naar analogie van de farmaceutische sector wordt ook een Environmental Risk Assessment (ERA) voor chemische stoffen ingevoerd. Vlaanderen neemt in deze Europese discussie een actieve voortrekkersrol op. Bovendien moet de meetmethodiek volledig uitgewerkt en wetenschappelijk gevalideerd zijn voor alle stappen in het productieproces, waaronder de goedkeuring van het European Chemicals Agency (ECHA). Duiding van commissie Zo kan de nodige handhaving uitgevoerd worden bij uitstoot, lozing, lekverliezen en calamiteiten. Dat is niet van toepassing op experimentele schaal, zodat een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen experimenteel onderzoek en opgeschaalde productie.

Beschrijving aanpak:

De vooropgestelde omgekeerde bewijslast en 'life cycle responsibility' wordt door ons land bepleit in het kader van de herziening van REACH. De herziening kadert binnen de EU Chemicals Strategy for Sustainability (cf. EU Green Deal).

België sluit zich aan bij het Zweeds initiatief om in dit verband een gezamenlijke brief ("joint letter") aan de Commissie te zenden.

Knelpunten:

Insteek van stakeholders op EU en Belgische niveau

Trekker: dOMG

voorstel van de EC om de RIE te amenderen bevat een aantal zaken die relevant kunnen zijn (milieumanagement systeem en bijhorende zaken o.a. chemical inventory - zie artikel 14a van het voorstel). Het actueel houden van deze informatie is onderdeel van de uitwerking van het nieuwe digitale systeem, genaamd kruispuntbank.

De stoffenbalans (inventaris) zal gekoppeld worden aan een register met vergunningen, de geïntegreerde bevraging van beiden zal dan via de kruispuntbank kunnen gebeuren. Als deze studies en de RIE meer concreet zijn kan een voorstel voor uitwerking worden opgemaakt.

Knelpunten:

- Uitwerking kruispuntbank
- Het EC voorstel voor de RIE is pas +/- Q3 2023 definitief

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Studie opgestart met oog op het opstellen van een code goede praktijk voor het opmaken inventarissen afvalwaterstromen en afgasstromen	Q3 2023	Afgerond	Studie is afgewerkt maar nog niet publiek
Studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen'	Q3 2023	Lopend	Studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen' - zie Aanbeveling 18 – Lozings- en emissienormen is lopend - einde voorzien september 2024
Concreet Vlaams voorstel obv bovenstaande studies en voorliggend voorstel RIE	Q3 2023	Op te starten	Kan pas opgestart worden als bovenvermelde studies afgerond zijn en na publicatie RIE. Parallel aan timing RIE verschuift timing Vlaams voorstel naar Q2 2024.
Analyse en uitwerking nieuw digitaal systeem (kruispuntbank)		Op te starten	Analyse en uitwerking kan opstarten als bovenvermelde studies afgerond zijn en parallel aan aanbevelingen rond de kruispuntbank. Geïntegreerde bevraging in combinatie met andere databronnen via kruispuntbank, zijn afhankelijk van realisatie kruispuntbank.

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond	Het departement Omgeving trekt de intra-Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU dossier.
Studie Europa 'Development of a template for a harmonised permit summary'	Q4 2023	Afgerond	Vlaanderen neemt actief deel aan de studie. Vlaanderen probeert een koppeling te voorzien met de IEP en vergelijkbaarheid van data uit de template.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
<p>Mijlpaal herziening RIE: De herziening van de RIE is afgewerkt (tekst finaal) - een laatste goedkeuring op de Raad van 12 april 2024 zal de RIE definitief goedkeuren.</p> <p>Mijlpaal 'Permit summary': België heeft sterk ingezet op een geharmoniseerde vergunningssamenvatting. Dit is helaas niet weerhouden in de tekst.</p>			

Aanbeveling 64 – Bodemonderzoek: niet-genormeerde parameters

Voor het bepalen van project-specifieke toetsingswaarden voor niet-genormeerde parameters maakt de OVAM een evaluatie over wie daarvoor verantwoordelijk is: de erkende Bodem Saneringsdeskundige (eBSD) of de OVAM zelf. De OVAM neemt die beslissing op basis van een nader te bepalen geformaliseerd afwegingskader, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de omvang en het risico van de vervuiling. Als de eBSD verantwoordelijk is, valideert de OVAM alleen het proces; in het andere geval draagt de OVAM de eindverantwoordelijkheid voor zowel het proces als het resultaat. De kosten daarvoor worden op een billijke manier verdeeld en worden maximaal verhaald op de vervuiler.

Beschrijving aanpak:

OVAM neemt het afleiden van bodemnormen voor nieuwe stoffen en de herziening van de bestaande bodemnormen op via het jaarprogramma VITO/OVAM. Jaarlijks worden in overleg de prioriteiten voor de invulling van deze taak vastgelegd, waarbij ook een evenwicht wordt gezocht tussen herziening (aanpassen aan nieuwe wetenschappelijke bevindingen) van bestaande normen en het afleiden van normen voor nieuwe parameters. Ook het 'up to date' houden van de methodiek voor normafleiding gebeurt via deze taak. De selectie van nieuwe stoffen voor normafleiding was vroeger voornamelijk gebaseerd op bevindingen uit de praktijk en gebeurde in overleg met de sector. Sinds een 10-tal jaar lopen er bij de OVAM acties voor de aanpak van bodemverontreiniging met nieuwe zorgwekkende stoffen.

Bevindingen uit de praktijk worden nu ook aangevuld met gegevens uit (beperkte) verkennende meetcampagnes. Factoren die worden meegenomen bij de prioriteitsbepaling zijn: omvang van het probleem, mogelijke blootstellingsrisico's en eigenschappen van de stoffen, zoals toxiciteit, mobiliteit en persistentie. Deze aanpak heeft er toe geleid dat voor verschillende nieuwe zorgwekkende stoffen (bv. 1,4-

////////////////////////////////////

dioxaan, PFOS, PFOA, ...) toetsingswaarden (of 'ontwerp bodemsaneringsnormen) werden afgeleid, en die dus door de eBSD's in bodemonderzoeken kunnen worden toegepast.

Om een **geformaliseerd afwegingskader** (naar het voorbeeld van 'water bestemd voor menselijke aanwending' - drinkwater) te kunnen ontwikkelen voor niet-genormeerde parameters, zijn meer gegevens nodig over nieuwe zorgwekkende stoffen, zowel meetgegevens als kennis over (eco)toxiciteit en gedrag in bodem en grondwater.

Daarnaast dienen de gerichte verkennende meetcampagnes voor diverse stofgroepen te worden geïntensifieerd. Er werd reeds een [inventarisatie uitgevoerd van mogelijk gegevensbronnen in Vlaanderen](#). Deze data kunnen worden gebruikt in een afwegingskader, en ondersteunt beleidsontwikkeling m.b.t. diffuse bodemverontreiniging. Er wordt voorgesteld om in samenspraak met de relevante actoren (eBSD's, ...) dit afwegingskader op te maken en parallel te ontwikkelen met andere beleidsacties omtrent diffuse bodemverontreiniging en 'emerging contaminants'.

Daarnaast zullen de pistes worden onderzocht over hoe de gemaakte kosten maximaal kunnen worden verhaald op de vervuiler. Hierbij zal ook gekeken worden naar producenten. Er zal ook een analyse uitgevoerd worden over de eindverantwoordelijkheden met betrekking tot project-specifieke toetsingswaarden voor niet-genormeerde parameters in het kader van grondverzet (rekening houdend met het standstill-principe). Alhoewel er vandaag geen hiaten zijn in de verantwoordelijkheidsverdeling tussen OVAM en bodembeheersorganisaties, zal in deze analyse geëvalueerd en bekeken worden welke rollen in de toekomst door OVAM dan wel door de bodembeheersorganisaties best dienen te worden opgenomen.

Knelpunten: NA

De veroorzaker van een bodemverontreiniging is niet altijd gekend bij aanvang van een OBO of BBO.

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Ontwikkelen van eerste concept van geformaliseerd afwegingskader in 2023	Q4 2023	lopend	Een stappenplan wordt uitgewerkt.
Concrete uitwerking van het concept in overleg met de bodemsector en relevante administraties in 2024	Q4 2024	Op te starten	Kan pas van start gaan na ontwikkeling van concept.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024.			
Op te starten			

Aanbeveling 65 – Bodemsaneringsdeskundige

Voor de kwaliteitsborging wordt naast de erkenning van de eBSD's ook een robuust controlesysteem uitgewerkt om de onafhankelijkheid en correctheid van hun werkwijze te garanderen.

Beschrijving aanpak:

De OVAM evalueert het huidige controlesysteem bij de bodemsaneringsdeskundigen en stuurt bij waar nodig via o.a. veld- en werfcontroles, metingen vanuit de signaalfuncties (alle types rapporten) en audits. De OVAM gaat verder de mogelijkheden na om, waar opportuun, meer verantwoordelijkheid te leggen bij de bodemsaneringsdeskundigen vanuit de audits en opgelegde maatregelen. In het bijzonder wordt de aandacht gelegd op hun onafhankelijkheid en de correctheid van hun werkwijze.

Knelpunten: NA

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Evaluatie van de verschillende onderdelen van het kwaliteitssysteem en inventarisatie van de verbeterpunten. Op basis daarvan wordt een planning gemaakt met concrete acties en verbeteringen.	Q4 2022	Afgerond	
Opstellen van een bijhorende roadmap met het identificeren en inplannen van de quick wins	Q4 2022	Afgerond	
Oplevering eerste quick wins, planning vervolgrealisaties voor 2023.	Q4 2022	Afgerond	
Tussentijdse evaluatie vervolgacties (middellange termijn) eventueel aanpassing roadmap	Q4 2023	Lopend	Zie beschrijving onderaan.
Opmaak mijlpalen voor acties middellange termijn en na 2024 (na aanpassing bodemdecreet).	Q3 2024	Op te starten	Dit is op te starten na de aanpassing van het bodemdecreet
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			

Aanpassingen wetgeving:

De teksten voor de rol van de kwaliteitsverantwoordelijke zijn gefinaliseerd en worden meegenomen in het huidige voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging VLAREBO en VLAREL. De overige voorstellen voor de teksten voor aanpassing in de wetgeving zijn opgemaakt en bezorgd voor juridische controle aan onze externe partner Eubelius.

Verstrenge sanctionering:

Er werd een intern kader uitgewerkt voor het vaststellen en opvolgen van gemaakte fouten. Door verstrenge controles op o.a. veld- en werfcontroles, metingen vanuit de signaalfuncties (alle types rapporten) en audit, wordt 1 bodemsaneringsdeskundige tijdelijk geschorst in april 2024.

Ontwikkeling dashboard voor kwaliteitsmetingen:

De implementatie van het dashboard voor kwaliteitsmetingen gaat deel uitmaken van een grote strategische oefening binnen de OVAM, in samenwerking met Digitaal Vlaanderen

1.2 BELEIDSUITVOERING

Aanbeveling 4 – 5 – 52 – Niet constructieve opstelling bedrijven

4. Door het afgelegde traject van 3M is verscherpt toezicht en handhaving op alle aan 3M opgelegde verplichtingen en voorwaarden aangewezen.

5. De algemene aanbevelingen in dit verslag zijn ook – en dikwijls zelfs in het bijzonder – specifiek van toepassing op 3M. Bij een niet-constructieve opstelling van bedrijven op het vlak van de remediëring van milieuproblemen zal de overheid zich repressiever opstellen.

52. Bedrijven die in het kader van hun milieuzorgplicht calamiteiten of problemen melden, moeten kunnen rekenen op een zeker vertrouwen en een oplossingsgerichte ingesteldheid van de overheid. Daartegenover staat dat bedrijven die hun milieuzorgplicht niet ter harte nemen of niet optreden, kordaat bestraft moeten worden.

Beschrijving aanpak:

Departement Zorg en het Departement Omgeving schrijven een studie uit die de prioritering van de gezondheidsaspecten binnen het milieuhandhavingsbeleid dient aan te geven. Er wordt vertrokken vanuit wat er al bestaat, o.a. de methodieken rond afleiding Gezondheidskundige Advieswaarden, gecombineerde blootstelling, milieugezondheidskundige risicoanalyse, en de uitwerking (praktijkvalidatie) van de tool RICA (risk and cost based assessment) i.s.m. Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM) en Departement Omgeving. In het gewestelijk meerjaren omgevingshandhavingsprogramma, dat is opgesteld in overleg met de gevatte gewestelijke handhavingsactoren, wordt een algemene beleidslijn opgenomen inzake een oplossingsgerichte handhaving enerzijds en meer repressieve handhaving anderzijds. Daarbij wordt rekening gehouden met de verschillende handhavingsstrategieën, en in het bijzonder *compliance*

////////////////////////////////////

promotion. De gevatte gewestelijke handhavingsactoren brengen hun individuele meerjaren omgevingshandhavings-programma's hiermee in lijn en laten deze principes doorwerken in het operationele plannen en programma's, en houden daarenboven rekening met evoluties inzake Zeer Zorgwekkende Stoffen en evoluerende wetgeving terzake.

Het Departement Omgeving verfijnt het kader (zie aanbeveling 28 – 51, omgevingshandhavingsplan) met betrekking tot kordate handhaving en de inzet van het handhavingsinstrumentarium. Als onderdeel van de hub ZZS (zie aanbeveling 39) zetten de OVAM en VMM de algemene beleidslijnen uit voor de Zeer Zorgwekkende Stoffen in respectievelijk bodem, afval en materiaal, en in water en lucht, en gaan na in welke eventuele sectoren deze vrij kunnen komen. Op basis hiervan bepalen ze, in nauwe samenwerking met andere (handhavings)actoren voor welke kritieke toepassingen er normen en/of afgeleide vergunningsvoorwaarden worden ontwikkeld waarop kan worden gehandhaafd.

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Studie prioritering gezondheidsprioriteiten binnen het milieuhandhavingsbeleid	Q2 2023	Lopend	Eerste verkennend gesprek tussen departement Zorg en departement Omgeving is gebeurd
Een gewestelijk meerjaren Omgevingshandhavingsprogramma is door het Departement Omgeving in opmaak in functie van politieke goedkeuring, een volgende stap in het traject is het inwinnen van het advies van de adviesraden. Er wordt gehandhaafd conform de Omgevingshandhavingsprogramma's en de jaarprogramma's/-plannen.	Q4 2022	Afgerond	Het gewestelijk meerjaren Omgevingshandhavingsprogramma trad in werking op 15 maart 2023.
Het Departement Omgeving verfijnt het kader met betrekking tot kordate handhaving en de inzet van het handhavingsinstrumentarium, en werkt daartoe momenteel algemene uitgangspunten, principes en criteria uit.	Q4 2022	Afgerond	OHHP in werking sedert 15 maart 2023

Vlaanderen spoort aan om op Europees niveau vergunningsinformatie opzoekbaar en vergelijkbaar te maken. Het voorstel van de EC voor het aanpassen van de RIE biedt hiervoor een mogelijkheid. In het voorstel stelt de EC dat relevante vergunningsinformatie (inclusief EGW) in een samenvatting publiek moet gemaakt worden. De template hiervoor wordt nog vastgesteld. Vlaanderen schaart zich achter het principe 'nul-pollutie' als minimale voorwaarde, cf. het 'zero-pollution'-dossier PFAS dat door de Nederlandse collega's werd ingediend bij Europa. Milieu-Gezondheidskundige aanvaardbaarheid vormt hierin een belangrijke hoeksteen. Zie ook aanbeveling 23 en 24 'transparantie multinationals'. Op Europees niveau werd de richtlijn industriële emissies herzien (EC 5/4/2022). In het nieuwe artikel 1 (binnen EU ter raadpleging) wordt het woord 'volksgezondheid' toegevoegd.

Knelpunten:

Aanpak vergunningen:

- Medewerking van buitenlandse collega's vereist
- Vergunningen van 3M sites buiten Europa verkrijgen is complex – tijdrovend. Een eerste stap voor informatie-uitwisseling over onder meer PFAS werd gezet in augustus 2022 door de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst tussen het Amerikaanse milieubeschermingsagentschap EPA en de Vlaanderen.
- Taalbarrière voor het analyseren van vergunningen

Aanpak Europese oplossing (via RIE):

- Mandaat van België voor deze oplossing
- Andere lidstaten overtuigen van het nut
- De EU Commissie overtuigen van het nut
- Het portaal van het EEA hiervoor aanpassen

Trekker: dOMG

MILPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Europese 3M vergunningen opvragen	Q3 2022	Afgerond	De EU collega's zijn aangeschreven
Analyse EU 3M vergunningen	Q4 2022	Afgerond	Analyse van vergunningen
3M sites buiten EU opvragen en lokaliseren	Q4 2022	Afgerond	Productiesites 3M buiten Europa zijn in kaart gebracht
3M sites buiten EU analyseren	Q4 2022	Lopend	

Vanuit België samen met andere lidstaten EC aansporen om in het kader van RIE aanpassing vergunningsinformatie toegankelijk en vergelijkbaar te maken.		Afgerond	Na definitieve goedkeuring RIE zal Europa studie opstarten
--	--	----------	--

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De PFAS uitstoot bij 3M wordt zeer nauw opgevolgd in handhavingsoverleg en (zie beschrijving Aanbeveling 4 – 5 – 52 – Niet constructieve opstelling bedrijven) via een luchtmeetnet en indien nodig werden productieprocessen stilgelegd. Vanuit 3M werd het engagement getoond om de PFAS productie in Zwijndrecht tegen Q3 2024 volledig af te bouwen.

Het begrip vergunningssamenvatting heeft de finale tekst van de RIE niet gehaald. Er zijn nog mogelijkheden om de belangrijkste informatie mbt EGW op een andere manier Europees breed publiek te maken. Europa bepaalt welke data gerapporteerd moet worden -deadline voor de 'implementing act' die dit ondersteunen moet is 24 maanden na de publicatie van de RIE (artikel 72.2) - GOP zal deze studie actief opvolgen.

Aanbeveling 18 – Lozings- en emissienormen

Als activiteiten ernstige ecotoxicologische of humaan-toxicologische risico's met zich zouden meebrengen, worden voor lozings- en emissienormen extra maatregelen overwogen naast de BBT's.

Beschrijving aanpak:

Met betrekking tot lozings- en emissienormen naar water en lucht wordt op basis van de ecotoxicologische en humaan-toxicologische risico's (zoals beschreven in aanbeveling 15) in overweging genomen bij het vaststellen van de normen.

De **wetgeving m.b.t. vergunningsplicht** voor het lozen van gevaarlijke stoffen wordt verduidelijkt en aangescherpt door dOMG. Via het lopend ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater wordt een duidelijke cascade voorgesteld vanaf wanneer (vanaf welke concentraties) een lozingsnorm moet aangevraagd worden voor gevaarlijke stoffen. Wanneer gekend, wordt rekening gehouden met de milieukwaliteitsnorm of de concentratie die beschermend is voor mens en milieu. Wanneer die informatie (nog) ontbreekt, moeten alle overige gevaarlijke stoffen die kunnen gemeten worden genormeerd worden. De lopende herziening van de RIE bevat een aantal opportuniteiten om ambitieuzere verplichtingen op te nemen in de RIE m.b.t. het vergunnen van ZZS. Vlaanderen zal in het kader van de herziening ambitieuze posities innemen om de bepalingen in verband met ZZS scherper te krijgen op Europees niveau. Later zal worden geanalyseerd of dit breder moet toegepast worden in Vlaanderen (de RIE geldt enkel voor GPBV-installaties).

Voor de **textielsector** worden de sectorale lozingsnormen voor PFAS geschrapt omdat ze achterhaald zijn en sterk dienen aangescherpt te worden. Door de sectorale normen te schrappen, moeten bedrijven die PFAS toch nog wensen te lozen dit aanvragen als bijzondere vergunningsvoorwaarde, waardoor hierop strenger kan worden toegezien.

Er wordt geëvalueerd voor welke IIOA's het opstellen van een **overzicht van de afvalwaterstromen en afgasstromen** (als onderdeel van het milieubeheersysteem) verplicht kan worden en in welke mate van detail. Enkele GPBV-sectoren worden hier via de BREFs nu al toe verplicht.

In het kader van de herziening van de RIE-richtlijn wordt voor GPBV-bedrijven het verplicht opstellen van een **milieumanagementsysteem**, en wat dat precies moet inhouden, onderzocht. Eén onderdeel daarvan is het uitwerken van een **chemicals inventory** (chemicals management system) van de gevaarlijke stoffen. De **chemicals inventory** verplicht de exploitant om een risicoanalyse uit te voeren voor het gebruik van gevaarlijke stoffen en stelt dat de exploitant actief op zoek moet gaan naar veiligere alternatieven voor gebruikte gevaarlijke stoffen (meer dan Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)).

Daarnaast wordt een **registerplicht** voor gevaarlijke stoffen uitgewerkt.. Eveneens in het kader van de herziening van de RIE-richtlijn wordt een **boetesysteem** voor bedrijven uitgewerkt als de volksgezondheid geschaad wordt. Dit soort opvolging zal middelen vergen voor kennisopbouw en hieruit volgende uitvoering.

Voor het vergunnen van de **lozing** van gevaarlijke stoffen bepaalt zowel de kaderrichtlijn Water als de Richtlijn Industriële Emissies dat er verder moet gegaan worden dan de BBT wanneer dit nodig is voor het behalen van de goede toestand van het oppervlaktewater of milieukwaliteit.

Voor emissie naar water werkte VMM hiervoor het zogenaamde [Wezer-stappenplan](#) uit. Het stappenplan is een methodologie om de impact van een bepaalde lozing op het ontvangende oppervlaktewater te berekenen. Hierbij wordt afgetoetst aan de geldende milieukwaliteitsnormen – of bij gebrek daaraan een vastgestelde toetswaarde of milieurisicogrens – die intrinsiek rekening houden met de mogelijke secundaire doorvergiftiging vanuit het oppervlaktewatercompartiment naar de mens.

Voor het lozingsaspect wordt dit dus opgevangen via het advies van de VMM. Het kader hoe VMM omgaat met het adviseren van de lozing van gevaarlijke stoffen is omschreven in het achtergronddocument bij de [stroomgebiedbeheerplannen](#).

Knelpunten:

- Voorstel VLAREM wijzigingen kost tijd
- Richtlijn Industriële Emissies is in herziening, bepaalde uitwerkingen zijn gelinkt met dit project
- Het voorstel van de Europese Commissie voor de RIE is +/- Q3 2023 definitief

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
1 ^e principiële goedkeuring ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater	Q3 2022	Afgerond	Ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater werd voor 1 ^{ste} keer principiële goedkeuring door Vlaamse Regering op 16/09/2022
studie opgestart met oog op het opstellen van een code goede praktijk voor het opmaken inventarissen afvalwaterstromen en afgasstromen	Q3 2023	Lopend	Stuurgroep komt 1e keer samen eind november, looptijd 9 maanden, dus t/m juli 2023)
Studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen'	Q3 2023	Lopend	Oplevering September 2024
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond	Het Departement Omgeving trekt de intra Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU dossier.
Implementatie boetesysteem aangepaste RIE- richtlijn	2024_2026	Op te starten	is deel van de implementatie RIE-IEPR opgenomen in actie 1

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater werd voorgelegd aan de strategische adviesraden, het onderzoek tot milieu-effectrapportage (m.e.r.-screening) werd uitgevoerd en kan voor een 2e keer principiële worden goedgekeurd.

De studie m.b.t. het opmaken van inventarissen afvalwaterstromen en afgasstromen is afgerond.

De studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen' is opgestart en zal in september 2024 worden opgeleverd.

Opvolging RIE: In de finale tekst van de RIE zijn relevante bepalingen mbt ZZS opgenomen. De tekst wordt in het Europees Parlement plenair ter stemming gebracht in de tweede week van maart. we verwachten de definitieve ondertekening van de tekst eind april 2024.

Aanbeveling 19 en 20 – Periodieke evaluatie omgevingsvergunning

19. De omgevingsvergunning kan volgens het Omgevingsvergunningendecreet onderhevig gemaakt worden aan periodieke evaluatiemomenten. Er moet een systemisch periodiek evaluatiesysteem worden

uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met inachtnaam van de Europese regels. Door middel van een regelmatig geactualiseerde risicoanalyse wordt een prioritering opgesteld. De Vlaamse Regering valideert die prioritering en rapporteert erover aan het Vlaams Parlement.

20. Zodra de omgevingsvergunning lang genoeg van kracht is, wordt er een evaluatie gemaakt met bijzondere aandacht voor het permanente karakter ervan.

Beschrijving aanpak:

Het DABM en VLAREM II voorzien reeds in de mogelijkheid en bepaalde gevallen de verplichting om de milieuvorwaarden die aan ingedeelde inrichting of activiteit zijn verbonden te evalueren en desgevallend bij te stellen als de milieuvorwaarden niet langer volstaan om hinder en risico's ten gevolge van de exploitatie tot een aanvaardbaar niveau te beperken.

Los van de algemene evaluaties van de GPBV-installaties die Europees verplicht en gestuurd zijn, is het aan de Vlaamse Regering om voor de evaluerende overheden beleidstaken en richtlijnen vast te stellen die aanwijzen welke nieuwe voorschriften en normen hetzij via algemene of sectorale milieuvorwaarden (VLAREM) hetzij een evaluatie via bijzondere milieuvorwaarden in de omgevingsvergunning voor de exploitatie van een ingedeelde inrichting of activiteit worden opgelegd (artikel 5.4.6 DABM).

De nieuwe voorschriften en normen worden ofwel Europees vastgesteld ofwel op Vlaams niveau in plannen en programma's van de Vlaamse Regering bepaald. Vastgesteld moet worden dat er sinds de inwerkingtreding van de omgevingsvergunning alleen evaluaties van GPBV-installaties werden georganiseerd. Om ook de andere evaluaties op te starten, zal er een evaluatiesysteem of programma worden uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met niet-exclusieve inachtnaam van de Europese regels.

In de huidige evaluatieregeling moeten er voor een aanpassing van de milieuvorwaarden in dit kader twee procedures doorlopen worden: een evaluatieprocedure en een bijstellingsprocedure. Door de integratie van beide procedures kunnen efficiëntiewinsten geboekt worden. Ook de informatieplicht van de exploitant moet in deze verduidelijkt worden.

Er zal onderzocht worden hoe de wetgeving rond het opstarten van gerichte evaluaties, en de bijstelling van de milieuvorwaarden, verbeterd kan worden.

Evaluaties zouden ondersteunend moeten zijn om de milieukwaliteit, zowel lokaal als regionaal, te verbeteren. Hiervoor is kwalitatieve omgevingsdata onontbeerlijk. De Europese Commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies gelanceerd, hierin zijn een aantal verplichtingen opgenomen die een Vlaams systeem kunnen ondersteunen.

Knelpunten:

Het EC voorstel voor de RIE is +/- Q3 2023 definitief.

Trekker: dOMG

MILJIPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Evaluatiesysteem of programma uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met inachtnaam van de Europese regels	2024	Op te starten	Op basis van de krijtlijnen van de Vlaamse Regering zal een evaluatiesysteem ontwikkeld worden als aanvulling op het reeds bestaande voortschrijdend meerjarenprogramma algemene evaluatie
Integratie evaluatieprocedure en bijstellingsprocedure	Q4 2023	Lopend	Bekrachtiging en afkondiging eventuele decretale aanpassingen 2023 Q4 – definitieve goedkeuring uitvoeringsbesluit 2023 Q4
Transparantie en operationaliseren van het instrument gerichte evaluaties	2024	Op te starten	Op basis van de krijtlijnen van de Vlaamse Regering zal een evaluatiesysteem ontwikkeld worden als aanvulling op het reeds bestaande voortschrijdend meerjarenprogramma algemene evaluaties
Opvolging herziening RIE m.b.t. beschikbaarheid van omgevingsdata	2022-2024	Afgerond	Het Departement Omgeving is Belgisch piloot voor de opvolging van dit EU dossier.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het voorontwerp van decreet met integratie evaluatieprocedure en bijstellingsprocedure werd een tweede maal principiële goedgekeurd op 22 december 2023. Het advies van de Raad van State wordt afgewacht. Het is nog niet duidelijk wanneer de nieuwe werking zal worden geoperationaliseerd.

Opvolging herziening RIE m.b.t. beschikbaarheid van omgevingsdata: de RIE verplicht lidstaten om zelfcontrole informatie publiek te maken. Dit is onderdeel van het RIE implementatietraject.

Aanbeveling 26 – 27 Overheidssteun

26. Vlaamse economische subsidies worden onderworpen aan een duurzaamheidstoets. Zo wordt vandaag al een klimaatplan gevraagd aan de bedrijven die steun willen verkrijgen. Dat heeft als bedoeling de transitie van de chemische sector naar een circulaire productie te stimuleren. Bovendien moet er ook een actief alarmeringsbeleid naar de subsidiërende diensten worden gevoerd als milieuregels worden overtreden. Ook op dat vlak bewijst de nieuwe kruispuntbank omgeving zijn nut.

27. In overleg met de federale overheid wordt nagegaan in welke mate die principes ook voor federale overheidssteun kunnen worden toegepast, bijvoorbeeld voor de EMAS-registratie (EcoManagement and Audit Scheme).

Beschrijving aanpak:

In afwachting van de implementatie van een kruispuntbank (aanbeveling 22 - 46), wordt in de context van economische subsidieverlening op structurele basis informatie-uitwisseling voorzien tussen:

- het Departement Omgeving en VLAIO enerzijds (subsidieverlening);
- binnen het Departement Omgeving (adviesverlening in functie van federale fiscale maatregelen).

De structurele informatie-uitwisseling heeft als doel een actief alarmeringsbeleid te voeren ten aanzien van de subsidiërende diensten wanneer zij moeten beslissen over een aanvraag. Het Beleidsdomein EWI is gestart met een onderzoek naar duurzaamheidsscreening van economische subsidies. Zie verder onder hoofdstuk 5 aangaande de aanbevelingen m.b.t. het Vlaams economisch en innovatiebeleid.

De EU commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) gelanceerd, hierin is een bepaling opgenomen die een milieu management systeem verplicht voor alle IIOA's met een GPBV-installatie, deze bedrijven zijn daarbij gehouden om het systeem openbaar te maken.

Knelpunten:

- Uitwerking kruispuntbank (fiche 22-46)
- Het EC voorstel voor de RIE is +/- Q3 2023 definitief

Trekker: dOMG

MJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Werkafspraken dOMG – VLAIO	Q2 2022	Afgerond	Er zijn nieuwe werkafspraken gemaakt om op structurele basis te voorzien in informatie-uitwisseling tussen het Departement Omgeving en VLAIO.
Werkafspraken – departement Omgeving	Q4 2022	Afgerond	Er worden werkafspraken gemaakt om op structurele basis te voorzien in informatie-uitwisseling binnen het Departement Omgeving om deze elementen in rekening te brengen bij de beslissing over het al dan niet afleveren van een 'milieu-attest' in het kader van een verhoogde investeringsaftrek of belastingkrediet voor onderzoek en ontwikkeling.
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond	Het departement Omgeving trekt de intra-Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU dossier.

De herziening van de RIE biedt mogelijkheden om bedrijven te verplichten informatie aan te leveren. De Europese Commissie stelt via artikel 24.3 in het vooruitzicht dat informatie met betrekking tot monitoring publiek moet zijn. Het digitale systeem waarvan sprake in de aanbevelingen 22 en 46 zou dit moeten faciliteren. Het gestructureerd aanleveren van emissiedata zou automatisch gecontroleerd kunnen worden. Daarnaast is *compliance promotion* ook onderdeel van de nieuwe RIE (artikel 8(1) en definitie *compliance assurance* in artikel 3).

In afwachting van de implementatie van een kruispuntdatabank en het zetten van stappen vooruit met betrekking tot actieve openbaarheid van milieu:

- draagt het Departement Omgeving in haar handhavingstaken bij aan de screening van PFAS-gebruik in de sectoren 'textiel' en 'papier en pulp' bij RIE-installaties op basis van emissiemetingen op het bedrijfsafvalwater,
- blijft het Departement Omgeving in haar handhavingstaken structureel inzetten op en versterkt waar mogelijk handhavingsinitiatieven voor toezicht en controle op de zelfcontrole van bedrijven en de opvolging van meldingen door bedrijven in deze context,
- zet het Departement Omgeving bij haar handhavingstaken haar bestaande praktijk van onaangekondigde invulling aan haar Europese verplichtingen.

In het kader van de zelfcontrole op het afvalwater zal onderzocht worden of aanpassingen in de wetgeving opportuun zijn om een kwaliteitsvolle zelfcontrole te verzekeren.

Knelpunten:

- De uitwerking van een kruispuntbank (aanbevelingen 22 en 46).
- Het voorstel van de Europese Commissie over de herziening van de RIE is pas +/- Q3 2023 definitief.

Trekker: dOMG

MILPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Screening sectoren 'textiel' en 'papier en pulp'	Q4 2022	Afgerond	Screening van PFAS-gebruik in de sectoren 'textiel' en 'papier en pulp' bij RIE-installaties op basis van emissiemetingen op het bedrijfsafvalwater.
Actualisatie Omgevingshandhavingplan: Toezicht en controle op zelfcontrole	Q4 2022	Afgerond	We blijven structureel inzetten op en versterken waar mogelijk handhavingsinitiatieven voor toezicht en controle op de zelfcontrole van bedrijven en de opvolging van meldingen door bedrijven in deze context.

Uitvoering van en beleidsverkenning samenhang publiek en privaat toezicht	Q3 2023	Afgerond	Opdracht is gegund.
Beleidsverkenning "hoe kan de samenwerking met andere actoren bijdragen aan een efficiëntere handhaving?" Hierin worden o.a. wetgevende mogelijkheden voor publiek-private samenwerking inzake handhaving onderzocht (waaronder ook zelfcontrole).	Q4 2023	Afgerond	De studie is opgenomen in de onderzoeksagenda en werd gegund in Q4 2022
Beleidsvoorstellen formuleren op basis van de resultaten van het onderzoek	Q4 2023	Op te starten	Kan pas worden opgestart na uitvoering onderzoek.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- In het 'Omgevingshandhavingsplan 2024-2025' van de afdeling Handhaving zijn extra handavingsinitiatieven met betrekking tot de zelfcontrole van bedrijven opgenomen. Rekening houdend met de beleidslijnen uit het gewestelijk meerjaren Omgevingshandhavingsprogramma en het daarop alignerende afdelingskader 'kordate handhaving' zet de afdeling Handhaving extra in op toezicht en controle op de zelfcontrole van bedrijven en de opvolging van meldingen door bedrijven in deze context.
- De studie "hoe kan de samenwerking met andere actoren bijdragen aan een efficiëntere handhaving?" werd onvolledig uitgevoerd. Dit werd procedureel afgehandeld in 2023. Inhoudelijk worden in 2024 op basis van de beschikbare resultaten uit de studie voorlopige conclusies inzake samenhang publiek-privaat toezicht opgemaakt en mogelijke vervolgarties geformuleerd.

Aanbeveling 61 – Sanering historische bodemverontreiniging

Binnen het Vlaamse milieubeleid is het opstarten van de sanering van alle historische bodemverontreiniging tegen 2036 een belangrijke doelstelling. De onderzoekscommissie ondersteunt die ambitie. Als er tijdens een project een verontreiniging wordt vastgesteld, wordt die in eerste instantie altijd gesaneerd als de risicoanalyse aantoon dat sanering aangewezen is. De inzetbaarheid van alle mogelijke saneringstechnieken, zowel in situ als ex situ, moeten dan ook onderzocht worden en gemotiveerd, geweigerd of aangenomen worden. De motivatie gaat ruimer dan een loutere financiële afweging. Als uit dat onderzoek blijkt dat sanering onmogelijk is, mag volgens het standstillprincipe de vervuiling door de werkzaamheden op geen enkele manier verspreid worden. Als het standstillprincipe niet als minimum kan worden gegarandeerd en er dus extra milieu- of gezondheidsrisico's door ontstaan, kunnen de werkzaamheden op die locatie niet uitgevoerd worden.

Beschrijving aanpak:

Er wordt bepaald of de aanpak van Zeer Zorgwekkende Stoffen, zoals PFAS, gelijklopend blijft met andere genormeerde verontreinigingsparameters. Tevens wordt bekeken of de verdere opbouw van het

Opmaak remediërvorstellen grondverzet	Q4 2023	Lopend	Inkanteling geen hergebruik mogelijk binnen de kadastrale werkzone indien bodemsaneringsnoodzaak voor de partij bodemmateriolen
---------------------------------------	---------	--------	---

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Voor grondverzet is een methodiek verhoogd humaan risico uitgewerkt. Een aftoetsing of deel II van deze methodiek kan opgenomen worden in de standaardprocedure technisch verslag maakt onderdeel uit van de co-creatie. De code van goede praktijk voor afbakenen van de kadastrale werkzone en de code van goede praktijk voor gebruik binnen de kadastrale werkzone zijn herwerkt. Voor de tijdige uitvoering van de historische saneringsdossiers blijken andere strategieën nodig. Diverse alternatieven zijn in voorbereiding.

Aanbeveling 62 – Kadastrale werkzone

De wijze waarop met de kadastrale werkzone kan worden omgegaan, wordt verder geëvalueerd, waarbij onder meer het begrip ‘project’ wordt gedefinieerd.

Beschrijving aanpak:

De begrippen ‘kadastrale werkzone’ en ‘project’ worden afgebakend. Navolgend worden de codes van goede praktijk herzien en gewijzigd.

Knelpunten: NA

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Het afbakenen van de begrippen ‘kadastrale werkzone’ en ‘project’ met inbegrip van het formuleren van beleidsvoorstellen.	Q4 2022	Afgerond	De afbakening is uitgewerkt
Voorstellen herziening codes van goede praktijk afbakening kadastrale werkzone en gebruik binnen de kadastrale werkzone	Q4 2022	Lopend	Voorstellen zijn uitgewerkt

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Besluit definitie kadastrale werkzone is goedgekeurd door de Vlaamse Regering (BVR van 22/12/2023). De codes van goede praktijk zijn in overleg met de sector opgemaakt en worden aan de minister voorgelegd.

Aanbeveling 63 – Toetsingswaarden en -normen (VLAREBO)

De overheid bepaalt de algemene toetsingswaarden en normen (opgenomen in VLAREBO).

Beschrijving aanpak:

Voor het selecteren van de nieuwe zorgwekkende stoffen waarvoor toetsingswaarden/bodemnormen moeten worden afgeleid, zijn meer gegevens nodig, zowel meetgegevens als wetenschappelijke kennis over (eco)toxiciteit en gedrag in bodem en grondwater. De lijst van stof(groepen) waarvoor mogelijks toetsingswaarden/normen moeten worden afgeleid is immers omvangrijk: gebromeerde vlamvertragers, microplastics, pesticiden, weekmakers, ... Er zijn duizenden chemische stoffen die voorkomen in dagdagelijks gebruikte producten, en die mogelijks in het milieu kunnen terecht komen.

De reeds lopende acties van de OVAM met gerichte verkennende meetcampagnes voor diverse stofgroepen zal worden geïntensifieerd (mits beschikbaarheid van de nodige middelen). [Er werd reeds een inventarisatie uitgevoerd van mogelijk gegevensbronnen in Vlaanderen](#). Deze inventarisatie ondersteunt beleidsontwikkeling m.b.t. diffuse bodemverontreiniging. Veel nieuwe zorgwekkende stoffen zijn immers als diffuse bodemverontreiniging aanwezig. Andere belangrijke gegevensbronnen zijn de data van de Vlaamse humane biomonitoring (nl. over humane blootstellingsrisico's), en de meetgegevens van VMM (nl. diffuse verontreiniging in grondwater). De OVAM zal ook meetgegevens en andere info verzamelen via de decretale bodemonderzoeken (inclusief ambtshalve bodemanalyses) en via onderzoeksverplichtingen in kader van grondverzet.

De aanpak wordt georganiseerd per stof of per stofgroep. Voorstellen van bodemsaneringsnormen/toetsingswaarden worden door VITO afgeleid volgens de voorgeschreven methodieken, en voorgelegd aan een stuurgroep (samengesteld uit vertegenwoordigers van OVAM en andere administraties, vertegenwoordigers van de erkende bodemsaneringsdeskundigen, en, indien relevant, andere experts). Ontwerp-bodemsaneringsnormen/toetsingswaarden worden vervolgens ook voorgelegd aan de relevante sectoren.

Vanuit een samenwerking tussen het beleidsdomein Omgeving en AZG (nu: departement Zorg) werd in maart 2022 een **tijdelijk handelingskader** opgemaakt voor PFAS, waarbij rekening is gehouden met het gezondheids- en milieuperspectief. Op basis van voortschrijdende inzichten over achtergrondwaarden in de voeding enerzijds, en de nood aan de juridische verankering van deze tijdelijke normen anderzijds, werd een herzieningstraject van het handelingskader opgestart met als resultaat een voorstel van **nieuw normenkader PFAS voor bodem en grondwater**. De actualisatie van het normenkader is uitgevoerd door VITO en onderworpen aan een peer review met academische experts en experts op het vlak van toepassing van de normen in de praktijk in de Commissie Sanering en Grondverzet. Het voorstel van

normenkader werd ook toegelicht aan verschillende stakeholder op Vlaams niveau en zal in november 2022 voor eerste principiële goedkeuring voorgelegd worden aan de Vlaamse regering.

Knelpunten:

- Moeilijkheid om mijlpalen te formuleren: onzekerheid over de wetenschappelijke evoluties,
- Voor nieuwe zorgwekkende stoffen is een belangrijk knelpunt het ontbreken van wetenschappelijke kennis en data die nodig zijn om toetsingswaarden en normen af te leiden.

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Verankeren PFAS-parameters in VLAREBO	2023	wachten op beslissing datum inwerkingtreding handelingskader	Ontwerpteksten worden voorbereid
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Het bindend handelingskader voor PFAS werd definitief goedgekeurd. We wachten nu op de beslissing over de datum van inwerkingtreding van het handelingskader.			

Aanbeveling 67 – Bodemattest

Op het moment dat een perceel wordt opgenomen in het grondeninformatieregister (GIR), moet de OVAM de eigenaar daarvan op de hoogte brengen, met de vraag om ook de eventuele huurder of gebruiker daarvan op de hoogte te brengen. Als het (te verwachten) gebruik van de grond conflicteert met de vaststellingen in het GIR, moet de Vlaamse overheid de eigenaar, de huurder of de gebruiker daarvan op de hoogte brengen. Bij elke overdracht van de grond moet die informatie samen met het bodemattest aan de nieuwe eigenaar worden bezorgd. De informatie op het bodemattest moet transparant en goed begrijpbaar zijn voor de ontvanger, aangezien het dikwijls gaat om burgers zonder enige kennis over bodemverontreiniging.

Beschrijving aanpak:

In de aanloop naar de POC zijn reeds wijzigingen doorgevoerd aan de inhoud van het bodemattest. Een algemene verwijzing naar de centrale PFAS website met info over de No-Regret Zones is opgenomen onder het luik "Extra informatie". Als een terrein opgenomen is in de inventaris van brandweer(oefen)terreinen en incidenten, dan wordt dit eveneens specifiek vermeld. Een te onderzoeken toekomstige aanpassingen is de uitbreiding naar alle PFAS verdachte locaties en een verwijzing naar de informatie die ontsloten wordt via de PFAS verkenners bij DOV (zie aanbeveling 30).

In 2023-2024 staat een hervorming van het bodemattest op de planning. Eén van de doelstellingen hierbij is om bodeminformatie transparant en goed begrijpbaar te ontsluiten. Ook dienen bepaalde IT-technische knelpunten in het beheer van het GIR weggewerkt te worden.

Het bodemattest is momenteel een belangrijk juridisch instrument, er wordt gekeken of dit kan versterkt worden. Het adviseren van eigenaars en huurders, ook over (potentieel) conflicterend gebruik van het terrein met de vaststellingen in het GIR, vergt een inspanning op langere termijn met wijzigingen aan het Bodemdecreet, uitvoeringsbesluit en de procedures. Hier moet overwogen worden of het toepassingsgebied voor het aanvragen van bodemattesten moet worden herbekeken.

Knelpunten:

Op middellange termijn vergen de aanpassingen verdere IT-analyse en ontwikkeling, en aanpassing van het beheer van het GIR. Deze aanpassing dringt zich op door de uitbreiding van de scope van voornamelijk terreinen met risico-inrichtingen naar breder terreinen met diffuse bodemverontreiniging, regionale bodemverontreinigingen en ruime no-regret zones.

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Tekstuele aanpassingen bodemattest, toevoeging PFAS locaties onder "extra informatie"	Q4 2023	Lopend	Een visie-oefening rond het bodemattest is versneld opgestart
Inhoudelijke hervorming bodemattest	Q4 2024	Op te starten	Voorzien 2024

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In december 2023 werd de website bodemkwaliteit.be gelanceerd en onder de aandacht gebracht met een communicatiecampagne. Hierdoor is elke burger in staat om steeds actuele informatie over zijn grond te consulteren via onder andere een bodemverontreinigingsfiche die ook toegankelijk is via de woningpas. Hierdoor wordt de informatievraag al in belangrijke mate ingevuld. Er is ook een decreetsaanpassing in voorbereiding die bredere verspreiding van deze bodemverontreinigingsfiche mogelijk maakt. Ondertussen is ook gestart aan een stapsgewijze inspanning om het hele proces én de inhoud van het bodemattest te laten evolueren. Dit zal een traject van lange adem zijn waarbij ernaar wordt gewerkt om de eerste stappen nog dit jaar af te ronden.

Beschrijving aanpak:

Er loopt een evaluatie van de milieueffectrapportage (M.E.R.) waarin ook de huidige bijlagen I, II en III herzien worden (cf. Conceptnota Modernisering MER (milieueffectrapport) dd. 11/02/2022) nl.

- afschaffen ontheffingsmogelijkheid dus van de huidige bijlage II,
- voorzien nieuwe 'screenings' bijlage,
- evalueren bijlage I.

Bij de herziening zal deze aanbeveling mee onderzocht worden. Het aspect 'Mens en gezondheid' maakt deel uit van een MER/screening. De risico's op de menselijke gezondheid is op dit moment al één van de criteria die in een screening moeten onderzocht worden (volgens het DABM, bijlage II 1°, g).

In het huidig richtlijnsysteem Mens-gezondheid staan criteria die richting geven over wanneer Mens-gezondheid een sleuteldiscipline is in een MER en hoe deze discipline moet uitgewerkt worden in een MER. In het regeerakkoord werd beslist om de decretale verankering van deze richtlijnenboeken op te heffen. Volgens de conceptnota blijft het expertisecentrum M.E.R. de nodige ondersteuning van actuele informatie- en inspiratiebronnen als guidance (handleidingen,...), actuele wetenschappelijke kennis en goede praktijken aanbieden, via een online dynamisch platform. De criteria en methodologie uit de huidige praktijk blijven bijgevolg bestaan en zullen samen met het DEPARTEMENT ZORG geëvalueerd worden in het licht van de PFAS problematiek.

De nood aan expertise bij het Team MER zal als aandachtspunt meegenomen worden bij de verdere transformatie van het Vlaams expertisecentrum M.E.R. en haar kennisnetwerk. Het expertisecentrum zal handvaten aanreiken om te bepalen wanneer het departement zorg om advies moet gevraagd worden in functie van de scoping en de kwaliteit. Het is evident nodig dat het expertisecentrum blijvend zal kunnen beschikken over de nodige expertise bij het departement Zorg voor het bepalen van deze criteria in guidances en handleidingen maar ook via advisering bij de verschillende MER-procedures waar noodzakelijk. De surveillancestructuren en Health Impact Assessment tools van het departement zorg, zoals de environmental health impact simulator, het INTEGO-netwerk, GAW-afleiding, risicobepaling van het samen voorkomen van chemische stoffen, de RICA-tool, ... dragen hiertoe bij.

Uitdagingen die hier nog extra aandacht krijgen zijn de doorwerking van REACH (en een beleid Zeer Zorgwekkende Stoffen) en het in kaart brengen (met verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer) van de humane gezondheidsgebruiksruimte om te komen tot een meer gebiedsgeïntegreerde risico-analyse.

Knelpunten:

Voor aanbeveling 16: De Europese verankering van de M.E.R.-plicht in de EU-RL.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
----------	--------	--------	---------------------

////////////////////////////////////

Inwerkingtreding regelgeving Modernisering MER	2023	Lopend	Tijdens procedure goedkeuring wijzigingsdecreet worden de nodige uitvoeringsbesluiten voorbereid waaronder het project-MER-besluit waar de bijlagen worden herzien.
Inwerkintreding digitale dienstverlening (waaronder screeningstool en kennisplatform)	2023	Lopend	Screeningstool wordt ontwikkeld.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het voorontwerp van wijzigingsdecreet voor de modernisering van de milieueffectrapportage werd door de Vlaamse Regering ingediend bij het Vlaams Parlement en wordt geagendeerd in de Commissie Leefmilieu van het Vlaams Parlement. M.b.t. de herziening van de bijlagen van het MER-besluit ligt momenteel een ontwerpbesluit met verschillende opties voor op de Vlaamse Regering.

De methodologie voor beoordeling van chemische stressoren in de discipline mens gezondheid werd geëvalueerd. Er werd i.s.m. Departement Zorg een nieuw beoordelingskader opgemaakt voor de beoordeling in MER's. Er is een m.e.r.-screeningstool in ontwikkeling waarin de effecten op gezondheid gedetailleerder getoetst zullen worden. Deze screeningstool wordt verder ontwikkeld, maar werd momenteel terug on hold gezet omdat de PAS-tool prioriteit krijgt.

Er is een teamontwikkelingsopdracht lopende naar de verdere uitbouw van het Vlaams Expertisecentrum m.e.r. waarbij de nodige expertise en capaciteit geëvalueerd zullen worden.

1.4 ONDERZOEK

Aanbeveling 15 – Milieugebruiksruimte en gezondheidsgebruiksruimte

Er wordt onderzocht op welke wijze de cumulatieve impact van verschillende industriële processen en activiteiten binnen een regio in kaart kunnen worden gebracht om zo de 'milieugebruiksruimte' en de 'gezondheidsgebruiksruimte' daarvoor te kunnen bepalen en in rekening te brengen.

Beschrijving aanpak:

Een geïntegreerde benadering, met als doel de preventie en beheersing van de emissies in alle milieucompartimenten, is al het uitgangspunt van de Vlaamse omgevingsvergunning alsook van de Europese richtlijn Industriële Emissies (het kader voor het vaststellen van milieuvorwaarden voor de

////////////////////////////////////

grootste industriële installaties in Vlaanderen). Voor wat betreft de draagkracht van een gebied op vlak van cumulatieve milieudruk, moet het beleid echter nog versterkt worden.

De aanpak van deze aanbeveling vereist verder verkennend en ontwerpelijk onderzoek. Dit moet leiden tot het integreren van monitoringdata van puntbronnen (via kruispuntbank) en meetnetten, tot het versterken van de immissie aanpak (parallel aan emissiebeperkingen) en het uitwerken van gebiedsplannen mét milieu- en gezondheidsparameters (gebaseerd op monitoringsdata) als kapstok voor vergunningenbeleid (zie ook aanbeveling 18).

Het systeem moet gevoed worden en gebruikt kunnen worden door alle betrokken adviesverlenende instanties en vergunningverlenende overheden. De PFAS-verkenner kan de basis zijn van een systeem waarin alle emissie en immissie relevante data kan worden gegroepeerd en gepubliceerd – op 2 niveaus (overheid en publiek) (zie aanbeveling 48).

Daarnaast wordt in de schoot van AZG (nu: departement zorg) een **werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen** opgericht. Deze zal kijken naar causaliteit, een prioritering uitwerken en advies verlenen over gezondheidskundige advieswaarden in de diverse milieumedia (binnenmilieu, water, bodem, lucht, ...) en grenswaarden van chemische stoffen in de mens.

Er zijn echter al initiatieven in die richting, bv het initiatief 'Vlaremrethink' dat binnen het departement zorg gegroeid was uit het kerntakenplan (2016: [VR 2015 1707 DOC 0728-7 QUATER](#)), waarbij een risicobenadering voorop staat en de capaciteit risicogericht wordt ingezet. Het principe gaat uit van het bepalen van de natuur- en/of humane gezondheidsgebruiksruimte van een gebied, en bekijkt daar de marge die nog mogelijk is om economische initiatieven te nemen. De basis van de risicoanalyse ligt in een gezondheid-impactanalyse, gezondheidssurveillance, milieumonitoring en een doordacht uitgewerkte locatie specifieke risico-acceptatie. Naast geluid, geur en andere impactparameters is de blootstelling aan Zeer Zorgwekkende Stoffen een hoeksteen, als te toetsen aan de draagkracht van mens en omgeving. Het departement zorg heeft sinds dit kerntakenplan diverse ondersteunende initiatieven uitgewerkt (methodiek gecombineerde blootstelling, samenwerking INTEGRO surveillance morbiditeit, optimalisatie onderzoek kankerclusters, methodiek milieugezondheidskundige risico-inschattingen, validatie RICA-tool i.s.m. afdeling omgevingshandhaving, methodiek afleiden van gezondheidskundige advieswaarden, signaalbeleid MMK-werking optimaliseren, samenstelling Vlaamse Werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen, ...).

Parallel zal er een update gemaakt (sinds 2009 waarbij er een gezondheidskundige prioritering van de G-rubrieken werd gemaakt i.s.m. 8 academici) worden van de evaluatie van de G-rubrieken als milieuhygiënisch te adviseren rubrieken in VLAREM, en verwachtingen hierrond.

Knelpunten:

- Dit vereist een andere benadering van VLAREM, en inzet op monitoring en analyse – ten koste van de huidige en wellicht verouderde verwachtingen in de taakinvulling.
- Een academische of toegepaste opleiding van professionals in de medische-milieukunde is momenteel niet structureel beschikbaar.

Trekker: dOMG en dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opvolgen herziening RIE	2022 - 2024	Lopend	Zie beschrijving onderaan
Uitwerking kruispuntbank		Lopend	Zie aanbeveling 22-46
Opstart verder verkennend en ontwerpend onderzoek		Lopend	Zie beschrijving onderaan

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De herziening van de RIE zal normaal worden afgerond in april 2024. De nieuwe RIE legt de focus meer op gezondheid, maar er worden geen gezondheidskwaliteitsnormen voorgesteld.

Voor een stand van zaken over de Kruispuntbank verwijzen naar de voortgangsrapportering bij Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving.

Bestek onderzoek naar de concepten milieu- en gezondheidsgebruiksruimte wordt afgewerkt, gunning voorzien zomer 2024, start september 2024, oplevering eindrapport Q1-Q2 2026.

Aanbeveling 25 – Blijvende bedrijfs- en productaansprakelijkheid

De piste van de blijvende bedrijfs- en productaansprakelijkheid (voor historische en eventuele toekomstige verontreinigingen) wordt verder onderzocht. In dat kader wordt vanuit preventief oogpunt bij Europa aangedrongen om de 'life cycle responsibility' in te passen in de REACH-verordening. Voor omgevingsvergunningen die de productie van nieuwe chemische stoffen omvatten, wordt een 'life cycle assessment' van die stoffen gevraagd.

Beschrijving aanpak:

Voor wat de gewenste inschrijving van de 'life cycle responsibility' in de REACH Verordening betreft, kan verwezen worden naar de aanpak (en timing) omschreven bij aanbeveling 12.

Er is geen vergunningsplicht voor chemische stoffen op zich. Er geldt enkel een vergunningplicht voor chemische installaties en de opslag van stoffen met gevaareigenschappen. In de vergunning wordt wel gedifferentieerd per type chemische installatie. Een beperking op de productie van chemicaliën zou innovatie niet ten goede komen.

In het voorstel van de Europese Commissie voor bijstelling van de RIE wordt een verplichting voorgesteld om een levenscyclusanalyse uit te voeren van de milieuprestatie van de hele keten (zowel downstream als upstream).

Knelpunten:

- Zie aanbeveling 12 voor wat de elementen i.k.v. de REACH herziening betreft.
- Publicatie van de RIE, verwacht eind 2023, is onontbeerlijk.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opvolgen herziening REACH	Doorlopend	Lopend	Zie beschrijving onderaan
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Lopend	Het departement Omgeving trekt de intra-Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU dossier.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het is niet opgenomen in de uiteindelijke tekst van de RIE.

Aanbeveling 44 – Milieuzorgplicht bedrijven

In het kader van de milieuzorgplicht zal een bedrijf dat onderzoek laat uitvoeren waaruit blijkt dat er specifieke milieu- of gezondheidsproblemen zijn, dat altijd melden.

Beschrijving aanpak:

De Europese Commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) gelanceerd. Hierin is een verplichting opgenomen om voor alle IIOA's met een GPBV-installatie een milieumanagement systeem (MMS) te verplichten. Bovendien is dit MMS verplicht publiek. Een onderdeel van het MMS is de chemische inventaris. Hierin vraagt men specifiek aan de bedrijven om een chemische inventaris op te maken van gevaarlijke stoffen die aanwezig zijn, mét een risicoanalyse van hun impact op het milieu en de volksgezondheid én een verplichting om actief op zoek te gaan naar alternatieven. Deze informatie dient publiek te zijn, dit hangt samen met de uitwerking van de zogenaamde kruispuntbank (zie aanbeveling 22-46) en een herziening van het IMJV. Later zal worden geanalyseerd of dit breder moet toegepast worden in Vlaanderen (de RIE geldt enkel voor GPBV-installaties).

Knelpunten:

- Uitwerking kruispuntbank (aanbeveling 22-46)
- Het EC voorstel voor de RIE is pas +/- Q3 2023 definitief

//////////////////////////////////

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opvolgen herziening RIE	2022 - 2024	Lopend	Zie beschrijving onderaan
Uitwerking kruispuntbank	2023-2025	Lopend	Zie aanbeveling 22-46
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Zie aanbeveling 18. Belangrijke zaken i.v.m. ZZS zijn weerhouden in de RIE. Voor een stand van zaken over de Kruispuntbank verwijzen naar de voortgangsrapportering bij Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving.			

Aanbeveling 45 – Risicosignalering

Vanuit het voorzorgsprincipe wordt onderzocht op welke wijze een effectieve en vroegtijdige risicosignalering kan worden uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met de kindnorm, de cocktail-effecten en de traceerbaarheid van chemische stoffen.

Beschrijving aanpak:

In het kader van 5de cyclus van het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma (VHBP, 2022-2027) wordt de blootstelling van de Vlaamse bevolking aan mengsels van chemische stoffen en mogelijke gezondheidseffecten (ook vroegtijdige gezondheidsmerkers) onderzocht met specifieke aandacht voor kinderen. De resultaten van dit onderzoek geven directe input voor een risico-gebaseerd beleid waarvoor de nodige structuren verder verstrekt worden.

Dit Vlaamse onderzoek wordt ook ingebed in het uitgebreide Europese onderzoekspartnerschap PARC (2022-2029) waarbij de ontwikkeling van risicobeoordeling, en –management van chemische stoffen als centrale doelstelling heeft.

Specifieke studies en surveillance gezondheidsdatabases dragen bij aan risicosignalering waaronder de E-HIS (waarin gezondheidsimpact theoretisch wordt doorgerekend vanuit metingen, modelleringen). Specifiek voor PFAS en de andere Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) zal binnen de Vlaamse Werkgroep ZZS de risicosignalering algemeen theoretisch worden bekeken. Cf. het Preventiedecreet worden kinderen altijd als een kwetsbare groep beschouwd in milieublootstelling.

////////////////////////////////////

Het departement zorg werkt momenteel aan een klachten- en dossieropvolgsysteem waarbij het signaalbeleid van de MMK's wordt geïntegreerd. Binnen de Hub ZZS zal de risicosignalering opgevangen uit verschillende domeinen gebundeld en besproken worden.

Tracering van risico's begint echter wel bij correcte en transparante rapportage vanuit de industrie en bij sectoranalyse betreffende chemische processen/gebruik. Hier ligt een overheidsexterne verantwoordelijkheid.

Knelpunten: NA

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Start 5de cyclus van VHBP	Q4 2022	Lopend	Zie beschrijving onderaan.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
5e cyclus VHBP: het onderzoeksplan is geconcretiseerd en werd ingediend bij het ethisch comité.			

1.5 OPERATIONEEL

Aanbeveling 13 – Uniforme stofbenaming Vlaamse overheid

Bij de Vlaamse administraties wordt gewerkt met een uniforme stofbenaming die minstens het CAS-nummer vermeldt. Die benaming wordt gebruikt in alle overheidsdocumenten, overheidscommunicatie, vergunningsaanvragen, interne en externe rapporten enzovoort.

Beschrijving aanpak:

- De doelstelling om uniforme stofbenaming te hanteren wordt via het doorlopen van een standaardiseringstraject (OSLO- (open standaarden voor linkende overheden) traject rond codelijsten omtrent de lucht-, water- en bodemkwaliteit) ingevuld.
- Er wordt door het Departement Omgeving een kader gecreëerd voor het beheer van deze uniforme lijst van stofbenamingen. Er worden afspraken gemaakt rond de verschillende stappen van het beheersproces en de bijhorende methodes, en hoe deze worden gedocumenteerd. Er wordt invulling gegeven aan de verschillende governance aspecten die hierbij benodigd zijn (i.e. rollen, verantwoordelijkheden, werk(ings)afspraken, bevoegdheden, communicatie, beslissingen,...). Bestaande standaarden worden zoveel mogelijk gevolgd. Op deze wijze wordt gegarandeerd dat de lijst steeds actueel en bruikbaar blijft en dat het de evoluties op het terrein vat.

- Er wordt een draagvlak gecreëerd om de werking te bestendigen bij de belanghebbenden. Bij de opzet van het project krijgen de verschillende entiteiten de gelegenheid om deel te nemen aan workshops zodat de behoeften gecapteerd kunnen worden. In de loop van de uitvoer van het project wordt de voortgang teruggekoppeld en worden partijen betrokken waar nodig. Naarmate het kader definitief vorm krijgt, wordt er bijkomend gecommuniceerd en gepromoot, opdat het kader en de bijhorende processen geïmplementeerd worden waar nodig.
- De mogelijkheden en noden om deze lijst en de werking errond binnen een wettelijk kader te verankeren worden bekeken.
- Opvolging en monitoring op het gebruik van het kader en de processen volgt na de oplevering.
- Er gaan verschillende ideeën rond omtrent hoe de lijst van uniforme stofbenamingen eruit moet zien. Het belooft daarom een uitdaging te worden om tot eenduidige afgesproken lijsten te komen. Om deze uitdaging het hoofd te bieden, wordt verwezen naar de reeds bestaande standaarden, en wordt het OSLO proces gebruikt om tot nieuwe standaarden te komen.
- Er zijn momenteel veel verschillende lijsten in gebruik. Na de standaardisering, volgt de adoptie van deze standaard binnen de bestaande werking. Afhankelijk van de situatie zal die gepaard gaan met bijkomende kosten. Hier zal het een uitdaging worden om de verschillende belanghebbenden de benodigde budgetten te laten vrijmaken om deze investeringen te doen. Teneinde dit risico te ondervangen, wordt gewerkt aan draagvlakcreatie en bewustmaking bij het management van deze belanghebbenden.
- De status van de implementatie bij de belanghebbenden wordt opgevolgd.

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Afgeklopt model dat de standaard vastlegt	Q2 2023	Lopend	Standaardiseringstraject (OSLO-traject) werd opgestart. Van de 3 werksessies is er reeds 1 doorgegaan. De standaard zit nu in Public Review
Oprichten governance om lijsten actueel te houden	Q4 2023	Op te starten	
Adoptie van de standaard		Op te starten	Afhankelijk van voorgaande mijlpalen. Opstart ten vroegste Q3 2023

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Algemeen governance project rond beheer uniforme lijst van stofbenamingen binnen beleidsdomein Omgeving wordt geagendeerd op managementcomité in Q2 2024. De studie met voorstel plan van

aanpak voor het beheer en de actualisatie van ZZS stoffenlijsten is lopende en wordt verwacht in Q2 2024.

Aanbeveling 14 – Adviesverlening Vlaamse overheid

Adviesverlening van de Vlaamse overheidsdiensten aan andere vergunningverlenende overheden is een kerntaak bij vergunningverlening en moet dan ook opnieuw scherp gesteld worden. Een betere inschatting van risicovolle activiteiten dringt zich op en vraagt een kwaliteitsvolle adviesverleningsprocedure. Kwaliteitsvolle adviesverlening vereist ook een efficiënte tijdsbesteding. Er wordt daartoe een evaluatie gemaakt van (decretaal) verplichte adviesvragen. Bij het opstellen van de lijst van verplichte adviezen is de impact op gezondheid en milieu het leidende principe. Tevens wordt ernaar gestreefd dat alle adviserende instanties hun adviesfunctie ter harte nemen.

Beschrijving aanpak:

Er is een samenhang met de Conceptnota Omgevingsvergunning ([VR 2022 1102 MED.0045/1TER](#)). Zie punt 3.7.1

*[...] We houden de **lijst van adviesinstanties** tegen het licht en zorgen voor een aanpassing waar nodig. Wanneer adviezen inhoudelijk geen meerwaarde met zich meebrengen, worden ze afgebouwd. Waar adviezen belangrijk zijn, kunnen bijstellingen nodig zijn. Anderzijds bouwen we extra adviezen in voor projecten inzake mestverwerking (VLM) of projecten waar de Toegankelijkheidsverordening van toepassing is (Inter). Er wordt ook een oplossing gevonden voor de advisering vanuit de brandweerdiensten (aangezien dit geen gemeentelijke diensten meer zijn). [...]*

Belangrijk is ook dat de adviesinstanties zich in hun advies beperken tot de vraag of het project aanvaardbaar is vanuit hun beleidsdomein of expertise. Het advies houdt geen in de plaatstreding in van de aanvrager, noch van de vergunningverlenende overheid. Een adviesinstantie moet zich beperken tot een advies in het specifieke domein waarom ze als adviesinstantie bestaan. Men moet dus niet de ganse aanvraag beoordelen op elk punt; dat is de taak van de vergunningverlenende overheid. Daarom zullen we in het decreet de inhoud en draagwijdte van de adviezen verduidelijken.

De administratie werkt een plan van aanpak uit rond deze aanbeveling/onderzoeksvraag. Hierbij zal worden gekeken naar:

- **Output:** hoe adviesinstanties adviseren
 - hoe vaak, geïntegreerd of deeladviezen, welke dossiers, welk soort adviezen, standaardadviezen, geen adviezen, rol en deelname commissie)
 - ook reden waarom wel/niet advies geleverd wordt (tijdsinvestering en kwaliteit)
- **Outcome:** hoe de adviezen bijdragen in de beslissing
 - inhoudelijke meerwaarde (WIE/WAAROVER), tegenstrijdige adviezen, doorwerking van de adviezen
 - ook overlap van voorwerp van adviezen

Hierbij zullen de kwantitatieve gegevens, die beschikbaar zijn in het Omgevingsloket meegenomen worden. Dit onderzoek zal gericht zijn op de verschillende wettelijke adviesinstanties, dit zijn deze

opgenomen in artikel 35 e.v. van het Omgevingsvergunningenbesluit. Dit onderzoek zal samen met deze adviesinstanties uitgevoerd worden. Er zal ook nagegaan worden of de mogelijkheden die adviesinstanties hebben om vergunningen te herzien voldoende in de wetgeving verankerd zijn. Dit is zeker belangrijk in het kader van de vergunningen van onbepaalde duur. De resultaten van de evaluatie worden meegenomen in de aanpassing van het Omgevingsvergunningenbesluit.

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Evaluatie van het huidige adviesverleningsproces	Q2 2023	Lopend	Enquête uitgevoerd, nu gesprekken lopende met bepaalde AVI's om bepaalde onduidelijkheden uit te klaren, daarna wordt het eindrapport afgewerkt
Aanpassing Omgevingsvergunningsdecreet	Q4 2023	Lopend	De teksten van het ontwerp van decreet worden door het kabinet gefinaliseerd, met oog op agendering op de Vlaamse Regering voor het zomerreces.
Aanpassing Omgevingsvergunningbesluit	Q4 2023	Op te starten	

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De studie "Evaluatie van de adviesverlening in kader van omgevingsvergunningen" werd in Q1 2024 gepubliceerd: <https://researchportal.be/nl/publicatie/evaluatie-van-de-adviesverlening-kader-van-omgevingsvergunningen>

Uit de evaluatiestudie blijkt dat vergunningverlenende overheden over de nodige informatie en ondersteuning moeten beschikken voor een kwalitatieve vergunningverlening. Adviesverlening is één van de belangrijke elementen om goed en gemotiveerd te beslissen. De studie bevat aanbevelingen om de adviesbevoegdheden te optimaliseren, de bevoegdheidsverdeling en de Vlaamse lijst te herbekijken, nog meer in te zetten op maatgericht en oplossingsgericht adviseren en enkele voorstellen om de adviesverlening efficiënter te maken. Ingeschat wordt dat er voor het terug opnemen van de verruimde advisering, deelname aan de commissies en de andere vormen van kennisdeling en begeleiding er beduidend hogere inzet van personeel vereist zal zijn.

Aanpassingen van het Omgevingsvergunningsdecreet zijn lopende (in afwachting van adviesvraag RvS). Vervolgens wordt ook het Omgevingsvergunningbesluit aangepast.

Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving

22. Bij vergunningsaanvragen en inspecties van de afdeling Handhaving moet de exploitant, vanuit zijn zorgplicht, alle relevante informatie transparant en volledig aanbieden. Die informatie wordt bijgehouden in een nog te ontwikkelen kruispuntbank omgeving, zodat een uniek dossierbeheer mogelijk is.

46. Er wordt een kruispuntbank omgeving opgezet, waardoor een uniek dossierbeheer mogelijk is. De digitale, geïntegreerde databank verzamelt de opgevraagde gegevens van bedrijven, alsook alle overheidsinformatie zoals vergunningen, vaststellingen vanuit handhaving enzovoort. Dat zorgt enerzijds voor een administratieve vereenvoudiging voor de bedrijven, en anderzijds kan daardoor alle beschikbare informatie eenvoudig ter beschikking gesteld worden van de advies verlenende, vergunningverlenende, en handhavende overheid, alsook van de lokale overheid van het grondgebied waar de bedrijven gevestigd zijn.

Beschrijving aanpak:

De kruispuntbank moet gezien worden als een systeem waarlangs geïntegreerde milieu-informatie kan bevraagd worden via bijvoorbeeld een web-toepassing zoals Geopunt. Achterliggend zullen daarop verschillende systemen gekoppeld worden zoals een vergunningenregister, een register 'stoffenbalans' (zie aanbeveling 21), en herziening IMJV.

Het voorwerp van de vergunning voor alle milieu-domeinen is de ingedeelde-inrichting-of-activiteit (IIOA). Een register van vergunde inrichtingen (vergunningenregister) die, door de tijd, een gebiedsdekkend zicht geeft op de vergunde situaties, is daarom het startpunt voor automatisch gekoppelde en semantisch afgestemde milieu-informatie. Het omgevingsloket zal voor wat betreft de omgevingsvergunningen, dit register en zijn afgeleiden vullen. Van belang is hierbij de verplichting om te werken met gestructureerde beslissingsinhoud (SBI) op het moment van het toekennen van de vergunning. Dit gaat onlosmakelijk samen met het inregelen van bijhorende afspraken op vlak van organisatie en te hanteren spelregels. Alle spelers (zowel privaat als publiek, op niveau van de Vlaamse Overheid, provincies, gemeenten) gevat in het vergunningsproces, zijn hierbij betrokken partij.

In een vervolgstap zal alle relevante informatie (verrijkingen, emissiedata, studies, acties, ... publieke ontsluiting – intern én extern, ...) opgeslagen in andere informatiesystemen, gekoppeld worden en op maat aangeboden worden, bij voorkeur via een web-toepassing.

De kruispuntbank heeft als doelstelling om geïntegreerde analyse (bv. in functie van risico gebaseerde handhaving) en rapportering (onder andere naar Europa) mogelijk te maken. Het zal ook de basis leggen om actieve openbaarheid van milieu-informatie in te bedden in de reguliere bedrijfsprocessen, waardoor dit niet meer gezien zal worden als een extra stap maar als onderdeel van de reguliere werking.

De kruispuntdatabank zal belangrijke informatie aanleveren waarvan de gezondheidkundige doorvertaling gevisualiseerd kan worden in de Zorgatlas (cf. naar het voorbeeld van de E-HIS en de RICA-tool – aanbeveling 15). De PFAS-verkenner zal uitgebreid worden om deze data publiek te maken (aanbeveling 48).

De kruispuntbank ligt in lijn met het voorstel van de Europese Commissie om de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en de PRTR (European Pollutant Release and Transfer Register) verordening te hervormen, waarbij de bestaande informatiesystemen zullen moeten geoptimaliseerd en aangepast worden. De RIE en de PRTR bieden opportuniteiten om de kruispuntbank uit te werken en invulling te geven aan de verplichtingen om informatie te verzamelen én publiek te maken.

Knelpunten:

- Structurele vergunningsdata als startpunt
- Het EC voorstel voor de RIE en IEPR is pas +/- Q3 2023 definitief
- Een vernieuwde visie m.b.t. milieu-rapportering naar de overheid, in functie van de eigen Vlaamse overheid noden (handhaving, geïntegreerde milieu-impact inschatting, ...) en in functie van Europese rapporteringsverplichtingen, dient uitgewerkt te worden.
- Beleidsdomein breed, mogelijk andere departementen moeten betrokken worden. Het vraagt een continue inzet, die zal stijgen naarmate datacaptatie en rapporterings- en analysenoden groeien.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Traject Vergunningenregister: de eerste publicaties van informatie uit het omgevingsloket zijn gerealiseerd	Q3 2023	Afgerond	Er werd enerzijds een korte termijn werking opgestart en anderzijds een track opgestart om een lange termijn visie uit te werken.
Traject Vergunningenregister: Business case in samenwerking met Digitaal Vlaanderen met als doel een zicht op de juridische, organisatorische, financiële en digitale randvoorwaarden om de werking van het vergunningenregister ingeregeld te krijgen.	Q3 2023	Afgerond	Vergunningenregister: Er werd en traject opgestart (loopt tot oktober 2023) met als doel te komen tot een business case die een inzicht geeft in wat een vergunningenregister omvat en wat er nodig is op juridisch, organisatorisch, financieel & ict-vlak op duurzaam deze dienstverlening te organiseren. Daarnaast wordt er ook een OSLO-traject opgestart (sep. 2023-apr. 2024) met als doel een standaard uit te werken voor de uitwisseling van vergunningsinformatie.

Traject uitbreiding DOV: openbaar te maken van de rapporten m.b.t. bodemonderzoeken, grondverzet en bodemsaneringsprojecten	Q3 2023	Lopend	De ontwikkeling is gestart in DOV van de "bodemverontreinigingsfiche". Deze fiche op basis van locatie kunnen worden opgeroepen en zal toelaten op die locatie de beschikbare informatie te consulteren.
Traject Handhavingsplatform: koppeling sanctioneringsdata omgevingsinspectie aan Vlaams handhavingsplatform (sanctioneringsdatabank)	Q4 2023	Afgerond	Het opvolgingssysteem voor bestuurlijke sanctionering van dOMG werd gekoppeld aan de sanctioneringsdatabank van de VHP.
Traject Modernisering MER: Inwerkintreding digitale dienstverlening (waaronder screeningstool en kennisplatform)	2023	Lopend	Zie stand van zaken bij Aanbeveling 16 – 17 - MER
Semantisch afgestemde datapublicatie	Doorlopend	Lopend	Oslo trajecten (=standaardiseringsprojecten) worden doorlopend opgestart om maximaal de mogelijkheid te garanderen dat nieuwe informatie die gepubliceerd wordt, inhoudelijk naadloos te laten integreren met reeds bestaande informatie. Deze werkwijze moet een structureel antwoord bieden op het doorbreken van data en informatie silos.'
Opvolgen herziening RIE en PRTR-verordening m.b.t. rapportering	2022 - 2024	Afgerond	Het departement Omgeving trekt de intra-Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU dossier. Het EC voorstel voor de RIE en PRTR is pas +/- Q2 2024 definitief
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Zie stand van zaken bij ZZS Actie 35. Ontwikkelen van een kruispuntbank Omgeving			

Aanpak crisis door CCVO	Q2 2022	Afgerond	De crisismanager van het departement Omgeving waakt erover dat wanneer zich een beleidsdomeinoverstijgende crisis voordoet (bv. zowel volksgezondheid als leefmilieu), het CCVO het overneemt als coördinerende dienst.
-------------------------	---------	----------	---

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- In overleg tussen de crisismanager van het Departement Omgeving, dhr. Wilfried Van den Acker, en de PFAS-coördinator, dhr. Hans Reynders, wordt nagegaan of en hoe een nieuwe procedure kan worden voorzien om situaties die het gevolg zijn van chronische situaties waarbij ZZS zijn betrokken Vo-breed kunnen worden gecoördineerd, rekening houdend met een mogelijke rol voor het crisiscentrum van de Vlaamse overheid (CCVO) in samenwerking met de hub ZZS (momenteel is het Crisiscentrum van de Vlaamse overheid in transitie, een doorstart van deze actie met verdere afstemming met CCVO is gepland in het najaar 2024).
- De crisismanager van het Departement Omgeving, dhr. Wilfried Van den Acker, waakt erover dat wanneer zich een beleidsdomeinoverstijgende crisis voordoet (bv. zowel volksgezondheid als leefmilieu), het CCVO het overneemt als coördinerende dienst.

Aanbeveling 30 – Databank bodemanalyses

Alle resultaten van bodemanalyses in het kader van een vervuiling worden aangeleverd aan de OVAM en verzameld in één databank.

Beschrijving aanpak:

Het platform van Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) is hét platform in Vlaanderen langs waar we data m.b.t. bodem en ondergrond data samenbrengen en ontsluiten. In het kader van de uitbouw van de PFAS-verkenner (aanbeveling 48) werden voor de parametergroep PFAS al vele datastromen samengebracht en is een basis gelegd. Voor bijkomende datastromen (bv. grondverzetsdata) wordt een roadmap uitgetekend om deze in latere fase te kunnen toevoegen.

De aanpak voor PFAS kan worden uitgebreid naar andere stof(groepen) (aanbeveling 13). Een structurele samenwerking met OVAM in uitbreiding op het huidige samenwerkingsverband DOV (DOMG, VMM, MOW) wordt in gang gezet, in lijn met de visie 2030 die voor DOV is uitgetekend.

Knelpunten: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
----------	--------	--------	---------------------

Samenwerkingsverband DOV uitgebreid met OVAM als partner	Q4 2022	Afgerond	Op basis van principiële akkoord dd. 15/06/2022 is een nieuw samenwerkingsprotocol voor Databank Ondergrond Vlaanderen opgemaakt en bekrachtigd in de stuurgroep DOV van 19/10/2022. Formele ondertekening gebeurt na aantreden van de nieuwe AG van OVAM begin december, gaat gepaard met een plechtigheid en een communicatieactie.
--	---------	----------	---

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De bodemverontreinigingsverkenner en bodemverontreinigingsfiche werden in verschillende fases in productie genomen in de loop van de Q3 en Q4 van 2023. Via mediacampagne die op 17-12-2023 van start ging werd dit aan het grote publiek kenbaar gemaakt. Op dit ogenblik beschikbaar gestelde informatie uit bodemonderzoeken gekend bij OVAM kan op niveau van een perceel (mits aanmelden via eID) opgevraagd worden via:

DOV: [Bodemverontreinigingsverkenner \(vlaanderen.be\)](https://www.vlaanderen.be/bodemverontreinigingsverkenner)

OVAM: <https://ovam.vlaanderen.be/web/bodemkwaliteit/>

Woningpas: [De Woningpas - Publieke welkomspagina \(vlaanderen.be\)](https://www.vlaanderen.be/woningpas)

Data m.b.t. percelen die in eigendom zijn van een natuurlijk persoon zijn afgeschermd voor derden en enkel toegankelijk voor eigenaar zelf.

Analyse m.b.t. het centraliseren van de grondverzetdata is nog lopende, ontwikkeling met oog op OSLO conforme ontsluiting van deze data als linked data is gestart. Globale architectuur wordt momenteel uitgetekend alvorens met de ontwikkeling van de API's voor aanlevering van de data van start te gaan.

Met het oog op het centraal beheren en ontsluiten van bodem- en ondergronddata lopen daarnaast binnen DOV enkele belangrijke trajecten:

- herwerken van monsters- en observaties-applicaties zodat die volledig conform de OSLO standaarden opgevat zijn en gebruik kunnen maken van de OSLO codelijsten Chemische stoffen
- herwerken van de beveiliging van objecten op generieke manier (en anticiperend op noden geformuleerd van het grondverzetsproject)

Eens deze trajecten ver genoeg gevorderd zijn zullen bodemanalyses in het kader van vervuiling in het algemeen en de PFAS-analyses in het bijzonder geautomatiseerd aan DOV kunnen worden toegevoegd en ontsluiting naar PFAS- en andere thematische verkenners die in kader van ZZS problematiek zich opdringen verzekerd blijven.

////////////////////////////////////

Aanbeveling 36 – 49 – 50 – 53 – Samenwerking handhavingsdiensten

36. Wat het personeelsbeleid betreft moet er bijzondere aandacht gaan naar de neutraliteit en onafhankelijkheid. Extra werk- en controlemethodieken worden uitgerold om daarover te waken. Een concrete aanbeveling bestaat er bijvoorbeeld in dat bij de afdeling Handhaving dossiers in een roulatiesysteem kunnen worden gebracht, waarbij zonder kennis- en efficiëntieverlies steeds een 'nieuw' kritisch oog meekijkt. Regelmatige interne en eventuele externe audits kunnen de alertheid vergroten en de werking van de diensten versterken.

49. Handhavingsdiensten moeten meer beleidsdomein-overschrijdend samenwerken.

50. Door verschillen in de manier waarop verschillende Vlaamse overheidsdiensten stalen nemen, kunnen analyseresultaten niet uniform gebruikt worden in de bewijsvoering en besluitvorming. Er wordt onderzocht hoe die processen beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

53. Om te komen tot een adequater systeem van risicoanalyse van potentiële vervuilers wordt een volwaardige audit uitgevoerd van de handhavingsinstrumenten, waarbij:

- niet alleen overtredingen van de huidige milieuwetgeving in beschouwing genomen worden, maar ook de informatieplicht van bedrijven;
- naast de bestaande handhavingsinstrumenten ook de mogelijkheid en wenselijkheid van voldoende hoge punitieve schadevergoedingen worden meegenomen;
- ook kennis en ervaring van buitenlandse handhavingsautoriteiten worden geïntegreerd.

Beschrijving aanpak:

- Het Departement Omgeving geeft uitvoering aan het actieplan als reactie op de aanbevelingen d.d. 10 maart 2022 uit de forensische audit uitgevoerd door Audit Vlaanderen.
- Het Departement Omgeving implementeert gefaseerd haar actieplan 'uniformiteit en kwaliteit'. De uniforme staalname komt bij OVAM ook aan bod in de werkgroepen 'staalname', en 'organische en anorganische parameters – laboratoria', samen met VITO.
- De betrokken inspectiediensten binnen het beleidsdomein Omgeving geven uitvoering aan het gefaseerd plan van aanpak voor het transitietraject 'stroomlijning inspectiediensten'.
- Het Departement Omgeving coördineert de uitwerking van een macrorisicoanalyse op systeemniveau die voor de verschillende thema's/materies de belangrijkste risico's inzake milieuhygiëne bij klasse 1-inrichtingen integreert en prioriteert. Deze macro-risicoanalyse garandeert een degelijke afdekking van de belangrijkste risico's inzake milieuhygiëne bij Klasse 1-bedrijven.
- Er wordt een systeemaudit uitgevoerd op de samenwerking van het team Milieugezondheidszorg met de verschillende diensten bij het departement Omgeving, en lokale overheden (via de Medisch Milieukundigen-werking).

Knelpunten:

Het definitief eindrapport van Audit Vlaanderen is nog niet beschikbaar en zal in belangrijke mate de verdere aanpak en beschrijving van mijlpalen met zich meebrengen wanneer invulling wordt gegeven aan het gefaseerd plan van aanpak voor het transitietraject 'stroomlijning inspectiediensten' (onderdeel C).

Aanbeveling 39 – 40 – 41 – Beleidsdomein-overschrijdende samenwerking

39. Vlaanderen bouwt een beleidsdomein-overschrijdende kennishub Omgeving en Gezondheid uit, zodat het sneller zicht krijgt op lopend wetenschappelijk onderzoek of dat zelf kan coördineren, waarna dat onderzoek op een efficiënte manier omgezet kan worden in beleidsaanbevelingen. Die kennishub kan het best de vorm van een netwerkstructuur krijgen, die gebaseerd is op de volgende drie pijlers:

1° een onderzoekspijler zodat bestaand onderzoek gecoördineerd wordt en eventueel geïnitieerd kan worden;

2° een beleidspijler zodat het beleidsvoorbereidende en uitvoerende werk van de administraties beter wordt gecoördineerd;

3° een data-analysepijler zodat de verschillende beschikbare milieu- en gezondheidsdata geconsulteerd kunnen worden en sneller correlaties kunnen worden onderzocht. Op die manier worden bestaande kwaliteitsvolle partnerschappen, waaronder die met verschillende kennisinstellingen zoals universiteiten, VITO enzovoort, behouden of zelfs versterkt. Het Steunpunt Milieu- en Gezondheid zal daar dus ook in worden geïncorporeerd.

40. De juridische expertise wordt versterkt, zodat de overheid beter gewapend is voor het beleidsvoorbereidende werk en voor procedures met betrekking tot milieu en gezondheid.

41. Er wordt jaarlijks gerapporteerd in het Vlaams Parlement vanuit de beleidsdomein-overschrijdende samenwerking tussen de beleidsdomeinen Omgeving en Gezondheid

Beschrijving aanpak:

Aan de nauwe beleidsdomein-overschrijdende samenwerking tussen Omgeving en Gezondheid wordt vorm gegeven d.m.v. meerdere samenwerkingstrajecten tussen verschillende entiteiten. Te vermelden is o.a. de nauwe samenwerking tussen beleidsdomeinen omgeving en gezondheid bij de opmaak van het PFAS-actieplan dat eind dit jaar op de VR zal komen en de opstart (begin 2023) van de Hub Zeer Zorgwekkende Stoffen met een geformaliseerde netwerkstructuur tussen de verschillende entiteiten (= hub ZZS).

De lopende nauwe samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen en entiteiten van de Vlaamse overheid in het kader van de werkzaamheden van de opdrachthouder, zal worden ingebed in de reguliere werking van de Vlaamse overheid. Samen met de opdrachthouder wordt er vanuit de beleidsdomeinen WVG en OMG werk gemaakt van een structurele inbedding van deze samenwerking en van een verbreding ervan naar Zeer Zorgwekkende Stoffen (= Hub ZZS).

Dit zal vanaf 2023 leiden tot een geformaliseerd netwerkstructuur die:

- Een **overkoepelende visie** ontwikkelt
- **Informatie laat doorstromen** naar al de relevante actoren
- **Onderzoek, monitoring en data** coördineert
- Nieuwe **kennis vertaalt** naar beleid
- Gepast, preventief en snel reageert op (onverwachte) **uitdagingen**/inzichten
- Potentiële **probleemsituaties** herkent

- **Afgestemde acties** plant
- **Taken en verantwoordelijkheden** afbakent
- **(inter)nationale** informatie-uitwisseling/samenwerking uitbouwt (in belangrijke mate via bestaande structuren)
- Werkt met de **aanbevelingen van de Onderzoekscommissie** inzake ZZS

Jaarlijks zal er vanuit dit project geïntegreerd gerapporteerd worden over de voortgang van het PFAS-actieplan en de samenwerking rond Zeer Zorgwekkende Stoffen met steeds ook verwijzingen naar de aanbevelingen van de onderzoekscommissie.

Knelpunten:

- De huidige samenwerking wordt sterk ondersteund vanuit het team van de opdrachthouder (communicatie, coördinatie, inhoudelijke werkgroepen). Deze bijkomende inzet eindigt in december 2022.
- Een structurele inbedding van de intensieve samenwerking van het afgelopen jaar heeft een budgettaire en personeelsimpact.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Projectvoorstel Zeer Zorgwekkende stoffen	Q4 2022	Lopende	Zie beschrijving hieronder

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De conceptnota 'visie zeer zorgwekkende stoffen' werd op 14 juli 2023 als mededeling op de Vlaamse Regering gebracht m.o.o. adviesvraag aan de Minaraad, SERV en SAR WVG. De hub ZZS werd op 1 januari 2023 opgestart. Centraal staat het kernteam ZZS dat bestaat uit de coördinator ZZS en vertegenwoordigers van Departement Omgeving, VMM, OVAM en Departement Zorg. Het kernteam komt maandelijks samen. Van hieruit wordt de versterkte samenwerking rond beleidsontwikkeling en uitvoering, rond monitoring en onderzoek, data- en kennisbeheer, communicatie, stakeholder werking en internationale samenwerking afgestemd en gecoördineerd. In de inhoudelijke expertengroep 'hub ZZS' gebeurt maandelijks kennisuitwisseling over onderzoeks- en beleidstrajecten rond PFAS en ZZS, met een brede groep van Vlaamse en federale administraties en met kennisinstellingen. Ter ondersteuning van de geïntegreerde samenwerking zijn verschillende werkgroepen actief, zoals de werkgroep 'onderzoek en monitoring'.

Aanbeveling 42 - 43 –Zeer Zorgwekkende stoffen

42. De werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen wordt in die kennishub geïntegreerd. Het doel van die werkgroep bestaat erin objectieve beoordelingskaders te ontwikkelen voor gezondheidkundige

advieswaarden (GAW's) voor blootstelling aan chemische stoffen die opgenomen werden in de kandidatenlijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen voor autorisatie van ECHA.

43. Bij het vastleggen van de lijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen moet een systematische link worden gelegd met onderzoeks-, productie- en gebruikseenheden, om vervolgens mogelijke risico's voor mens en omgeving regio-specifiek sneller op de radar te hebben.

Beschrijving aanpak:

Binnen de Hub ZZS (zie aanbeveling 39) wordt een breed gedragen **Vlaamse strategie** uitgewerkt voor **Zeer Zorgwekkende Stoffen** waarbij de Nederlandse aanpak als input kan dienen. De strategie wordt verder ontwikkeld vanuit een wetenschappelijke onderbouwing en op participatieve manier met alle betrokken stakeholders zodat ze gedragen is en een leidraad biedt voor huidig en toekomstig beleid, monitoring en onderzoek.

Een belangrijk onderdeel van het Vlaamse kader vormt de werkgroep 'Zeer Zorgwekkende Stoffen' aangestuurd en gefinancierd door het departement zorg; onder het preventiedecreet artikel 20, 52 en 53. Hierin is nauwe samenwerking voorzien met Vlaamse beleidsexperten. De Werkgroep zelf is onafhankelijk cf. BVR Vlaamse werkgroepen preventief gezondheidsbeleid.

Het doel van die werkgroep bestaat erin objectieve beoordelingskaders te ontwikkelen voor gezondheidskundige advieswaarden (GAW's) voor blootstelling aan chemische stoffen, rekening houdend met de ECHA-lijst ZZS, prioritering en de Bradford-Hill criteria voor causaliteit. Na bespreking in het Vlaams Parlement over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van gezondheidsschade voor fysische en chemische factoren, legt de Vlaamse regering grenswaarden in de mens vast op basis van het advies vanuit de WG ZZS.

Knelpunten:

Mogelijke knelpunten komen in beeld bij afbakening lijst Zeer Zorgwekkende Stoffen.

Trekker: dOMG en dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
De werkgroep 'Zeer Zorgwekkende Stoffen' opgericht	Q2 2022	Afgerond	Werkgroep is opgericht
Methodiek voor eerste prioritering van stoffen binnen het preventieve gezondheidsbeleid	Q4 2023	Lopend	Methodiek in opmaak
Vlaams kader ZZS uitgewerkt	Q4 2023	Lopend	Aanpak in voorbereiding onder Hub ZZS (zie aanbeveling 39).

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Voor een stand van zaken van de studie "Afbakenen van de scope en de term zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) binnen het Vlaamse beleidskader" verwijzen we naar actie 24 van het ZZS-actieplan. Voor een stand van zaken van de Vlaamse werkgroep ZZS: zie actie 25 van het ZZS-actieplan

Aanbeveling 48 – Openbaarheid van milieu-informatie

De onderzoekscommissie beveelt aan dat de Vlaamse overheid stappen vooruit zet met betrekking tot actieve openbaarheid van milieu-informatie.

Beschrijving aanpak:

Het Bestuursdecreet en het verdrag van Aarhus zijn leidend in het openbaar maken van de milieu-informatie. Het openbaar belang staat voorop.

Recente wijziging van de PSI-richtlijn (de 'Open Data Richtlijn', reeds opgenomen in het Bestuursdecreet) legt bijkomende vereisten op voor ontsluiten van datasets die vallen onder de noemer van "hoogwaardige datasets".

Dit dient binnen de 6 maand na publicatie van de verordening in uitvoering te worden gebracht. Publieke consultatie van deze ontwerp verordening liep tot 21/06/2022.

De [PFAS-verkenner](#) vormt een startpunt in lijn met de traditie inzake actieve openbaarheid van milieu-informatie die binnen Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) van meet af aan werd gehanteerd. De systematische screening van alle datastromen die aan de orde zijn wordt voortgezet. Tevens wordt een planning opgemaakt voor gestructureerde (linked) open data publicatie.

De kruispuntdatabank (aanbeveling 22-46) zal belangrijke informatie aanleveren (= bron) die via de PFAS-verkenner publiek gemaakt kan worden. Naast emissiedata kunnen ook andere nuttige datastromen ook via de PFAS-verkenner gepubliceerd (Rica-tool, meetnetten VMM, immisiedata, ...)

De herzieningen van de RIE en PRTR bieden opportuniteiten om informatie te verzamelen en publiek te maken. De nieuwe publicatieverplichtingen naar aanleiding van de herziening de RIE en PRTR worden in kaart gebracht (zie Masterplan in aanbeveling 22-46). Deze nieuwe verplichtingen zullen aanleiding geven tot actieve openbaarheid van bijkomende milieu-informatie.

Knelpunten:

Dit is afhankelijk van de ontwikkeling van een kruispuntbank.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond	zie aanbeveling 18 – Lozings- en emissienormen.
Kruispuntbank uitgewerkt	2023-2025	Lopend	zie Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving
De datastromen uit de inventaris dd. 01/09/2021 zijn opgezet en ontsloten in de PFAS-verkenner	Q4 2023	Lopend	Zie beschrijving onderaan
Omzetting open data richtlijn	Q2 2024	Lopend	Zie beschrijving onderaan

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- Binnen de Vlaamse entiteiten is er een beleidsdomein overschrijdend proces uitgewerkt hoe de PFAS data, die via de PFAS-verkenner wordt aangeboden, verder up to date wordt gehouden rekening houdend met de update frequentie die voor elk van de datastromen van toepassing is. De status wordt systematisch bijgehouden in een interne online toelichtingspagina. Automatisatie van datastromen zelf zal aan de orde komen naarmate de vernieuwing van de DOV architectuur conform OSLO verder gerealiseerd is en er volop gebruik gemaakt kan worden van de OSLO codelijst van de chemische stoffen. (bron: statusbeschrijving bij PFAS-actie 48)
- Het OIS-project om de impact van de implementing act voor High-Value Data Sets in kaart te brengen en aanbevelingen te doen omtrent opvolging en governance, werd afgerond in januari 2024. Daarbij is oa een inventaris van de betrokken datasets gemaakt, alsook een eindrapport met toelichting en aanbevelingen, beiden te vinden op het digitaal archief van Departement Omgeving: <https://archieff.algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/1018190> (inloggen als interne medewerker vereist). Naar aanleiding hiervan wordt er ook een nota op het MC gebracht van 16/04/2024, deze nota bevat ook de juridische risico's die gepaard gaan met niet-naleving. Betrokken OIS-partners stemmen ter opvolging en uitklaren van onduidelijkheden verder af via maandelijkse opvolgingsbijeenkomsten. Binnen DOMG, OVAM en VMM worden nu projecten opgestart teneinde de vereiste aanpassingen tegen 9 juni 2024 uit te voeren en de gemaakte aanbevelingen te implementeren.

Aanbeveling 57 – Uitvoeren bloedonderzoeken

De capaciteit voor het uitvoeren van bloedonderzoeken bij de bevolking wordt significant opgedreven. Als een nieuwe verontreiniging ontdekt wordt, wordt een plan van aanpak opgesteld om zo snel mogelijk

Knelpunten:

Momenteel kan technisch nog niet tegemoet gekomen worden aan het voorstel om vervangproducten mee op te nemen.

Trekker: dOMG en dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Resultaten HBM-programma jongeren-3M	Q2 2023 Q4 2023	Lopend	Rekrutering afgerond, labo-analyses lopende bijkomende labo-analyses ZZS lopende Studie afgerond en resultaten gecommuniceerd op verschillende (beleids)fora
Resultaten uitgebreid bloedonderzoek departement Zorg	Q2 2025	Lopend	Rekrutering lopende
Start 5 ^{de} cyclus VHBP	Q4 2022 Q4 2023	Lopend	Op 23/09/2022 werd de Oproep tot erkenning en financiering van een Steunpunt ter uitvoering van de 5de cyclus van het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma door de Vlaamse regering goedgekeurd. Er werd 1 offerte ingediend, die momenteel geëvalueerd wordt. Voorziene start: 1 december 2022 onderzoeksprogramma afgestemd en geconcretiseerd Onderzoeksprogramma ingediend bij en goedgekeurd door ethische commissie . rekrutering gestart
Start HBM Hoboken	Q2 2022	Lopend	Onderzoek in uitvoering rekrutering afgerond en analyses lopende

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- HBM-programma jongeren-3M: PFAS-resultaten en resultaten andere polluenten werden gecommuniceerd . Deze resultaten worden nu verder opgenomen binnen de ZZS-werking voor verdere beleidsvertaling.
- 5de cyclus VHBP: Onderzoeksprogramma is geconcretiseerd en ingediend bij ethische commissie. Voor de zomervakantie start de rekrutering.
- HBM-Hoboken: rekrutering is afgerond en de analyses zijn lopende.

Aanbeveling 66 – Bodembeheerorganisaties

De werking van de bodembeheerorganisaties en hun rol in dat proces worden onderworpen aan een evaluatie en worden zo nodig bijgestuurd.

Beschrijving aanpak:

Er worden audits uitgevoerd bij de bodembeheerorganisaties op hun kwaliteitshandboek, de kwaliteitsborging en hun rolinvulling. Vanuit deze audits worden aanbevelingen gedaan naar de werking en de kwaliteit van hun technische verslagen.

De rol van de bodembeheerorganisaties wordt scherp gesteld en de noodzaak tot toezicht en controle hierop worden geëvalueerd. TOP's, GRC's en CSV's worden meegenomen in deze evaluatie met betrekking tot vastleggen van hun rollen, eindverantwoordelijkheden en noodzakelijke erkenningsvoorwaarden teneinde duidelijkheid te creëren voor alle relevante actoren. Initiatief tot het wettelijk verankeren hiervan is voorzien.

Knelpunten:

Knelpunten te detecteren naar aanleiding van de gevoerde audits.

Trekker: OVAM

MILPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Uitvoering audits	Q4 2022	Afgerond	Zie beschrijving onderaan
Opmaak aanbevelingen	Q4 2022	Afgerond	Zie beschrijving onderaan
Opmaak vervolgacties	Q2 2023	Lopend	

Expliciteren rollen en erkende eindverantwoordelijkheden van de bodembeheerorganisaties, TOP's, CGR's en CSV's en opmaken beleidsvoorstellen voor wettelijke verankering ervan	Q4 2023	Lopend	Timing is nog enigszins afhankelijk van ontwikkelingen bij andere aanbevelingen
Bepalen noodzakelijk toezicht en controle met betrekking tot de rollen en eindverantwoordelijkheden en formuleren van beleidsvoorstellen vanuit een helicopterview.	Q4 2023	Lopend	Timing is nog enigszins afhankelijk van ontwikkelingen bij andere aanbevelingen

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De audits on-site bij TOP, CGR zijn gedeeltelijk uitgevoerd, uitsluitend met Grondwijzer. De on-site audits met Grondbank kunnen door KIWA pas ingepland tegen midden 2024. Er worden 2 audits met Grondbank voorzien.
 De nota "Expliciteren rollen en erkende eindverantwoordelijkheden van de bodembeheerorganisaties" is verder voorbereid.

1.6 PERSONEEL

Aanbeveling 33 – 34 – Personeelsbeleid

33. Het personeelsbeleid moet te allen tijde afgestemd zijn op de verwachte taakstelling van de desbetreffende diensten. Daarom moet er geïnvesteerd worden in voldoende mensen, expertise en kennisdeling.

34. Specifiek voor de gehoorde overheidsdiensten wordt op korte termijn een plan van aanpak gevraagd waarin de huidige kerntaken van die diensten duidelijk worden uitgezet ten opzichte van de personeelsorganisatie.

Beschrijving aanpak:

De impact van de lopende bijkomende acties in het kader van PFAS hebben een grote impact op de reguliere werking zowel in personeel als middelen.

Voor zowel VMM, OVAM en het Departement Omgeving is een analyse gemaakt van het beschikbaar personeelsbestand voor de uit te voeren taken. Daarbij is gekeken naar:

- hoeveel personeel reeds werd bespaard de voorbije besparingsrondes
- waar er kwaliteitsverlies is en op welke taken de personeelsbesparing intussen negatieve gevolgen heeft,

Zowel VMM als het departement Omgeving bekeken:

- welke taken niet meer worden opgenomen en die als verlies worden ervaren, of deze kwestie binnen de entiteit of het beleidsdomein kan worden opgelost door interne verschuivingen, of dat er elders nieuwe problemen ontstaan, en zo ja, welke?

Aan de hand van bovenstaande gegevens is een inschatting gemaakt waar en hoeveel extra personeel nodig en urgent is en om welke redenen. Bij de uitvoering van het personeelsplan wordt met deze analyse rekening gehouden. De vervangingswervingen worden ingezet op de meest prioritaire noden. De strategische oefening bij de OVAM loopt nog.

Knelpunten:

Het verdere verloop van de huidige besparingsronde en mogelijke initiatieven om in de nieuwe legislatuur terug besparingsrondes op te zetten met impact op personeelsaantal en personeelsbudget.

Trekker: dOMG/ OVAM/VMM/dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
In kaart brengen van impact besparingen op werking	Q1 2022	Afgerond	De drie betrokken entiteiten bezorgden hun input aan het kabinet
Periodieke evaluatie PEP (personeelsplan)	De driemaandelijke evaluatie van personeelsevolutie	Lopend	Oefening wordt afgerond op het einde van de legislatuur rekening houdende met opgelegde besparingen en budget.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024.			
Het traject loopt zoals voorzien.			

1.7 3M

Aanbeveling 1, 2 en 3 – 3M

1. De Vlaamse overheid moet op alle mogelijke manieren 3M verantwoordelijk stellen om zo de volledige factuur van de aangerichte vervuiling, inclusief de sanering en de afgeleide milieu-, economische en gezondheidsschade door 3M te laten vergoeden.

2. 3M moet via gerechtelijke weg worden verplicht om alle relevante data aan te leveren die inzicht kunnen geven in de verspreiding van PFAS in de omgeving van 3M Zwijndrecht voor de periode van 1976 tot heden, inclusief een stoffenbalans met terugwerkende kracht, alle luchtmodelleringen enzovoort.

3. De vaststelling dat 3M niet gehandeld heeft volgens het voorzorgsprincipe, doordat niet alle informatie transparant beschikbaar is gesteld, alsook dat het bedrijf de negatieve effecten van PFAS blijft ontkennen, wordt door Vlaanderen meegenomen in alle juridische procedures.

Beschrijving aanpak:

- Er is een saneringsovereenkomst afgesloten met 3M door de Vlaamse Regering.
- Op vandaag wordt in de hangende juridische procedures m.b.t. de veiligheidsmaatregelen – waar relevant – verwezen naar de niet transparante houding van 3M. Ingevolge de afsluiting van de Saneringsovereenkomst met 3M zullen deze procedures worden stopgezet door 3M.
- Bijkomende monitoringsverplichting PFAS in de lucht wordt ingeschreven in de nieuwe vergunningsvoorwaarden.
- Departement Zorg heeft een project opgestart en toegekend aan steunpunt WVG om de gezondheidsschade te berekenen. Dit project wordt binnen het Steunpunt WVG behartigd. De opzet is een methodiek ontwikkelen die naast de inhoudelijke doorrekening van gezondheidsschade en angstschade t.g.v. een milieu-issue ook het juridisch aspect kadert – het geheel wordt dan mits een extra overheidsopdracht toegepast op de case PFAS in het Milieugezondheidkundig aandachtgebied Zwijndrecht.

Knelpunten:

Door de permanente bijstand die wordt gevraagd van het advocatenconsortium Omega Law – Dewallens & partners, met ondersteuning van het Amerikaanse kantoor Motley Rice, is er een urgente nood aan bijkomende middelen om de huidige bijstand door het consortium te kunnen blijven verzekeren.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opmaken saneringsovereenkomst	Q2 2022	Afgerond	Zie beschrijving onderaan
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Er is een geïntegreerde opvolging voor de engagementen uit het saneringsverbond, saneringsovereenkomst en sitebesluit. Dit wordt opgevolgd in het kader van het Beheercomité saneringsverbond. 3M komt momenteel de financiële verplichtingen na zoals die zijn opgenomen in de saneringsovereenkomst.			

Voor het sitebesluit loopt momenteel een procedure bij de Raad van State. Het auditoraatsverslag wordt verwacht in Q2 van 2024.

1.8 AANBEVELINGEN ECONOMISCH BELEID

Aanbeveling 26 - 56 - 58 - Economisch beleid

Een aantal aanbevelingen van de onderzoekscommissie hebben betrekking op het economisch en innovatie beleid van Vlaanderen. Dit zijn belangrijke aspecten van het beleid inzake PFAS. Vanuit omgeving en gezondheid zal er dan ook contact worden opgenomen met het beleidsdomein EWI om na te gaan hoe uitvoering gegeven kan worden aan deze aanbevelingen.

Het gaat om volgende aanbevelingen:

Aanbeveling 56: Er wordt onderzocht op welke wijze aan bedrijven proactief de weg gewezen kan worden naar veilige alternatieven voor PFAS-stoffen. Het Franse Institut national de l'environnement industriel et des risques (Ineris) of de online kennisdatabank van het International Chemical Secretariat voor bedrijven die veiligere alternatieven zoeken voor stoffen als bisfenolen en ftalaten, kunnen daarvoor als inspiratiebron dienen.

Aanbeveling 58: Wetenschappelijk onderzoek naar alternatieven voor PFAS-toepassingen wordt gestimuleerd.

Aanbeveling 26: Vlaamse economische subsidies worden onderworpen aan een duurzaamheidstoets. Zo wordt vandaag al een klimaatplan gevraagd aan de bedrijven die steun willen verkrijgen. Dat heeft als bedoeling de transitie van de chemische sector naar een circulaire productie te stimuleren. Bovendien moet er ook een actief alarmeringsbeleid naar de subsidiërende diensten worden gevoerd als milieuregels worden overtreden. Ook op dat vlak bewijst de nieuwe kruispuntbank omgeving zijn nut.

Het Beleidsdomein EWI is gestart met een onderzoek naar duurzaamheidsscreening van economische subsidies. De doelstelling van deze opdracht is om door middel van een actieonderzoek de ontwikkeling en testing van een duurzaamheidsscreening rond maatschappelijke impact i.k.v. subsidieverlening te doen. De belangrijkste partners in het veld zullen worden betrokken om de gedragenheid van de screening te garanderen. Deze opdracht zal nog dit jaar worden toegekend en het rapport met de opmaak van deze generieke (dus niet alleen voor de chemische sector) duurzaamheidsscreening wordt tegen eind 2023 verwacht.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Aanbeveling 56: In het kader van de Belgium builds back circular (BBBC) projectoproep wil de federale overheid de transitie naar een circulaire economie in België versnellen. De 2e projectoproep

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

bevat een pijler rond substitutie, gericht op projecten die de meest schadelijke stoffen vervangen, d.w.z. stoffen die als dusdanig ingedeeld zijn door de CLP-verordening. De FOD Economie stuurt de projectoproepen aan. De Vlaamse overheid maakt deel uit van de groep waarin studies worden uitgeschreven, opgevolgd en verder geïmplementeerd. PFAS werden geïdentificeerd als prioritaire stoffen in deze oproep, die gelanceerd werd in april 2023. Projecten starten in 2024.

Aanbeveling 58: Op basis van een verkennend overleg met een aantal sleutelspelers, waaronder EWI, werd bepaald dat een studie naar een diepgaande verkenning van het concept "Safe and Sustainable by Design" moet worden uitgevoerd, alsook de mogelijke toepassing ervan in Vlaanderen. In eerste instantie dienen concreet de potentiële rollen voor het departement/beleidsdomein omgeving en de relatie met initiatieven rond substitutie bij de federale overheid te worden geïdentificeerd en geconcretiseerd. Ter input voor de studie werd op 18 april een kennisuitwisseling georganiseerd rond SSBD met kennisinstellingen, stakeholders (industrie, middengroep,...), Europese Commissie en Vlaamse en federale administraties. Het bestek voor de studie zal gelanceerd worden in Q3 2024.

1.9 AANBEVELINGEN ALGEMENE OVERHEIDSWERKING

Aanbeveling 31 - 32 - 35 - 37 - 38 - Algemene overheidswerking

De commissie deed een aantal aanbevelingen die de algemene overheidswerking betreffen. De aanbevelingen m.b.t. de algemene overheidswerking worden waar mogelijk mee opgenomen bij de aanpak van de specifieke aanbevelingen of in de interne werking. Er wordt bij de andere beleidsdomeinen op aangedrongen om de op hen van toepassing zijnde aanbevelingen (mee) uit te voeren.

Het betreft volgende aanbevelingen:

Aanbeveling 31: De overheid stelt het belang van de burger en de omgeving voorop. De overheid moet te allen tijde onafhankelijk daarover kunnen communiceren. De overheid maakt geen afspraken met derden die dat principe niet respecteren.

Aanbeveling 32: Er moet een meldingssysteem worden opgezet zodat het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering systematisch op de hoogte worden gebracht van dadingen die handelen over aangelegenheden die een significante impact kunnen hebben op het leefmilieu en de volksgezondheid. Daarbij wordt het evenwicht bewaakt tussen de controletaak van de overheid en de vertrouwelijkheid van dergelijke dadingen.

Aanbeveling 35: Er wordt een cultuur van meer beleidsdomein-overschrijdende samenwerking gecreëerd, zonder verlies aan expertise vanuit de verschillende gespecialiseerde diensten. Daarvoor worden tools uitgewerkt. De verantwoordelijkheid van de leidend ambtenaren van de diverse departementen en agentschappen, alsook de rol van de volledige Vlaamse Regering wordt daarin benadrukt.

Aanbeveling 37: Bij de overheidsdiensten bestaan al verschillende mogelijkheden zoals interne meldingssystemen, vertrouwenspersonen en meldingen bij Audit Vlaanderen. Er is ook in een beschermingsstatuut voor klokkenluiders voorzien. Die mogelijkheden worden periodiek onder de aandacht van de personeelsgroep gebracht.

Aanbeveling 38: Een beleidsbepalende beslissing is altijd gedocumenteerd in een goedgekeurd verslag.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Vanuit de hub ZZS wordt geïntegreerd samengewerkt rond PFAS en zeer zorgwekkende stoffen, waarbij de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie PFOS PFAS richtinggevend zijn. Deze geïntegreerde samenwerking heeft ertoe geleid dat op 14 juli 2023 het PFAS actieplan werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering en dat zowel de conceptnota 'visie zeer zorgwekkende stoffen (ZZS)' als de voortgangsrapportage van de parlementaire onderzoekscommissie PFOS PFAS meegedeeld aan de Vlaamse Regering (beiden ook op 14 juli 2023). Centraal in de hub ZZS staat een kernteam ZZS met vertegenwoordigers van het departement omgeving, de OVAM, de VMM en het departement Zorg. Beleidsbeslissingen en conclusies van overleg binnen het kernteam ZZS worden vastgelegd in een goedgekeurd verslag dat voor alle leden beschikbaar is.

1.10 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT BEVOEGDHEDEN FEDERALE OVERHEID

Aanbeveling 54 - 55 - 59 - 60 - 69 - Bevoegdheden federale overheid

Het rapport van de Parlementaire onderzoekscommissie bevat enkele aanbevelingen die betrekking hebben op de bevoegdheden van de federale overheid. Deze aanbeveling betreffen de samenwerking rond de thema's omgeving en gezondheid enerzijds en de samenwerking met politie en parketten anderzijds. Om de samenwerkingen en coördinatie van het leefmilieu- en gezondheidsbeleid te structureren sloten de gewesten in 2003 een samenwerkingsakkoord af met de federale overheid. Het samenwerkingsakkoord richtte de interministeriële Gemengde Conferentie Leefmilieu-Gezondheid op, hierin zetelen alle ministers van Leefmilieu en Gezondheid.

De aanbevelingen rond de bescherming van de werknemers worden reeds voor een deel opgenomen in de acties die onder dit samenwerkingsakkoord werden opgestart binnen het nationaal plan voor hormoonverstoorders.

Alle aanbevelingen die ofwel de enkele bevoegdheid van ofwel samenwerking met de federale overheid betreffen worden geagendeerd op de aangewezen overleg organen binnen het eerder genoemde samenwerkingsakkoord.

Aanbevelingen met betrekking tot 'Samenwerking rond thema's gezondheid en milieu':

Aanbeveling 55: In overleg met de federale overheid wordt onderzocht of het toepassingsgebied van de groepsvordering kan worden uitgebreid naar ernstige milieuvervuiling, zodat partijen die schade lijden, zich kunnen verenigen via een 'rechtsvordering tot collectief herstel' en dus als groep een vordering bij de rechter kunnen brengen om zo een vergoeding voor hun schade te krijgen.

Aanbeveling 59: De commissie beveelt aan om een systeem (sectorfonds) uit te werken zodat mensen (werknemers, ex-werknemers en omwonenden) die aan bepaalde ziektebeelden lijden ten gevolge van een PFAS-blootstelling en bij wie ook verhoogde bloedwaarden zijn vastgesteld, een vergoeding voor hun medische kosten kunnen krijgen die gefinancierd wordt door de veroorzaker of vervuiler. Naar analogie daarvan wordt ook aanbevolen om een systeem uit te werken zodat milieu- en gezondheidsschade die gelinkt wordt aan de verspreiding van PFAS, ook voor een vergoeding in aanmerking kan komen die gefinancierd wordt door de veroorzaker of vervuiler.

Aanbeveling 60: Uit voorzorg voor de medewerkers op werkplekken waar gewerkt wordt met Zeer Zorgwekkende Stoffen, wordt in overleg gegaan met de federale overheid om, op kosten van de werkgever:

- meer aandacht te vragen voor specifieke kwetsbare werknemers die op hun werkplaats in contact komen met stoffen waarvan wordt vermoed dat ze hormoonverstorende eigenschappen hebben. De kindnorm moet worden toegepast vanuit het voorzorgsprincipe;

- erover te waken dat de onafhankelijkheid van de arbeidsgeneeskundige dienst altijd gegarandeerd is;
- na de stopzetting van productieprocessen van gevaarlijke stoffen voor mens en omgeving een nazorgtraject op te zetten waarbij metingen in de omgeving en bij de mens voldoende lang kunnen worden opgevolgd om de impact op langere termijn en de verspreiding te kennen;
- aan ex-medewerkers (die van job veranderd zijn of gepensioneerd zijn) voor de tijd van het nazorgtraject de gelegenheid te geven om aan dat nazorgtraject deel te nemen, alsook aan meetcampagnes voor nog lopende productieprocessen.

Aanbeveling 69: De onderzoekscommissie beveelt bij de federale overheid de verplichting aan om de aanwezigheid van PFAS op het etiket van consumentengoederen te vermelden.

Aanbevelingen met betrekking tot 'Samenwerking rond handhaving':

Aanbeveling 54: Handhaving heeft pas zin als er ook een correct vervolgbeleid aan wordt verbonden. De Vlaamse Regering overlegt met de federale overheid, waaronder de parketten, om te komen tot een proportionele, kwaliteitsvolle milieurechtsgang. Er is structurele samenwerking rond handhaving voor omgevingsregelgeving tussen de Vlaamse Regering, de andere overheidsniveau's en de parketten o.a. via het expertisenetwerk, Vlaams sub-netwerk leefmilieu en het Forum Omgevingshandhaving en er wordt een omgevingshandhavingsprogramma opgemaakt.

Met het openbaar ministerie zijn in de gezamenlijke COL 04/2019 afspraken gemaakt over de dossiers die prioritair in aanmerking komen voor strafrechtelijke afhandeling. In aanvulling van deze COL worden met het openbaar ministerie verdere afspraken gemaakt rond de categorieën van schendingen inzake milieuhygiëne- en milieubeheerrecht, ruimtelijke ordening en dierenwelzijn die bij voorrang in het bestuurlijk beboetingsspoor afgehandeld worden of via vereenvoudigd proces verbaal.

De opdracht voor de Vlaamse regering tot opmaak van een omgevingshandhavingsprogramma en de daarbij te volgen procedure is vastgelegd in het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid en de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Dat beleidsdocument zal richting geven aan het Vlaams omgevingshandhavingsbeleid de volgende jaren en wordt opgemaakt binnen het Departement Omgeving. Politie en parketten worden bij de opmaak betrokken. Het bevat ook aanbevelingen over omgevingshandhaving voor lokale besturen. In het omgevingshandhavingsprogramma is reeds de link gelegd met de aanbevelingen van de parlementaire commissie PFAS PFOS.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Wat betreft aanbeveling 59 werd een werkgroep opgericht door een beslissing van de daartoe Uitgebreide Interministeriële Conferentie Leefmilieu (UICL) om een financieringsmechanisme uit te werken en daartoe de nodige studies op te starten. (o.a. de diverse overheden in ons land bevoegd inzake Financiën, en inzake gezondheid maken hier o.a. deel van uit). Een uitgebreid mandaat werd voor deze werkgroep bepaald door de UICL, samen met een strikte timing inzake de vereiste werkzaamheden. Zie Actie 29. Conceptuele ontwikkeling van solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van ZZS

Het PFAS-actieplan 2022-2024 wordt niet beschouwd als een statisch plan, maar een plan dat bestaat uit acties die regelmatig geactualiseerd en uitgebreid worden. Zoals hoger gesteld (hoofdstuk 2.3.5) zal er jaarlijks over de voortgang van het actieplan gerapporteerd worden waarbij er mogelijkheid is tot evaluatie en aanpassing van de acties in onderling overleg tussen de overheden en stakeholders.

2.1 HET VOORKOMEN EN BEPERKEN VAN EMISSIES EN VERLIEZEN VAN PFAS NAAR HET MILIEU

Actie 1. Aanpassen VLAREM bepalingen – Water

We verminderen/vermijden lozing PFAS via bedrijfsafvalwater om vervuiling tegen te gaan.

Beschrijving:

Via een wijziging van de VLAREM-regelgeving worden de soepelere sectorale lozingsnormen voor PFAS-verbindingen voor de textielsector geschrapt. Meer in het bijzonder worden de parameters gefluoreerde polymeren (PFT), PFOS en PFOA geschrapt uit Bijlage 5.3.2 – sector 44 ‘textiel’. Ook de textielsector zal dus moeten voldoen aan de strengere algemene lozingsnormen. Daarnaast worden de bepalingen m.b.t. de algemene lozingsnormen verduidelijkt voor wat betreft het ogenblik waarop een lozingsnorm moet aangevraagd worden voor het lozen van gevaarlijke stoffen waarvoor geen indelingscriterium is opgenomen. Meer in het bijzonder wordt een vangnetbepaling opgenomen in VLAREM die vertrekt vanuit een cascadebenadering die rekening houdt met indelingscriterium, milieurisicogrens, rapportagegrens en bepalingsgrens. Deze toetsingswaarden zullen in de toekomst via de geëigende processen geëvalueerd en indien nodig geactualiseerd worden.

Kritische succesfactoren:

Politieke validatie.

Outputindicator:

Wijziging VLAREM II.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De vangnetbepaling ter verduidelijking van de algemene voorwaarden van titel II van het VLAREM voor emissies naar water is opgenomen in de zgn. VLAREM-trein bedrijfsafvalwater (ontwerp besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, het VLAREL van 19 november 2010, titel III van het VLAREM van 16 mei 2014, het besluit van de Vlaamse Regering van 21 februari 2014 houdende vaststelling van de regels inzake het lozen van bedrijfsafvalwater op een

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

openbare rioolwaterzuiveringsinstallatie en het besluit van de Vlaamse Regering van 27 november 2015 tot uitvoering van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning, wat betreft de lozing van bedrijfsafvalwater zonder of met gevaarlijke stoffen). Dit besluit kreeg eerste principiële goedkeuring op 16 september 2022. De administratie heeft de adviezen van de strategische adviesraden verwerkt en de nodige plan-m.e.r.-screening uitgevoerd, zodat het besluit klaar is voor tweede principiële goedkeuring.

Actie 2. Aanpassen VLAREM-bepalingen – Lucht

We verminderen en vermijden lozing PFAS via de lucht door het bepalen van emissiegrenswaarden om zo vervuiling tegen te gaan.

Beschrijving:

In 2022 startte de nieuwe Vlaamse BBT-studie “Opstellen normenkader en emissiegrenswaarden voor emissies van PFAS naar de lucht”. De afgewerkte BBT-studie zal aanbevelingen bevatten die vervolgens in de regelgeving kunnen worden opgenomen.

We gaan na of verder onderzoek voor de actualisatie van de lucht emissiegrenswaarden noodzakelijk is om tot een beter vangnet te komen voor emissies naar lucht.

Kritische succesfactoren:

Politieke validatie.

Outputindicator:

Opleveren BBT-studie.

Wijziging VLAREM II (wetgevend traject op te starten na afronden studies/onderzoeken).

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het eindrapport voor de BBT-studie ter beperking van PFAS luchtmissies is gepubliceerd op 8 maart 2024. De aanbevelingen zullen in de nieuwe legislatuur opgenomen worden. Het is duidelijk dat er nog een grote kennisleemte is rond verschillende aspecten van PFAS-luchtmissies en behandelingstechnieken, en dus ook rond het emissiebeleid.

Actie 3. Bijstelling van de meetmethodes voor PFAS in water

We vervolledigen de meetmethoden voor PFAS in water om de emissies en immissies van PFAS beter in kaart te brengen.

Beschrijving:

De huidige analysemethode (WAC/IV/A/025 - bepaling van perfluorverbindingen in water) omvat slechts een beperkt aantal pollutanten. Het is de bedoeling van deze actie om de analyse uit te breiden met extra parameters en op zoek te gaan naar alternatieve meetmethodes om de PFAS-load in water in kaart te brengen (TOPA, non target screening, suspect screening....).

Dit onderzoek blijft verder lopen (terugkerende actie) om stelselmatig ook meer componenten kwalitatief en kwantitatief te kunnen bepalen. De ontwikkelde meetmethoden worden gevalideerd en gefinaliseerd via proefrondes en worden vervolgens reglementair verankerd in het WAC (watercompendium) via ministerieel besluit.

In 2023 worden o.a. bijkomende onderzoeken voorzien voor de verdere uitbreiding en verfijning van de WAC-methoden voor PFAS in water, de analyse van (ultrakorte keten PFAS en de bepaling van AOF.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Jaarlijkse update van het WAC via ministerieel besluit.
- Extra parameters in de WAC/IV/A/025.
- Beschikbaarheid van alternatieve meetmethodes.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In het WAC 2024 werd een nieuwe versie van WAC/IV/A/025 opgenomen met bijkomende parameters, evenals een nieuwe specifieke methode WAC/IV/A/026 voor de bepaling van korte keten PFAS in water. Ook in 2024 wordt bijkomend onderzoek voorzien voor de verdere uitbreiding en verfijning van de WAC methoden voor PFAS in water.

Actie 4. Actief meewerken om PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen in relevante Europese Best Available Techniques Reference Documents (BREF's) op te nemen.

We streven ernaar om de Europese BREF's aan te passen aan de meest actuele inzichten inzake zeer zorgwekkende stoffen.

Beschrijving:

Door de groeiende wetenschappelijke kennis en de verscherpte aandacht voor de groep van PFAS-verbindingen, lopen er momenteel verschillende beleidsinitiatieven op Europees niveau om te komen tot normering van extra PFAS-verbindingen.

In het kader van de Europese BREF's streven de Vlaamse vertegenwoordigers in de technische werkgroepen van de relevante BREF's ernaar om BBT-conclusies met betrekking tot PFAS (en bij uitbreiding persistente chemicaliën en andere opkomende zorgwekkende stoffen) in de BREF te krijgen.

Kritische succesfactoren:

Voldoende data beschikbaar om vanuit Vlaanderen te onderhandelen in de Europese werkgroepen.

Outputindicator:

BBT-conclusies met BBT-GEN, of minstens monitoring verplichtingen voor ZZS in de BREF's.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Met de nieuwe richtlijn Industriële Emissies zal de methodiek van BREF aangepast worden (richtsnoeren - uitvoeringsbesluit 2012/119/EU - BREF Guidance) en zullen alle BREF's herzien worden. Dit biedt de opportuniteit om in de BREF's meer aandacht te geven aan PFAS/ZZS. VL/BE zet hier sterk op in. Dataverzameling is cruciaal.

De aanpassing van de BREF-Guidance wordt nauw opgevolgd door GOP - zie actieplan RIE/IEPR en opvolging afgeleide wetgeving

Actie 5. Opnemen van strengere bepalingen in de Richtlijn Industriële Emissies en de Richtlijn Prioritaire Stoffen op gebied van waterbeleid

We streven er vanuit Vlaanderen op Europees niveau naar om de RIE met de Europese *zero pollution strategy* te aligneren en om de *Europese Best Available Techniques Reference Documents (BREF's)* aan te

passen aan de meest actuele inzichten inzake zeer zorgwekkende stoffen. Via de kaderrichtlijn water en richtlijn wat betreft prioritair stoffen op gebied van waterbeleid (2013/39) streven we ernaar om relevante milieukwaliteitsnormen af te leiden voor zeer zorgwekkende stoffen op Europees niveau.

Beschrijving:

Bij de herziening van de richtlijn industriële emissies streeft Vlaanderen ernaar om in de raads werkgroepen ambitieuze Belgische posities in te nemen voor zorgwekkende stoffen. De relevante artikels met betrekking tot emissiegrenswaarden moeten hiervoor aangepast worden.

Een belangrijk lopend initiatief dat momenteel loopt is om voor een groep van 24 PFAS verbindingen een nieuwe milieukwaliteitsnorm af te leiden voor oppervlaktewater. Hierbij zou gewerkt worden met een Relatieve potentie factor of een toxiciteit equivalent factor. Dit voorstel zal deel uitmaken van de herziening van de Europese richtlijn wat betreft prioritair stoffen op gebied van waterbeleid (2013/39). Ook voor de milieukwaliteitsnormen grondwater zal de Europese Commissie met een voorstel komen.

Kritische succesfactoren:

Trage Europese besluitvorming.

Outputindicator:

- Voorstel tot aanpassing van de richtlijn industriële emissies met meer bepalingen voor zeer zorgwekkende stoffen.
- Aanpassing richtlijn wat betreft prioritair stoffen op gebied van waterbeleid (2013/39).

Trekker: dOMG en VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Richtlijn PS: het voorstel van de Europese Commissie dateert van 26/10/2022; de besprekingen in de Europese Raad zijn opgestart Q4 van 2023 en lopen momenteel verder onder Belgisch voorzitterschap. Het parlement heeft op 12/09/2023 al een beslissing genomen hierover. Trilogieën lopen ten vroegste 2de helft van 2024 en hopelijk komt men tegen eind 2024 of begin 2025 tot een goedgekeurd voorstel. Voor de PFAS-normering in oppervlaktewater blijft vermoedelijk het Commissievoorstel behouden; voor de PFAS-normering in grondwater ligt het feit dat de drinkwaterrichtlijn niet is afgestemd op dezelfde uitgangswaarden moeilijk in de onderhandelingen.

2.2 HET INVENTARISEREN VAN DE VERSPREIDING VAN DE VERONTREINIGING EN DE BLOOTSTELLING VAN DE BEVOLKING

Actie 6. Monitoring van het ruw water voor productie van drinkwater en van het drinkwater zelf en de opvolging en de verdere verfijning van het normenkader voor PFAS in drinkwater ter omzetting van de EU Drinkwaterrichtlijn((EU) 2020/2184)

We volgen de risico's van PFAS in drinkwater op in de volledige keten van bron tot kraan om veilig drinkwater te kunnen garanderen

Beschrijving:

In functie van de risico's en kwetsbaarheid worden PFAS opgevolgd in de bronnen voor drinkwater – oppervlaktewater en grondwater- en in het uiteindelijke drinkwater binnen het nieuwe Europese en Vlaamse wetgevend kader voor de productie, levering en kwaliteit van drinkwater. De PFAS-normen voor drinkwater uit de nieuwe Europese drinkwaterrichtlijn worden aangehouden, de strengere en meer recente advieswaarden van het European Food Safety Agency uit 2020 gelden als streefwaarden. De evolutie op vlak van de inzichten in de humaan-toxicologische relevantie van PFAS worden opgevolgd en de normen en streefwaarden worden bijgestuurd wanneer nodig.

Kritische succesfactoren:

Beschikbaarheid van inzetbare technieken voor de verwijdering van PFAS.

Outputindicator:

- Jaarlijkse rapportering over PFAS in drinkwater gekoppeld aan jaarrapportering over de drinkwaterkwaliteit in Vlaanderen.
- Jaarlijkse evaluatie van het normenkader door de bevoegde ministers.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Met de goedkeuring van het nieuwe BVR van 20 jan 2023 over de kwaliteit, kwantiteit en de levering van water bestemd voor menselijke consumptie is PFAS (somPFAS + PFAS totaal) een wettelijke drinkwaterkwaliteitseis:

Som PFAS - som van 20 PFAS - 100 ng/l

PFAS -totaal - som van alle cfr WAC/ IV/A/025 - 500 ng/l

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Dit houdt in dat de opvolging van bron tot kraan cfr de bepalingen van het BVR voorzien is en nu reeds loopt. De cijfers voor PFAS in drinkwater worden opgenomen in het VMM-jaarrapport over de kwaliteit van ons drinkwater.

De mogelijkheden, inclusief een overzicht van technieken en bijhorende kost, om overal in Vlaanderen de streefwaarde opgenomen in het BVR van 20 jan 2023 te bereiken (4 ng/l voor EFSA 4), dienen tegen het eind van dit jaar in kaart te worden gebracht. De opdracht is/zal daar op korte termijn gegeven worden.

Actie 7. Inventarisatie brandweeroefenterreinen, andere sites waar zich grote branden hebben voorgedaan en andere risicolocaties voor PFAS

We brengen de locaties in kaart die een risico hebben voor PFAS-verontreiniging zorgen dat deze informatie toegankelijk is voor het publiek.

Beschrijving:

Sinds juni 2021 intensificeert de OVAM de inventarisatie van mogelijke risicolocaties voor bodemverontreiniging met PFAS. Ter ondersteuning werd informatie over mogelijke 'nieuwe' risicolocaties opgevraagd en verkregen bij de lokale besturen. Dit betreft enerzijds de brandweegerelateerde locaties en de locaties waar branden die geblust zijn met PFAS-houdend blusschuim hebben plaatsgevonden. Deze locaties zijn reeds ontsloten voor het publiek via de PFAS-verkenner. Anderzijds is er nog een lijst met de industriële en andere PFAS-verdachte locaties, die op termijn publiekelijk wordt ontsloten. Deze lijsten worden nu door experts verder gescreend, en per locatie wordt een prioriteit voor bodemonderzoek toegevoegd op basis van verschillende criteria. Voor deze locaties begeleidt de OVAM de lokale besturen bij de verificatie van hun oplijsting van locaties. Vervolgens wordt voor de ontsluiting van deze informatie gewerkt via het platform Databank ondergrond Vlaanderen, dit naast de informatiekkanalen voorzien in het bodemdecreet (bodemattest,...).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Beschikbaarheid van de risicolocaties in de PFAS-verkenner – databank ondergrond Vlaanderen.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

//

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De brandweer-gerelateerde locaties en de locaties waar branden geblust werden met PFAS-houdend schuim zijn ontsloten via de PFAS-verkenner (DOV).

Voor de lijst met industriële en andere PFAS-risicolocaties (sites waar mogelijk PFAS in het productieproces wordt of werd gebruikt) is na de screening door de experts van de eerste lijst met de zogenaamde 4000 locaties gebleken dat deze lijst zeer onvolledig was. Daarnaast is de kennis over het gebruik van PFAS in allerlei (industriële) toepassingen nog volop in beweging. Momenteel is het studiebureau Arcadis Belgium NV in de opdracht van de OVAM bezig met een uitgebreide studie naar de voornaamste PFAS-toepassingen en bijhorende een inschatting van de kans op het veroorzaken van bodem- of grondwaterverontreiniging. Naar verwachting zal deze studie in de loop van de zomer van 2024 opgeleverd worden.

Conform de GDPR-richtlijn kan specifieke bodeminformatie van particuliere gronden niet zomaar openbaar raadpleegbaar worden gesteld. Om deze redenen herziet OVAM momenteel haar aanpak voor de ontsluiting van deze PFAS-risicolocaties. Deze data-ontsluiting wordt daarom best geïntegreerd in het groter geheel van de OVAM bodeminformatietools ([bodemverontreinigingsverkenner](#) en [-fiche](#)) in plaats van de oorspronkelijk geplande kaartweergave. De particuliere eigenaars kunnen in dit geval de specifieke bodeminformatie, zoals de geregistreerde VLAREBO-rubrieken, immers raadplegen via de bodemverontreinigingsfiche in de woningpas.

Actie 8. Inventarisatie PFOA-houdend blusschuim in functie van toekomstige verbodsbepalingen

We inventariseren PFOA-houdend blusschuim zodat er gerichte controle kan zijn op toekomstige verbodsbepalingen.

Beschrijving:

Omwille van de negatieve effecten van perfluorooctaanzuur (PFOA), de zouten en aanverwante verbindingen, op mens en/of milieu, zijn deze stoffen gereguleerd in de Europese POP-Verordening. De vervaardiging, het in de handel brengen en het gebruik van deze stoffen is in beginsel verboden, maar er zijn specifieke vrijstellingen voor een beperkte termijn voor een aantal toepassingen, zoals het gebruik van PFOA als blusschuim. Het gebruik voor opleidings- en testdoeleinden is verboden, tenzij alle bluswater wordt opgevangen en reglementair wordt afgevoerd. In het verleden waren PFOS en PFOA de belangrijkste bestanddelen van blusschuim, maar nu worden er geen blusschuimen met PFOA meer geproduceerd. Deze zijn wel nog aanwezig op een aantal bedrijven, en daarenboven hebben bedrijven vaak geen informatie over de aanwezige perfluorverbindingen in hun blusschuim.

De Omgevingsinspectie startte in 2022 een handhavingsinitiatief dat in eerste instantie tot doel heeft te inventariseren waar er nog PFOA-schuimen aanwezig zijn. Zo kan worden gecontroleerd of deze schuimen niet meer worden gebruikt voor testdoeleinden, tenzij alle bluswater wordt opgevangen en reglementair wordt afgevoerd. Op basis van deze inventarisatie zullen vervolgens de verbodsbepalingen, die gelden vanaf 1 januari 2023 respectievelijk 4 juli 2025, gericht kunnen worden gecontroleerd de komende jaren.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Verbodsbepalingen die gelden vanaf 1 januari 2023 zijn gecontroleerd.
- Verbodsbepalingen die gelden vanaf 4 juli 2025 zijn gecontroleerd.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De inventarisatie-oefening is verder doorgegaan in 2023 en loopt nog verder in 2024. De scope blijft in hoofdzaak de Seveso-bedrijven, maar in 2023 werd dit al verder opengetrokken naar een aantal niet-Seveso-bedrijven, luchthavens, ... In 2024 wordt verder gescreend naar een aantal niet-Seveso-bedrijven met vaste schuimblusinstallaties. Ook wordt de transitie naar niet-PFOA houdend blusschuim en de verwijdering van de PFOA-blusschuimen steekproefsgewijs opgevolgd. Doelstelling is om de tegen 07/2025 verplichte transitie in Vlaanderen op te volgen en indien nodig te stimuleren via handhaving; er zijn signalen dat de deadline voor meerdere installaties in de EU niet zal gehaald worden.

Actie 9. Monitoring¹ in afvalwater, oppervlaktewater, grondwater

We brengen punt -en diffuse bronnen, hotspots en routes in kaart om meer inzicht te krijgen in het gedrag en de verspreiding van de PFAS en in de risico's ten aanzien van humane gezondheid en milieu.

Beschrijving:

PFAS worden nu reeds regelmatig gemeten in het afvalwater, oppervlaktewater, grondwater en waterbodem. De metingen gebeuren in het kader van de VLAREM-wetgeving of Europese verplichtingen (zelfcontrolemeetprogramma bedrijven, Kaderrichtlijn Water, Richtlijn Industriële emissies, toekomstige verplichtingen Grondwaterrichtlijn,...). Naar aanleiding van dit actieplan zullen we de meetcampagnes uitbreiden met een aantal meer gerichte metingen in de omgeving van hotspots of Vlaanderen breed, onder andere in functie van diffuse verspreiding van PFAS in het grondwater. Nauwkeurige afstemming van de metingen in oppervlaktewater, grondwater, drinkwater en waterbodem met de focus op hotspots en risicovolle situaties zal meer inzicht verschaffen in het gedrag en de verspreiding van de PFAS en in de risico's ten aanzien van humane gezondheid en milieu (zie ook actie 23 en actie 42).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

¹ Voor de volledigheid valt te vermelden dat de omgevingsinspectie tevens gerichte controles uitvoert op het afvalwater van bedrijven. Deze controles worden zeker verdergezet en indien nodig uitgebreid. Deze controles kaderen echter als zodanig niet in de hier bedoelde monitoring.

- Grondwater: 150 extra metingen
- Meetnet afvalwater bedrijven: end-op-pipe meting op bedrijfslozing: 400 extra metingen
- Voor- en nametingen op oppervlaktewater in het kader van impactanalyse: 850 extra metingen (toelichting: dient om de impact van de bedrijfslozing op de ontvangende waterloop te kennen in functie van vergunning (conform. Wezer-arrest))
- 20-30 metingen in hotspots op de waterbodem (historische verontreiniging)
- 80 metingen in putwaters voorzien (in samenwerking met VAZG)
- Ontsluiting van de meetresultaten via de PFAS-verkenner.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De metingen in afvalwater, oppervlaktewater en waterbodem werden in 2023 uitgevoerd zoals gepland. Alle data rond PFAS werden ontsloten op de PFAS verkenner.

De PFAS-metingen op grondwater zijn in 2023 uitgevoerd zoals gepland met de bemonstering van 150 extra meetpunten naast de 250, die reeds in 2022 voorzien waren. De meetresultaten zullen binnenkort in de PFAS-verkenner worden gepubliceerd.

Voor 2024 staan volgende PFAS metingen gepland:

- Meetnet afvalwater: end-op-pipe meting op bedrijfslozing: 450 op effluent bedrijven + 140 op effluent RWZI's
- Voor- en nametingen op oppervlaktewater in het kader van impactanalyse:
 - 750 extra metingen SOW en SAW bedrijven
 - 120 SOW en SAW RWZI's
- Waterbodem: 72 metingen, waarvan een 30-tal specifiek voor impact lozing bedrijven en RWZI's
- Grondwater: De meetcampagne 2024 is reeds lopende. Hierin is voorzien om 443 meetfilters van 330 putten te bemonsteren

Actie 10. Effect Based Monitoring (EBM): meten van het effect 'hormoonverstoring' in oppervlaktewater en sediment

We zoeken naar een holistische manier om de effecten van toxische stoffen te meten in oppervlaktewater en sediment en zetten hierbij in op het detecteren van oestrogenen activiteit die veroorzaakt wordt door PFAS-verbindingen.

Beschrijving:

Uit het onderzoek gevoerd door de Working Group Chemicals onder de Kaderrichtlijn Water blijkt dat effectgerichte testen (in-vitro bioassays) geschikte tools zijn voor monitoring in de context van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Bioassays laten toe om het effect van toxische stoffen in water op een holistische manier te meten en kunnen complementair aan de fysico- chemische metingen worden ingezet.

Ze hebben het voordeel dat ook de effecten van ongekende stoffen en eventuele mengseltoxiciteit mee worden opgepikt. De onderzoeksgroep beveelt aan om specifieke biotests (ER-CALUX, A-YES) in te zetten voor het detecteren van hormoonverstoring Dit is een van de effecten die veroorzaakt worden door de groep van PFAS-verbindingen.

We ondersteunen het voorstel om bio-testen te gebruiken voor de detectie van in oppervlaktewater en om deze testen op termijn op te nemen in de monitoringprogramma's van de KRW (bv. initieel in de watchlist).

Kritische succesfactoren:

Snelheid van het Europese proces om deze bio-testen op de lijst van de te meten parameters te zetten.

Outputindicator:

Bio-testen in de meetprogramma's voor de Kaderrichtlijn Water 2000/60/EG.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In 2023 heeft het VMM labo beslist om effectgerichte testen uit te voeren als aanvulling bij de fysico-chemische meetprogramma's. Er is meetapparatuur besteld voor het uitvoeren van effectgerichte testen en er is iemand in opleiding. De eerste testen kunnen lopen vanaf de nazomer 2024. Vanaf 2025 zou alles operationeel moeten zijn. In eerste instantie zal er gefocust worden op het in vitro human cell-based reporter gene assay (ISO 19040-3, Part 3) later zal er een bijkomende opleiding gevolgd worden voor de PFAS Calux test.

Bij VITO kunnen volgende effectgerichte testen routinematig worden uitgevoerd:
Volgende testen zijn in ontwikkeling :

EU Commission

Een eerste korte interlabo meetcampagne met effectgerichte testen voor hormoonverstoring is eind 2023 uitgevoerd. De resultaten worden eind 2024 gepubliceerd.

Een tweede meetcampagne over een langere periode is in voorbereiding. Ondertussen wordt ook een eerste inter-laboratorium meetcampagne voorbereid voor de effecten mutageniteit en carcinogeniteit. Tenslotte zal Eionet een meetcampagne rond antibioticaresistentie uitvoeren in de loop van 2024.

Actie 11. Monitoring van aquatische biota

We monitoren aquatische biota ter opvolging van milieuschadelijke stoffen in Vlaamse waterlopen ter bescherming van de volksgezondheid en de biodiversiteit.

Beschrijving:

Naast normen voor oppervlaktewater heeft de Europese Commissie ook milieukwaliteitsnormen voor biota opgesteld voor 11 prioritaire stoffen, waaronder PFOS en zijn derivaten. De milieukwaliteitsnorm voor PFOS werd verankerd in de VLAREM wetgeving van de stof dienen deze gemonitord te worden in vis en/of zoetwaterbivalven (biota). In het kader van deze monitoringverplichting doet Vlaanderen om de 3 jaar op 45 meetplaatsen metingen van 43 perfluorverbindingen in het spierweefsel van paling en baars. De meest recente metingen Vlaanderen breed geven aan dat voor de stof PFOS de MKN (9,1 µg/kg versgewicht) bij 76% van de metingen wordt overschreden. Concentraties gemeten in vis uit de Zeeschelde ter hoogte van Zandvliet liggen bij de hoogste van Vlaanderen. Gemeten concentraties variëren daar van 24 tem 55 µg/kg versgewicht. Ondanks het verbod of de afbouw van de productie blijkt historische vervuiling een probleem in het aquatisch milieu.

Momenteel gebeuren de metingen op 45 vaste meetplaatsen (biotameetnet). Indien andere relevante hotspots worden geïdentificeerd waar meten in biota zinvol lijkt, dan zullen er op die plaatsen een aantal extra biotametingen worden ingepland (onder voorbehoud van beschikbaarheid van budget).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Meetresultaten zijn ontsloten via de PFAS-verkenner.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In 2022 werden bijkomende metingen van PFAS in biota uitgevoerd in de nabijheid van hot-spots. Hieruit blijken zeer hoge PFAS concentraties in de omgeving van Willebroek. Ook in overige hot-spots worden hoge waarden teruggevonden (bv. Zwijndrecht en Ronse). Vooral PFAS met langere koolstofketen blijken het meest teruggevonden in biota, nl. PFOS, PFOA, PFDoDA en PFTrDA. De monitoring in kader van het meetnet bioaccumulatie loopt jaarlijks door. De resultaten van de laatste meetcyclus ('19-'21) tonen een daling van het aantal meetplaatsen dat de norm voor PFOS in biota overschrijdt t.o.v. de meetcyclus ervoor ('15-'18).

Actie 12. Monitoring van aquatische biota: analyses in zoetwatervis

We voeren analyses uit in vissen om de aanwezigheid van pollutanten zoals PFAS in Vlaamse waterlopen in tijd en ruimte op te volgen. Op een aantal hotspots voeren we herkomstanalyses uit om de bron van de vervuiling te identificeren.

Beschrijving:

Om te beantwoorden aan diverse internationale verplichtingen, doet het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) over heel Vlaanderen aan vismonitoring. Zo worden voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) op een gestructureerde en recurrente manier (om de zes jaar) een 350-tal meetplaatsen over heel Vlaanderen bemonsterd op hun visgemeenschap. Dit stelt het INBO in staat om zonder al te grote bijkomende inspanningen via het bestaande meetnet voldoende monsters te verzamelen voor de analyse van PFAS en andere aandachtstoffen. Veel van die stoffen zijn sterk lipofiel, en als dusdanig moeilijk in water op te sporen. Ze worden wel door vissen opgenomen en kunnen daar beter gemeten worden dan in water.

Het INBO beschikt bovendien over een weefselbank met ingevroren spierweefsel van vissen over heel Vlaanderen uit de periode 1995-2021. Dit laat toe om retroactief de actuele én vroegere verspreiding van pollutanten zoals PFAS beter op te volgen.

Naast het meetnet wil Vlaanderen ook gericht herkomstanalyses uitvoeren op hotspots. De recente metingen uitgevoerd in aquatische biota (paling en baars) hebben een aantal meetplaatsen met verhoogde PFAS-concentraties aangeduid, zoals Melsterbeek, Zenne, kanaal Ieper-IJzer, kanaal Gent-Terneuzen en kanaal Brussel-Schelde. Deze uitgevoerde metingen laten niet toe om duidelijke herkomstbronnen van PFAS te traceren, noch hun impact op de visstand over de waterloop te kennen. Vlaanderen zal daarom in die hotspots de bronnen van PFAS (of andere pollutanten) in beeld brengen via gerichte monitoring in aquatische biota.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Jaarlijks van 50-tal meetplaatsen data van PFAS en andere pollutanten in vis uit zoetwatermilieus in Vlaanderen.
- Trendanalyse van PFAS in vis over de laatste 20 jaar.
- Brongerichte impactstudie van pollutanten op vis.

Extra indicator:

Meetplaats specifieke adviezen naar consumptie en beleid.

Trekker: INBO

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Staalnames 2022 en 2023 zijn uitgevoerd zoals gepland. De staalnames voor 2024 zijn opgestart.

Analyses hebben vertraging opgelopen.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Afronding van de rapportages zal waarschijnlijk opschuiven naar 2025. Een eerste rapport i.v.m. trendanalyse van PFAS in vis is gepland voor de eerste helft van 2024

Actie 13. Ontwikkeling van meetmethoden voor luchtkwaliteit en depositie en monitoring van luchtkwaliteit en depositie in hotspots en algemeen in Vlaanderen

Het ontwikkelen van meetmethoden voor PFAS-immissies in omgevingslucht en in depositie als ook het vaststellen van achtergrondwaarden en het monitoren van de luchtkwaliteit in de omgeving van hotspots en generiek in Vlaanderen.

Beschrijving:

Een overzicht van de bestaande kennis maakt duidelijk dat de gezondheidseffecten van PFAS en aanverwante producten nog onvoldoende gekend zijn en een geïntegreerde monitoring daarom wenselijk is om bruikbare gegevens te verschaffen voor een blootstellingsbeoordeling. Geïntegreerde milieumonitoring (gelijktijdige metingen vanuit lucht, bodem, water) is schaars. Hetzelfde geldt voor geïntegreerde blootstellingsmonitoring (gecombineerde milieublootstelling, blootstelling binnenshuis, beroepsmatige blootstelling, blootstelling van de consument enz.).

Er is een gebrek aan betrouwbare informatie over PFAS-concentraties in het milieu. Een geïntegreerd monitoringprogramma zou kunnen bijdragen tot een duidelijkere beoordeling van de milieubelasting van PFAS.

Er is nog geen standaardisatie van bemonstering en analysemethoden voor PFAS in lucht. In tegenstelling tot emissiemetingen, die zich vooral richten op enkele industriële gekende bronnen, kunnen lucht- en depositiemetingen worden gebruikt om de impact van regionaal gecombineerde bronnen, niet-industriële bronnen, diffuse bronnen en emissies door herverdamping, processen van transport en verspreiding, meer inzichtelijk te maken. Bijkomend kan het bestaan van onbekende bronnen worden vastgesteld. Tijdreeksen zijn absoluut nuttig om de lokale concentratieniveaus van PFAS te kunnen inschatten, de processen van verspreiding en transport beter te begrijpen en tot op zekere hoogte ook om de bronnen te definiëren. Naast luchtmetingen geven depositiemetingen meer inzichten in de flux van PFAS naar de bodem, water of het zeeoppervlak.

Het wordt verwacht dat de omgevingsconcentraties van PFAS sterk kunnen fluctueren in ruimte en tijd. Een belangrijke uitdaging is daarom om te bekijken hoe deze variabiliteit in een meetprogramma kan worden aangepakt. Omdat PFAS, verbindingen omvatten met een breed scala aan dampspanningen en scheidingsgedrag tussen gassen en deeltjes, zijn er nog enkele uitdagingen bij het opzetten van een representatieve bemonsteringsstrategie en sommige compromissen over de sample-tijd/ -volumes zijn bijna onvermijdelijk.

Door meer inzicht te verkrijgen in de actuele concentraties in de Vlaamse buitenlucht, kan de overheid het te voeren beleid, inzake het verder terugdringen van de emissies van PFAS in het milieu en daarmee de blootstelling aan PFAS te verlagen, meer vormgeven en een aanzet voor normering.

Volgende onderzoekstrajecten worden voorgesteld:

- Optimalisatie en validatie van de bemonsteringsmethoden voor lucht en depositie monitoring
- Evaluatie van bemonsteringsmethoden voor lucht- en depositie monitoring die zullen toelaten tijdreeksen op te maken van de concentratieniveaus
- Bepaling huidige concentraties PFAS in achtergrond en in belaste zones (gekende bronnen) en, indien voorhanden, vergelijking van deze resultaten uit de literatuur
- Evaluatie huidige concentraties in achtergrond en potentieel belaste zones
- Gegevens verzamelen als input om toetsingskader te ontwikkelen voor PFAS in omgevingslucht

Voor een eerste reeks PFAS-componenten kunnen de omgevingsconcentraties en depositiewaarden reeds voldoende nauwkeurig gemeten worden. Het aantal te meten componenten moet evenwel verder uitgebreid worden. Dit spoort samen met ontwikkeling van meetmethoden voor emissies (zie actie 37).

De reeds ontwikkelde meet- en analysemethoden worden sinds juni 2021 ingezet voor de monitoring van hotspots en het opvolgen van de globale situatie in Vlaanderen worden in 2023 verder gezet. De resultaten worden publiek ontsloten.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Uitvoeringsgraad onderzoekstrajecten 2023.
- Beschikbare meetresultaten.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Publicatie van data vergaard in 2023

- PFAS meetresultaten in lucht worden op verschillende platformen periodiek gepubliceerd:
 - vlaanderen.be: metingen in Zwijndrecht en omgeving worden maandelijks gepubliceerd op <https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling/pfas-aanpak-regio-zwijndrecht/pfas-luchtmetingen-in-zwijndrecht-en-omgeving>
 - dov.vlaanderen.be: metingen in Vlaanderen worden driemaandelijks gepubliceerd op de PFAS-verkenner: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=pfasverkenner>
 - vmm.be: metingen in Vlaanderen worden jaarlijks gepubliceerd. De gebeurt meestal in september

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- Vlaanderen breed: VITO is volop bezig met de validatie van haar resultaten in het Vlaanderenbreed-rapport. Dit rapport zal samen met de VMM-website gepubliceerd worden tussen juni en september. Eventueel verschijnt er een kort nieuwsbericht in april/mei waarin enkele gevalideerde data worden voorgesteld. Het rapport in kwestie bevat metingen in de Haven van Antwerpen, aan de kust, op een stortplaats en op een stedelijke achtergrondlocatie.

Wijzigingen aangebracht aan het PFAS-meetnet

- 2023: in meetjaar 2023 zijn de meetplaatsen ZD09 en ZD10 - waar depositie werd gemeten - stopgezet vanwege de lage meetresultaten en het gebrek aan relevantie. Op alle andere meetlocaties (12) is de VMM en VITO blijven meten. Verder is er ook een extra meetnet uitgerold op kosten van 3M, met als doel de identificatie van de verontreinigingsbron(nen) die hebben bijgedragen aan de verhoogde concentraties tussen 18 mei 2023 en 15 juni 2023.
- 2024: in 2024 wordt er geen omgevingslucht, maar dus nog wel depositie, meer gemeten op ZD01, R897 en A (a.k.a. ZD13) vanwege de relatief lage concentraties die al enige tijd werden gemeten. De kosten voor depositiemetingen en - analyses van ZD08 vallen sinds 2024 ten koste van 3M volgens het "vervuiler betaalt principe". Tenslotte heeft 3M, n.a.v. aanmaning(en), een fijnstofmeetnet uitgerold net zoals bij Lantis (Oosterweelwerken). Meer informatie hier: <https://www.vmm.be/lucht/lokaal/zwijndrecht-antwerpen-linkeroever/fijnstofmeetnet>.

Evaluatie van de metingen uit 2023

- Een uitgebreide evaluatie volgt op de data aangegeven bij het eerste puntje 'Publicatie van data vergaard in 2023'. Voor de metingen in Zwijndrecht kan er al meegedeeld worden dat:
 - de EFSA4-depositiefluxen zijn toegenomen t.o.v. meetjaar 2022 op alle locaties in Zwijndrecht, terwijl deze licht zijn gedaald op de locaties in Linkeroever;
 - de EFSA4-concentraties in de omgevingslucht op alle meetlocaties licht zijn toegenomen t.o.v. het meetjaar 2022. Ten gevolge van de verhoogde verontreiniging tijdens de zomer van 2023, is de tijdelijke toetsingswaarde overschreden aan de Neerstraat (ZD08, woonzone).

Aanpak 3M/Oosterweel:

Na de piekwaarden van PFOS in zowel omgevingslucht als depositie in de zomer van 2023. Zijn de nodige maatregelen genomen. Eén van deze maatregelen betrof de ontkoppeling van het pump-and-treat systeem bij de waterzuiveringsinstallatie (WZI) van 3M. Op basis van de immissiedata lijkt deze maatregel haar werk te doen: we zien een gestage daling. Eind maart 2024 wordt verder beoordeeld welke bijkomende maatregelen 3M dient te treffen m.b.t. hun WZI. Dit zal in overleg gebeuren met andere overheidsinstanties en is gebaseerd op emissiegegevens en expertopinions.

In 2023 en begin maart 2024 is Lantis enkele keren aangewezen om de nodige stofmitigerende maatregelen te nemen (bv. besproeien van de ondergrond tijdens werfactiviteiten, snelheidsbeperkingen opleggen op braakliggend terrein, ...). De maatregelen lijken te helpen als er gekeken wordt naar PFAS-metingen en overschrijdingen van alarmdrempels voor fijnstof.

Beleidsontwikkeling / normenkader:

De normenkader studie loopt ten einde in Q2 2024, maar is verlengd geweest voor een tweede traject dat meteen verder loopt.

Ontwikkeling / optimalisatie bemonsterings- en analysemethoden:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Sinds Q1 2024 is er een nieuwe ontwerpversie gepubliceerd van de WAC/IV/A/025. Daarin vallen enkele PFAS componenten uit de scope aangezien ze opgenomen worden onder een nieuwe WAC: WAC/IV/A/026. Deze omschrijft de meetmethode om (ultra)korte keten PFAS nauwkeuriger te meten dan voorheen (nl. louter indicatief). Voor depositiestalen zit VITO volop in de validatiefase, terwijl deze nog moet starten voor filterstalen (nl. omgevingslucht).

Meetcampagnes 2024:

In 2024 starten (of zijn gestart) verschillende meetcampagnes:

- 3M / Oosterweel: opvolging zoals normaal
- afvalverbranding: een samenwerkingscampagne met afdeling Handhaving waarbij de omgevingslucht op 3 meetlocaties nabij belangrijke verbrandingsinstallaties (industriële afval) gescreend wordt gedurende (bijna) een half jaar. Deze screening omvat, naast PFAS, ook dioxines en andere polluenten.
- textielnijverheid: een kleinschalige meetcampagne, dewelke verlengd kan worden bij hoge meetresultaten, van depositie nabij verschillende textiel fabrieken in Ronse gedurende 4 maanden
- Vlaanderen breed: een meetcampagne waarbij zowel zwevend stof als depositie gemeten wordt op 5 locaties gedurende (meestal) 12 maanden, nl.: Bionerga (Beringen), Borgerhout, Evergem (Gentse Kanaalzone), Genk (Staal fabriek), Koksijde (kust), nabij een shredder (Genk, Geel of elders)
- Berendrecht: een meetcampagne van een 6-tal maanden naar deposities in Berendrecht en Stabroek (note: de locaties kunnen eventueel gewijzigd worden wanneer er elders meer nood voor is)

Actie 14. Uitbreiding adviezen Gezond uit eigen grond voor PFAS

We gaan het aantal adviezen voor *Gezond uit eigen grond* over PFAS uitbreiden om mensen te helpen gezonde keuzes te maken in relatie tot zelf groente kweken en kippen houden.

Beschrijving:

Via <https://www.gezonduiteigengrond.be/> kunnen mensen die interesse hebben in het zelf telen van groenten en het houden van kippen via de resultaten van een bodemanalyse een advies op maat krijgen. De waarden voor adviesverlening zullen worden uitgebreid met waarden voor PFAS via onder andere bodemresultaten en modellering een advies op maat krijgen. De waarden voor adviesverlening zullen worden uitgebreid met waarden voor PFAS via onder andere bodemresultaten en modellering.

Kritische succesfactoren:

- De beschikbaarheid van meetresultaten met gehalten aan PFAS in bodem, eieren, zelf geteelde groenten.
- De mogelijkheid om transferfactoren te berekenen zodat duidelijk wordt welke PFAS en welke concentraties kunnen worden opgenomen door groenten vanuit de bodem, of die via de kippen in de eieren terecht komen.

Outputindicator:

- Advies over de mogelijkheid van het eten van zelfgekweekte eieren en groenten beschikbaar op www.gezonduiteigengrond.be.

Trekker: dOMG en OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024
Een ontwerpbestek voor aanpassing van de website werd opgemaakt. Midden 2024 wordt dit gepubliceerd.

Actie 15. Onderzoek naar gezondheidseffecten bij jongeren gelieerd aan de huidige PFAS-blootstelling in Vlaanderen

We gaan na wat de blootstelling-effectrelaties voor gemeten PFAS-componenten in het kader van het Vlaams humanitair Biomonitoring programma (VHBP) zijn en starten met de opmaak van een beleidsadvies in functie van de resultaten.

Beschrijving:

We bestuderen associaties tussen interne chemische blootstelling aan PFAS-componenten en gezondheidseffecten. De blootstelling-effect relaties kunnen positief of negatief geassocieerd zijn. Er zal bekeken worden of eerder gevonden dosis-respons relaties kunnen bevestigd worden en bijkomend zal onderzoek gedaan worden naar dosis-respons relaties voor nieuwe PFAS. Deze associaties zijn statistische relaties en doen geen rechtstreekse uitspraak over de invloed op de gezondheid.

In het kader van HBM4EU en PARC zal tevens op basis van *adverse outcome pathways* evidentie gezocht worden voor gezondheidseffecten die mogelijk gerelateerd kunnen worden aan PFAS-blootstelling (bv. effecten op lever en lipide metabolisme, geboortegewicht, immunotoxiciteit).

Daarnaast worden door het samenleggen van Europese cohorte-onderzoeken relaties tussen PFAS-gehalten en geboortegewicht en tussen maternale PFAS-gehalten en schildklierfunctie bij moeders en hun kinderen onderzocht.

Kritische succesfactoren:

Duidelijke dosis-effectrelaties.

Outputindicator:

- Blootstelling-effectrelaties zijn beschikbaar.
- Opmaak van beleidsadvies.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De associaties tussen interne chemische blootstelling aan PFAS componenten en gezondheidseffecten met betrekking tot de vierde cyclus van het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma en de HBM-studie rond 3M werden gefinaliseerd. De inzichten werden gecommuniceerd en geven input voor het gezondheid surveillance programma.

Actie 16. Ongelijke blootstelling en impact in Vlaanderen: ontwikkeling van een indicatoren raamwerk voor de integratie van sociale ongelijkheden in de gezondheidsimpact van chemische stoffen.

We ontwikkelen een methodologische leidraad en een set van indicatoren die samen inzicht geven in de bijdrage van sociale ongelijkheden aan de gezondheidsimpact van chemische stoffen. Hoewel de focus ligt op chemische stoffen, moet de studie ook toelaten om een socio-economische status (SES)-indicator(en) te ontwikkelen die breed inzetbaar is binnen het beleidsdomein Omgeving.

Beschrijving:

Om een optimaal gezondheidsgericht omgevingsbeleid te onderbouwen is het cruciaal om de rol en relevantie van socio-economische factoren voor omgevingsindicatoren waaronder ziektelastberekeningen beter te begrijpen en in beeld te brengen. Er zal onderzocht worden of en hoe sociale ongelijkheden geïntegreerd kunnen worden in ziektelastberekeningen, en wat de bruikbaarheid is voor het Vlaams omgevingsbeleid.

Een selectie wordt gemaakt van een werkbare korf van indicatoren die ongelijkheid in milieugezondheid beschrijven en monitoren. Voor een aantal indicatoren of chemische stoffen zal een doorrekening gebeuren naar gezondheidsimpact of last (aantal verloren levensjaren door ziekte, beperking of vroegtijdig overlijden of aantal gevallen, kosten,...).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Beschikbaarheid van de gezondheidsindicatoren.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

Actie 17. Verderzetting en uitbreiding van de Vlaamse Humane referentie Biomonitoring campagne in 5de cyclus

We verkrijgen blootstellinggegevens voor PFAS en andere chemische stoffen van de Vlaamse bevolking.

Beschrijving:

Het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma (VHBP) meet de aanwezigheid en gezondheidseffecten van omgevingsfactoren in de mens en vormt sinds 2002 de wetenschappelijk onderbouwde basis vormt voor concreet Vlaams omgevings- en gezondheidsbeleid.

De huidige oproep tot erkenning van een steunpunt Omgeving en Gezondheid richt zich tot de uitvoering van de 5de cyclus van het VHBP en heeft een brede inhoudelijke focus: chemische stoffen met specifieke aandacht voor tijdstrends, gezondheidseffecten en humane opnameroutes, hinder(perceptie), welbevinden in relatie tot de leefomgevingskwaliteit, natuur en gezondheid, relatie ruimte(gebruik)-klimaat- gezondheid, natuur en gezondheid, innovatieve monitoringstechnieken, gezondheidsimpact geluid.

Specifiek met betrekking tot PFAS zal het VHBP-referentiewaarden opleveren (bij jongeren), tijdstrendanalyses mogelijk maken (door de resultaten te vergelijken met PFAS-concentraties die gemeten zijn in vorige cycli van het VHBP. Het zal verder relaties met gezondheidseffecten onderzoeken en het belang van opnameroutes voor PFAS-blootstelling in de algemene bevolking beter in kaart brengen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Beschikbaarheid van nieuwe Vlaamse referentiegegevens.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

Om zicht te krijgen op hoe de interne PFAS-blootstelling bij inwoners in aandachts- of typegebieden zicht verhoudt tegenover de PFAS-blootstelling in de algemene populatie in Vlaanderen zijn referentiewaarden nodig voor zowel jongeren (14-15 jaar) als volwassenen (18-65 jaar). De 5e cyclus van het VHBP wordt uitgebreid met een volwassenencampagne voor PFAS, met 400 volwassen Vlamingen. De selectie van PFAS-componenten die in de targeted analyse gemeten worden zijn afgestemd op de

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De actie is afgerond. Het rapport is beschikbaar.

(<https://researchportal.be/nl/publicatie/jongerenstudie-hbm-omgeving-3m>)

Actie 19. Health impact Assessments uitvoeren voor probleemsites (brandweeroefenterreinen en andere risicolocaties)

We beoordelen de gezondheidsimpact voor de omwonenden van een probleemsite en nemen vervolgens een beslissing om al dan niet no regret maatregelen te adviseren.

Beschrijving:

De *health impact assessments* (HIA) worden uitgevoerd op basis van aangeleverde verkennende of oriënterende bodemonderzoeksrapporten waarin naast de omschrijving van de verdachte situatie ook meetwaarden van de verdachte locaties beschikbaar zijn. Deze onderzoeken worden door erkende bodemsaneringsdeskundigen uitgevoerd ofwel in opdracht van OVAM ofwel in opdracht van de saneringsplichtige. Deze rapporten en andere relevante informatie over PFAS-verdachte locaties bereiken het Departement Zorg via een dossierflow die tussen het Departement Zorg en OVAM wordt opgezet.

Op basis van deze beoordeling (HIA) worden no regret maatregelen gedefinieerd om de humane blootstelling bij de omwonenden te verminderen. Deze adviezen worden kenbaar gemaakt aan de desbetreffende lokale besturen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- No regret maatregelen.
- Advies gericht aan de omwonenden van een risicolocatie.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Vanaf oktober 2021 heeft Departement Zorg bodemonderzoeken voor PFAS die uitgevoerd werden op brandweeroefenterreinen en andere risicolocaties gezondheidskundig beoordeeld. Tot op heden (april 2024) heeft Departement Zorg 577 verkennende bodemonderzoeken ontvangen van OVAM, waarvan er 576 gezondheidskundig beoordeeld werden (99,8%). Voor 158 van de PFAS-verdachte sites (27,4%) konden op basis van de analysesresultaten de preventieve no regret-maatregelen geschrappt worden.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Voor alle andere sites bleven no regret-maatregelen van toepassing in afwachting van de uitvoering van een beschrijvend bodemonderzoek. Voor 13 sites is geen verder bodemonderzoek noodzakelijk, maar heeft Departement Zorg beslist om de no regret-maatregelen te behouden totdat er meer wetenschappelijke inzichten zijn om de no regret-maatregelen algemeen aan te passen of af te bouwen. Ondertussen zijn de meeste brandweeroefenterreinen of terreinen waar een grote industriële brand gewoed heeft, onderzocht en is het aantal verkennende bodemonderzoeken dat binnenkomt sterk afgenomen tot enkele per maand.

Naast verkennende bodemonderzoeken zijn er sinds oktober 2021 495 andere bodemonderzoeken (oriënterende en/of beschrijvende bodemonderzoeken) ontvangen waarin één of meerdere analyses op PFAS uitgevoerd zijn. Hiervan zijn er reeds 386 beoordeeld (78%). Voor 171 van de sites (44,3%) dienden geen no regret-maatregelen geadviseerd te worden.

Op basis van beschrijvende bodemonderzoeken voor PFAS zijn in 2024 voor 18 sites de no regret-maatregelen opgeheven en indien van toepassing vervangen door locatiespecifieke gebruiksadvisen, gebruiksbependingen, voorzorgs- en/of veiligheidsmaatregelen, dewelke op het bodemattest van de verontreinigde percelen worden opgenomen. De evaluatie en opvolging van deze adviezen/maatregelen en de eventuele saneringen wordt cf. het bodemdecreet opgenomen door OVAM.

Het departement Zorg heeft het engagement genomen om te onderzoeken welke typegebieden met PFAS-verontreiniging in de scope komen om eventueel een HBM-hotspot-studie op uit te voeren. De screening van deze typegebieden op basis van de huidig beschikbare milieu-informatie, alsook de opzet van een projectplan om HBM uit te voeren wordt uitgevoerd door de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg. Hierbij gaat er extra aandacht uit naar 2 typegebieden: de omgeving van verbrandingsovens, en de omgeving van de textielindustrie te Ronse. De oplevering van de voorstudie wordt voorzien eind 2024.

Actie 20. Bevolkingsonderzoek PFAS in bloed zone 5km rond 3M Zwijndrecht

We meten de blootstelling aan PFAS voor de geïnteresseerde bewoners (5 km) in de regio rond 3M Zwijndrecht door middel van analyse van PFAS- bloedconcentraties. We proberen deze PFAS-bloedconcentraties te koppelen aan gezondheidseffecten welke bevraagd zijn in de vragenlijsten en - indien mogelijk- afkomstig uit de elektronische medische dossiers van de deelnemers. We proberen op deze manier een verband te onderzoeken tussen de PFAS-concentratie en de gezondheidseffecten.

Beschrijving:

We voorzien staalname en analyse (HBM) op PFAS bij alle geïnteresseerde bewoners in de 5km zone rond 3M. We bevragen de deelnemers door middel van een vragenlijst over persoonsgegevens, gegevens over blootstelling en gezondheid. We tasten de mogelijkheden af om deze gegevens te koppelen aan gezondheidsgegevens uit het elektronisch medisch dossier van de deelnemers.

Kritische succesfactoren:

- Deelnemersaantal om een statistisch relevant verband tussen PFAS-bloedconcentratie en aanwezigheid van gezondheidseffecten (gekoppeld aan PFAS-blootstelling) te kunnen onderzoeken.

Outputindicator:

- PFAS-concentraties bij de deelnemers met gezondheidskundige interpretatie.
- Inschatting van de PFAS-blootstelling in de regio van 3M op basis van PFAS-concentraties in het bloed bij de deelnemers.
- Analyse van een mogelijks verband tussen PFAS-bloedconcentratie en aanwezigheid van gezondheidseffecten (gekoppeld aan PFAS-blootstelling).

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het finaal aantal aanmeldingen voor het grootschalig bloedonderzoek bedraagt 13.687 personen: 5.896 personen uit Zwijndrecht, 2.947 personen uit Beveren, 2.795 personen vanop Antwerpen Linker-Oever, 2.021 personen vanop Antwerpen Rechter-Oever en 28 personen uit Hoboken. Op 29/03/2024 ontvingen bijna 11.000 aangemelde personen al een uitnodigingsbrief. De deelnemers ontvangen na 1,5 maand een reminder e-mail indien ze nog niet zijn langsgekomen. Momenteel zijn al 6.310 inwoners langsgekomen voor een bloedafname. We zien dat de gemiddelde respons (= afspraak maken na aanmelding) tussen de 65 en 75% ligt per uitnodigingsronde.

Er werd een resultatenprotocol opgesteld, voor de deelnemers werden video's online geplaatst ter ondersteuning van de interpretatie van zijn of haar persoonlijk resultaat. Tevens werd een statistisch analyseplan opgemaakt, hierin werden de onderzoeksvragen (9 vragen) in detail uitgewerkt.

Het grootschalig bloedonderzoek omvat naast de hoofdstudie 3 sub-studies:

- validatiestudie voor capillaire bloedafname (i.p.v. veneuze bloedafname): deze sub-studie is [afgerond en online gepubliceerd](#). Na analyse van 603 volwassenen toont deze studie aan dat capillaire bloedafname via een vingerprik een volwaardig alternatief is om PFAS in bloed te meten bij kinderen jonger dan 12 jaar. Dankzij dit grote aantal deelnemers kon voor een aantal PFAS-componenten een omrekenfactor berekend worden om de resultaten via beide methodes (veneus en capillair) met elkaar te vergelijken.
- een moeder/kind-studie: deze studie omvat 5 onderzoeksvragen die de relatie van PFAS-blootstelling van het kind t.a.v. de biologische moeder bekijkt.
- technische validatiestudie meetmethodieken en kwaliteitsprocedures van de bloedafnames uit de studie van 2021 en het grootschalig bloedonderzoek. Verschillende deelnemers van het grootschalig bloedonderzoek PFAS lieten hun bloed eerder onderzoeken in 2021. De waarden die nu gemeten worden zijn lager dan in 2021. Via een technische validatiestudie in 3 delen onderzoeken we:
 - vergelijkende en technische analyses tussen beide labo's die de bloedonderzoeken hebben uitgevoerd,

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- detailanalyse van de technische karakteristieken en procedures van de gebruikte methodes door beide onderzoeksgroepen,
- vergelijking van de databanken van de resultaten tussen 2021 en 2023 op persoonsniveau.

De resultaten van de technische validatiestudie worden verwacht in de zomer van 2024; de tussentijdse communicatie via een dashboard en het uitbreidingsvraagstuk (ex-inwoners en/of onderzoeksgebied) worden uitgesteld tot de resultaten van de technische validatiestudie gekend en beleidsmatig geïnterpreteerd zijn.

Actie 21. Epidemiologische longitudinale follow-up

Opvolging van de PFAS-blootstelling en -belasting van de omwonenden rond 3M. Deze opvolging is nodig om gedegen informatie te leveren voor het gezondheidssurveillance programma (zie actie 35)

Beschrijving:

De analyse van de blootstellingsmerkers (PFAS-in bloed staalnames) herhalen we 2 maal in 10 jaar. Er worden dus nieuwe PFAS-bloedstaalnames genomen om de 5 jaren. Naast de bloedstaalnames zullen we de mogelijkheden onderzoeken om gezondheidsmerkers en -effecten in de analyse op te nemen om dosis-effectrelaties in kaart te brengen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

PFAS-concentraties bij de deelnemers met analyse van de evolutie doorheen de tijd en met een gezondheidskundige interpretatie.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Op de beheerscomité van het saneringsverbond van 18 april 2024 werd de aanpak voorgesteld voor het uitvoeren van een longitudinaal epidemiologische studie in een studiepopulatie binnen de 5-km zone rondom 3M. Deze studie zal gegund worden aan een onderzoeksconsortium dat beschikt over een academische expertise terzake; er is een ontwerp-bestek beschikbaar dat wellicht in september 2024 zal gepubliceerd worden rekening houdend met de input van het beheerscomité van het saneringsverbond, advies IF, enz ...

Het ontwerp-bestek voorziet een 4-voudig doel voor deze opdracht:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

1. **Blootstellingsopvolging:** de interne blootstelling aan PFAS van de lokale bevolking rond 3M wordt via humane biomonitoring op groepsniveau op een wetenschappelijke manier opgevolgd voor een periode van minstens 10 jaar. Er zal ook een biobank aangelegd worden.
2. **Gezondheidsopvolging:** een verhoogde PFAS-blootstelling wordt in verband gebracht met een reeks aan gezondheidseffecten. Het is echter belangrijk om op te merken dat deze gezondheidseffecten multifactorieel zijn, wat betekent dat een verhoogde PFAS-blootstelling één risicofactor is, naast vele andere risicofactoren, zoals andere milieublootstelling, leefstijl of erfelijke aanleg. De gezondheidstoestand van de lokale bevolking rond 3M wordt op groepsniveau op een wetenschappelijke manier opgevolgd voor een periode van minstens 10 jaar. De mogelijkheid van een representatieve uitrol van een DNA-schade-merker wordt hierin ook overwogen. Er zal ook een biobank aangelegd worden.
3. **Dosis-effectrelaties bestuderen:** interne dosis-effectrelaties tussen blootstelling aan PFAS en PFAS-gerelateerde gezondheidseffecten worden bestudeerd.
4. **Beleidsvertaling:** op basis van de resultaten van de drie voorgaande doelstellingen worden de huidige beleidsmaatregelen (vb. no regret-maatregelen) geëvalueerd en worden nieuwe (milieu)gezondheidskundige beleidsadviezen voor de regio geformuleerd.

De inzichten die voortkomen uit deze studie zal het Departement Zorg ook gebruiken om in te zetten op andere Vlaamse PFAS risico-sites.

Concreet bestaat de opdracht uit de project coördinatie en uitvoering van een longitudinale epidemiologische studie met een opvolging van de PFAS-blootstelling en de gezondheidstoestand van de lokale bevolking binnen de 5km rondom de 3M-site en daarmee gepaarde interne dosis-effectrelaties. De resultaten die hieruit komen, worden vertaald naar beleidsadviezen om de (lokale) blootstelling aan PFAS te beperken en de gezondheid van de omwonenden te vrijwaren van (bijkomende) schade door deze blootstelling.

Het wetenschappelijk onderzoeksplan dient aanpak te voorzien qua studiedesign, steekproef, onderzoeksgebied, statistisch analyseplan en metingen. Het opmaken van beleidsaanbevelingen, voorzien in communicatie, en integratie door samenwerking zijn belangrijke onderdelen.

Actie 22. Analyse gecombineerde blootstelling aan milieupolluenten en PFAS in de omgeving van 3M

We verwerven meer inzicht over de substantiële bijdrage van PFAS aan de gezondheidseffecten in relatie met andere aanwezige milieupolluenten.

Beschrijving:

We maken gebruik van de reeds aanwezige structuur van de 'Jongerenstudie HBM - omgeving 3M' om kostenefficiënt te werken. We zullen concentraties van de volgende parameters meten en analyseren: sporelementen, benzeen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) in en zware metalen in bloed en urine. Indien andere milieupolluenten gelijktijdig en binnen dezelfde deelnemers kunnen gemeten en geanalyseerd worden, dragen we bij aan de kennis over gemengde blootstelling. De verworven kennis over de attributieve bijdrage van de verschillende milieupolluenten aan de gezondheidseffecten in

perspectief met PFAS zal een toegevoegde waarde betekenen bij de interpretatie van de PFAS - bloedconcentraties en de gekoppelde gezondheidseffecten in 'Jongerenstudie HBM - omgeving 3M' en in het grootschalig bloedonderzoek binnen 5 km rond 3M.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Bepaling interne blootstelling van verschillend milieuparameters aan de hand van bloed en urineconcentraties.
- Bepaling van associaties naar de impact van deze merkers van blootstelling en PFAS ten aanzien van de reeds meegenomen biomerkers van effect, gezondheidsvragenlijsten, koppeling aan INTEGO, etc., die zijn uitgevoerd in de 'Jongerenstudie HBM – omgeving 3M'.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Op dinsdag 30 januari werd de studie gecombineerde blootstelling aan milieupolluenten en PFAS in de omgeving van 3M voorgesteld aan de lokale adviesgroep van de jongerenstudie HBM. De resultaten zijn online beschikbaar via het eindrapport van de studie: [Rapport gecombineerde blootstelling omgeving3M_s63kxf.pdf \(vlaanderen.be\)](#).

Omdat we weten dat er behalve 3M en PFAS ook andere industriële activiteiten en andere types milieublootstelling zijn die een invloed kunnen hebben op de blootstelling aan chemische stoffen en de gezondheid van de jongeren in de omgeving van 3M in Zwijndrecht, werd een bijkomende studie opgezet. Het doel van deze studie was om na te gaan wat de bijdrage is van PFAS ten opzichte van deze andere relevante milieuvervuilende stoffen voor de gezondheidseffecten die in de jongerenstudie werden onderzocht. We weten namelijk dat gezondheidseffecten door verschillende factoren – en dus ook verschillende milieuvervuilende stoffen – worden beïnvloed.

Resultaten in het kort: bij jongeren die wonen binnen 5 km rond 3M is een verhoogde concentratie van PFAS, metalen/metalloïden en verbrandingsproducten binnen de groep deelnemers geassocieerd met:

- Vroege signalen van immuun-verstoring
- Immune-gerelateerde aandoeningen
- Signalen voor verstoring van geslachtshormonen, groei en puberteitsontwikkeling
- Signalen voor verstoring van de schildklierwerking en leverwerking

Welke van deze milieuvervuilende stoffen nu de grootste effecten hebben op de bestudeerde gezondheidssuitkomsten, is in deze resultaten nog onduidelijk. De jongeren uit de regio rond 3M zijn niet enkel blootgesteld aan PFAS, maar ook aan andere vervuilingen. Die vervuilingen op zich worden geassocieerd met- soms andere- gezondheidseffecten. Sommige effecten zijn dezelfde als deze die we verwachten t.g.v. PFAS, andere zijn dan weer tegengesteld. Sommige stoffen hebben nog andere effecten dan deze ten gevolge van PFAS. Maar we kunnen niet zeggen dat de risico's kunnen worden opgeteld, dat is niet wat de studie bestudeerd heeft.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De resultaten in deze studie bevestigen de eerdere resultaten alsook dat deze milieuvervuilende stoffen als humane zeer zorgwekkende stoffen moeten worden beschouwd.

2.3 HET MINIMALISEREN VAN DE VERSPREIDING VAN DE VERONTREINIGING EN DE BLOOTSTELLING VAN DE BEVOLKING

Actie 23. Bepalen van streefwaarden voor PFAS in grondwater

Na de vaststelling van achtergrondconcentraties van PFAS in de bodem toplaag in Vlaanderen, is het nodig na te gaan of PFAS ook in het oppervlakkige grondwater algemeen wordt teruggevonden. Hiervoor dienen we streefwaarden van PFAS in grondwater te bepalen. Deze data zijn nodig bij de beoordeling van decretale bodemonderzoeken uitgevoerd op locaties waar PFAS als verdachte stof wordt teruggevonden. Namelijk om onderscheid te kunnen maken tussen de grondwaterpluim die van een bron afkomstig is, en (eventuele) regionale verhogingen.

Beschrijving:

Het bepalen van streefwaarden van PFAS in grondwater omvat (1) verzamelen beschikbare data: meetgegevens en data over risicolocaties, (2) selectie van meetlocaties, (3) uitvoeren van metingen, (4) interpretatie en data-ontsluiting. Voor deze actie wordt samengewerkt met VMM (actie 9)

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator: NA

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Opdracht is afgerond. Studie is gepubliceerd:
[Bepalen van streefwaarden PFAS in grond en grondwater](#)

Actie 24. Verdere verfijning en onderbouwing normeringskader bodem – uitlogings- en verspreidingsrisico's

Deze opdracht is nodig voor de wetenschappelijke onderbouwing van de richtlijnen voor het uitvoeren van beschrijvende bodemonderzoeken door erkende deskundigen, om de risico's op verspreiding door uitloging te kunnen inschatten.

Beschrijving:

Er bestaan nog veel vragen over de uitloging van PFAS van bodem naar grondwater, en over de verdere verspreiding in het grondwater. PFAS hebben immers een bijzondere chemische structuur, waardoor ze een zeer typisch gedrag in bodem en ondergrond vertonen: ze zijn zeer mobiel en verspreiden zich over grote oppervlakten, terwijl ook een deel gehecht blijft aan bodemdeeltjes en organische stof. Het gedrag is bijgevolg zeer moeilijk te voorspellen in de tijd. Toch moeten we nu reeds een beoordeling kunnen geven van deze uitloog- en verspreidingsrisico's, zowel bij het afleiden van hergebruikswaarden voor bodem (in het bijzonder het bouwkundig bodemgebruik), als bij concrete bodemverontreinigingsdossiers. Deze actie omvat twee deeltaken:

- Onderbouwing criterium bouwkundig bodemgebruik, rekening houdend met de huidige wetenschappelijke kennis, het volledige normeringskader, specifieke toepassingen en haalbaarheid;
- Evaluatie van de huidige methodiek (F-LEACH) voor de beoordeling van de verspreidingsrisico's van PFAS: kan F-LEACH hiervoor in zijn huidige vorm gebruikt worden? Zijn er aanpassingen nodig? Wat is praktisch haalbaar en in welke mate wordt grondwater beschermd? Deze deeltaak omvat volgende fases: (1) literatuurstudie, (2) veldstudie, (3) modelberekeningen, en (4) opstellen van een aanpak voor de evaluatie van verspreidingsrisico zowel naar berekeningsmethode als naar toepassing (rekening houdende met de lokale grondwatersituatie en -gebruik). Voorstellen worden geformuleerd voor een kostenefficiënte aanpak waarbij grondwater optimaal beschermd wordt. Verspreidingsrisico's worden hierbij integraal beoordeeld. De resultaten van deze studie zullen worden gebruikt voor het opstellen van richtlijnen voor de beoordeling van verspreidingsrisico's in beschrijvende bodemonderzoeken (zie actie 52).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:
Onderzoeksrapport

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Een eerste deelrapport werd gepubliceerd: https://ovam.vlaanderen.be/documents/177281/0/Uitloging_PFAS_20231215.pdf/2537f1a0-7d59-7bfa-32cb-82e87ffef8fb?version=1.0&t=1702890698907&download=true

Actie 25. Onderzoeken of er zich significante emissies van PFAS voordoen binnen de sectoren 'Textiel' en 'Pulp- en papierindustrie'

We identificeren eventuele relevante emissies van PFAS bij GPBV-installaties binnen de sector Textiel en de Pulp- en papierindustrie. Zo nodig worden bron-onderzoeken en emissiebeperkingen opgelegd in de relevante vergunningen.

Beschrijving:

- Textielsector: De BBT-conclusies van de BREF 'Textiel' (TXT) zijn op het RIE artikel 75 comité goedgekeurd in september 2022. We voorzien maximaal 1 jaar na de publicatie de start van de algemene evaluaties.
- Papier-, karton- en pulpsector: De BREF 'Pulp- en papierindustrie' (PP) is (voor bestaande installaties) al sinds 30 september 2018 van toepassing. We nemen in 2022 monsters van het geloosde bedrijfsafvalwater van de PP-installaties in Vlaanderen, bijkomend aan andere parameters controleren we de aanwezigheid van PFAS. Op basis van de evaluatie van de analyseresultaten van deze monsternames in het voorjaar 2023 beslissen we of verdere stappen/onderzoeken voor de PP-installaties al dan niet nodig zijn.
- Gewenste aanpassingen aan bestaande VLAREM-bepalingen in verband met PFAS (algemene en sectorale lozingsnormen) ondervangen we in actie 1.

Kritische succesfactoren:

- Publicatie van de BBT-conclusies en update van het MJP 5.0 voor de algemene evaluaties

Outputindicator:

- De BREF 'Textiel' is afgewerkt en de bijbehorende algemene evaluaties zijn uitgevoerd (Q1 2024).
- Monsternames bij de sector 'Pulp- en papierindustrie' zijn uitgevoerd, analyseresultaten maakten een evaluatie en desgevallend bijsturing van het normen- en handelingskader mogelijk (Q4 2023).

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De algemene evaluaties van de bedrijven met een GPBV installatie met als hoofdactiviteit Textiel zijn gestart in Q1 2024 en zullen afgerond worden in Q2 2024. Na de noodzakelijke vergunningsaanpassingen die volgen op de algemene evaluaties zijn de vergunningen aangescherpt - dit zal Q3 2024 zijn.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In 2022 werden binnen het handhavingsinitiatief van het Omgevingshandhavingsplan 2022 131 monsters genomen (in combinatie met actie 26). De verdere opvolging in 2023 en monitoring is geïntegreerd in actie 26.

Actie 26. Identificeren van bedrijven die wat hun afvalwater betreft inzake PFAS kunnen worden bemonsterd als relevante puntbron in het licht van hun vergunning, en vervolgens het verzamelen en het controleren van PFAS-gegevens.

We identificeren relevante industriële puntbronnen van PFOS en bij uitbreiding PFAS en we voorzien een normen- en handelingskader voor PFAS-emissies via het geloosde afvalwater voor zowel genormeerde als niet-genormeerde emissies

Beschrijving

(fase 1, initieel opzet vanuit perspectief PFOS):

De VLAREM II-wetgeving stelt dat bedrijven die via hun afvalwater gevaarlijke stoffen lozen boven een bepaalde concentratie (indelingscriterium gevaarlijke stoffen of rapportagegrens/bepalingsgrens), een norm voor die stof moeten aanvragen in hun vergunning. Dit principe geldt ook voor PFOS en is goed gekend bij de bedrijven. Toch blijkt uit een analyse van VMM dat een aantal bedrijven PFOS loost zonder dat zij daarvoor vergund zijn.

In 2019 werd een lijst van bedrijven die PFOS lozen zonder vergunning overgemaakt aan de Omgevingsinspectie. Dergelijke informatie van VMM wordt op regelmatige basis meegenomen bij opmaak van de planning van de Omgevingsinspectie. Hierbij werd vanuit de Omgevingsinspectie gefocust op bronnenonderzoek en remediërende maatregelen, eerder dan bedrijven enkel aan te sporen om zich in regel te stellen en een vergunning te vragen voor de concentratie PFOS die ze lozen.

We zetten in eerste instantie bedrijven ertoe aan om de bron van PFOS op te sporen en de lozing van PFOS maximaal te voorkomen. In tweede instantie zetten we bedrijven ertoe aan om een norm voor PFOS aan te vragen in hun vergunning.

Beschrijving (fase 2, vervolgozet vanuit perspectief PFAS):

Na realisatie van actie 1 (Aanpassen VLAREM bepalingen - Water) zou de VLAREM II-wetgeving stellen dat bedrijven die via hun afvalwater gevaarlijke stoffen lozen boven een bepaalde concentratie (indelingscriterium gevaarlijke stoffen of rapportagegrens/bepalingsgrens), een norm voor die stof moeten aanvragen in hun vergunning. Dit principe geldt ook voor PFAS. Toch blijkt uit een analyse van VMM dat een aantal bedrijven mogelijk PFAS zullen lozen zonder dat zij daarvoor vergund zijn.

Op regelmatige basis zal de VMM haar beschikbare PFAS-meetgegevens overmaken aan de Omgevingsinspectie. Dergelijke informatie van VMM zal op regelmatige basis worden meegenomen bij

opmaak van de planning van de Omgevingsinspectie en hierbij zal analoog aan fase 1 de bronopsporing initieel centraal staan.

We breiden het aantal PFAS-analyses bij monsternames uitgevoerd door de Omgevingsinspectie, uit. De Omgevingsinspectie initieert op basis van haar handhavingsinitiatieven (bv. terreincontrole bij bedrijven, zelfcontrole van bedrijven) desgevallend een handhavingstraject en deelt haar inzichten met andere relevante actoren in functie van bijvoorbeeld monitoring of het bijstellen van vergunningsvoorwaarden.

Kritische succesfactoren:

- Een normen- en handelingskader voor het milieucompartiment water is beschikbaar.
- Bijstellingen van de vergunningsvoorwaarden zijn gerealiseerd

Outputindicator:

- Extra PFOS-data over geloosd bedrijfsafvalwater in verschillende sectoren zijn beschikbaar en maken een evaluatie en desgevallend bijsturing van het normen- en handelingskader mogelijk (Q4 2022).
- Voor het milieucompartiment water: bij alle bemonsterde klasse 1-inrichtingen, een 750-tal, worden door de Omgevingsinspectie minimaal 1 x PFAS geanalyseerd en afgetoetst aan nieuwe normenkader.
- Voor het milieucompartiment water: voor de hoogst ingeschatte risicobedrijven, een 50-tal op jaarbasis, worden door de Omgevingsinspectie op basis van de input vanuit de monitoringsgegevens van VMM de zelfcontrolegegevens gecontroleerd en deze bedrijven worden jaarlijks extra bemeten.
- Een normen- en handelingskader voor PFAS is beschikbaar en vormen de basis voor bijstellingen van de vergunningsvoorwaarden en voor het desgevallend initiëren van handhavingstrajecten (Q4 2024).

Extra indicator:

Het percentage aantal niet vergunde/aantal vergunde bedrijven is gedaald/ het aantal bedrijven waarvoor voorwaarden in de vergunning zijn opgenomen, is gestegen.

Trekker: dOMG en VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Werking communicatie uitwisseling VMM - AHH

Vanaf 2023 werd overgeschakeld van een maandelijke rapportering van de PFAS-resultaten van VMM in het kader van monitoring overgemaakt naar een structurele terugkoppeling en bespreking van dossiers tijdens de halfjaarlijkse decentrale overlegmomenten. Tijdens het opstellen van de monsternamen planning en de halfjaarlijkse herziening wordt de informatie van VMM (verzameld in het kader van monitoring van PFAS) gebruikt als input. Er kunnen ook steeds ad hoc dossiers worden

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

doorgegeven, en indien er aanpassingen en efficiëntie winsten in functie van monsternames mogelijk zijn wordt dit verder onderzocht.

Monsternames aHH

Jaarlijks wordt een risico-gebaseerde monstername planning opgemaakt op basis van emissiedata uit voorafgaande jaren, input van VMM en voortschrijdende inzichten over sectoren.

Jaar	Aantal uitgevoerde Monsternames
2021	93
2022	131
2023	290
2024	in uitvoering

zelfcontrole

In 2021-2022 werd een actie uitgevoerd naar de zelfcontrole gegevens van bedrijven. Hierbij werden 10 bedrijven gecontroleerd.

Voor RIE-bedrijven was de zelfcontrole (algemeen) reeds structureel opgenomen in het inspectieprogramma.

In 2024-2025 hebben we dit uitgebreid naar een actie om bij de grote lozers bijkomend toezicht op de zelfcontrole gegevens uit te voeren (met een ruimere scope naar invulling dan enkel PFOS/PFAS).

normen- en handelingskader voor PFAS

Gelinkt met [Actie 01. Aanpassen VLAREM bepalingen – Water](#)

Actie 27. Verhoogd toezicht op de PFAS-emissies bij zowel vergunde als niet-vergunde bedrijven in de milieucompartimenten water, grondwater, afval en lucht

We houden verhoogd toezicht bij bedrijven waar PFAS-emissies plaatsvinden, zodat de totale PFAS-uitstoot significant daalt.

Beschrijving:

We organiseren handhavingsinitiatieven (bv. terreincontrole bij bedrijven, zelfcontrole van bedrijven) ten aanzien van bedrijven waar PFAS-emissies plaatsvinden waarbij desgevallend een handhavingsinitiatief wordt geïnitieerd. We doen dit op basis van een normen- en handelingskader voor ieder milieucompartiment en wanneer nodig aan de hand van dossier gebonden doorgedreven samenwerking tussen verschillende (handhavings-) actoren, Hierbij is een systemische aanpak nodig zijn waarbij naast monitoring en opsporing van emissie bronnen ook product- en afvalstromen opgevolgd worden over dossiers heen.

Kritische succesfactoren:

- Een normen- en handelingskader voor ieder milieucompartiment is beschikbaar.
- Bijstellingen van de vergunningsvoorwaarden zijn gerealiseerd.
- Een performante samenwerking en data- en informatie-uitwisseling inzake tussen betrokken (handhavings-) actoren is versterkt.

Outputindicator:

- Het normen- en handelingskader inzake PFAS voor iedere milieucompartiment vormen de basis voor het desgevallend initiëren van handhavingstrajecten.
- Voor het milieucompartiment grondwater: bij de hoogst ingeschatte risicobedrijven, een 10-tal op jaarbasis, worden door de Omgevingsinspectie op basis van de input vanuit de monitoringsgegevens van VMM grondwaterstalen geanalyseerd.
- Voor het milieucompartiment afval: afvalstromen (inclusief bodemverbeterende middelen/meststoffen) die voortkomen uit de analysecampagne van OVAM worden door de Omgevingsinspectie strikt opgevolgd en in risicosectoren worden door de Omgevingsinspectie gerichte monsternames, een 100-tal op jaarbasis, voorzien.
- Voor het milieucompartiment lucht: voor de hoogst ingeschatte risicobedrijven worden op basis van de input vanuit de BBT-studie en de monitoringsgegevens van VMM door de Omgevingsinspectie de zelfcontrolegegevens gecontroleerd en worden door de Omgevingsinspectie de meest relevante emissiepunten, een 20-tal op jaarbasis, gemeten.

Extra indicator:

- De totale PFAS-uitstoot is significant gedaald.
- Het percentage aantal niet vergunde/aantal vergunde bedrijven is gedaald/ het aantal bedrijven waarvoor voorwaarden in de vergunning zijn opgenomen, is gestegen.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De normen- en handelingskaders die als kritische succesfactoren zijn opgenomen werden in 2023 verder uitgewerkt, maar zijn nog niet allemaal afgerond of geïmplementeerd: zie [Actie 01. Aanpassen VLAREM bepalingen – Water](#); [Actie 02. Aanpassen VLAREM-bepalingen – Lucht](#); [Aanbeveling 63 – Toetsingswaarden en -normen \(VLAREBO\)](#)

Hierdoor konden handhavingsinitiatieven nog niet allemaal zoals gepland opgestart worden.

Voor grondwater werden verschillende gerichte grondwaterstalen genomen bij een aantal inrichtingen, in samenspraak met VMM. De mogelijkheid voor structurelere informatie-uitwisseling tussen de Omgevingsinspectie en VMM wordt momenteel nog onderzocht. (lopende dossiers: 3M, Silvamo, Indaver, ...)

Voor afval werden verschillende ad hoc monsternames genomen bij een aantal afvalstromen. Ook hier wordt de mogelijkheid voor input voor monsternames vanuit de analysecampagne van OVAM nog onderzocht. (lopende dossiers: Lantis, Indaver, ...)

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Voor Lucht werd in overleg met de VMM een 15 tal emissiepunten opgenomen in het meetprogramma van de Omgevingsinspectie, die zullen bemeten worden, als onderdeel van een gecoördineerde actie waarbij ook VMM depositiestalen uit de omgeving zal laten analyseren. (lopende dossiers: 3M , Shamrock, Indaver, Desotec, ...)

Actie 28. Stimuleren innovatieve waterzuivering

We stimuleren innovaties in de waterzuiveringstechniek om zo PFAS uit afvalwater te kunnen verwijderen.

Beschrijving:

Als alternatief voor de reeds gereguleerde PFAS schakelt de industrie meer over naar de korte keten PFAS. Deze groep van PFAS blijkt ook persistent te zijn en bovendien zeer mobiel in het milieu. Hierdoor zijn de stoffen moeilijk uit het afvalwater te verwijderen met de klassieke zuiveringstechnieken zoals actief kool en is het risico groot dat zij in grondwater en drinkwater terecht komen.

We ondernemen twee acties:

- We starten een BBT-studie op met als doel om een inventaris en evaluatie te maken van alle mogelijke technieken die toegepast of onderzocht kunnen worden voor de zuivering van met PFAS belast afvalwater of bemalingswater.
- We zullen de bedrijven die PFAS lozen aanzetten tot het versneld onderzoek doen naar en implementatie van innovatieve en doeltreffende zuiveringstechnieken voor de groep van (korte keten) PFAS-verbindingen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Oplevering BBT-studie 'BBT voor de zuivering van met PFAS belast afvalwater/bemalingswater'.
- Implementatie van innovatieve en doeltreffende zuiveringstechnieken voor PFAS door de bedrijven

Trekker: dOMG, VMM en VITO

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het eindrapport van de BBT-studie voor de zuivering van met PFAS belast bedrijfsafvalwater en bemalingswater werd gepubliceerd in Q4 2024. Verschillende aanbevelingen mbt (innovatieve)

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

waterzuivering worden geformuleerd waarmee ook bedrijven aan de slag kunnen gaan. Verder onderzoek wordt verwacht binnen de schoot van het kenniscentrum Innovatieve Saneringstechnieken.

Actie 29. Ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in afvalstoffen die in of als bodemverbeteraar worden gebruikt

We ontwikkelen een normenkader voor PFAS in afvalstoffen die worden toegepast in of als bodemverbeterend middel/meststof.

Beschrijving: In de voorbereidende studie werd nagegaan welk model en aanpak de meest aangewezen is om normen af te leiden. Door het ontbreken van achtergronddata (zijnde concentratie van PFAS in grondwater) enerzijds en het ontbreken van een globaal beeld van de momenteel aanwezige concentraties aan PFAS in bodemverbeterende middelen, bevat deze studie enkel het voorbereidende werk.

De actie heeft als doel om de studie te verfijnen, gebruik makende van de data die verzameld worden door OVAM en VMM. Concreet gaat het om achtergrondconcentraties aan PFAS in grondwater en om de concentraties aan PFOA en PFAS in bodemverbeterende middelen. Daarnaast moet afstemming gebeuren met het nieuwe normenkader voor PFAS inzake bodemsanering en vrij gebruik van bodem.

Tot slot moet een aftoetsing gebeuren aan de actueel aanwezige concentraties PFAS in bodemverbeterende middelen, om -indien mogelijk- de norm nog naar onder bij te stellen vanuit het ALARA (as low as reasonably achievable, 'zo laag als redelijkerwijze haalbaar is') principe. De data nodig voor deze aftoetsing wordt aangeleverd door producenten en verwerkers van afvalstoffen die als bodemverbeteraars worden ingezet, en bijkomend door de meetcampagne zorgwekkende stoffen van de OVAM (zie actie 39).

Kritische succesfactoren:

- Beschikbaarheid data grondwater
- Beschikbaarheid data concentraties PFAS in afvalstoffen en bodemverbeterende middelen
- Haalbaarheid van het normvoorstel

Outputindicator:

- Er is in Q4 2023 een gedragen voorstel voor normering voor PFAS klaar voor opname in Vlarema.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het eindrapport van het onderzoek naar PFAS concentraties in grondwater werd pas in februari 2024 opgeleverd; deze data zijn van belang om het normvoorstel verder te verfijnen. Daarnaast onderzoekt VITO ook de uitbreiding van de scope van het normvoorstel naar alle PFAS verbindingen die met de CMA/3/O methode kwantificeerbaar zijn en rekt ze bijkomende modelleringsscenario's door. Er werd eind 2023 een grote dataset ontvangen van de reële concentraties aan PFAS in organisch-biologisch afval, compost en digestaat. Deze zullen worden gehanteerd om het ALARA principe toe te passen op het normvoorstel. De verdere doorrekening van de grondwaterconcentraties en scenario's in de modellering, en de toepassing van het ALARA principe, resulteren in een normvoorstel in Q3 2024.

Actie 30. Het in 2021-2022 ontwikkelde handelingskader PFAS verder verfijnen

We verfijnen het huidige handelingskader kwantitatief op basis van nieuwe gegevens.

Beschrijving:

Op basis van verdere metingen in het milieu (binnenmilieu, lucht..), alsook metingen in voeding, zullen mogelijks de blootstellingsscenario's en berekeningen kunnen bijgesteld worden. Daarnaast zal de jongerenstudie omgeving 3M bijkomende inzichten geven in de toxicokinetiek van PFAS, waarop dan weer enerzijds mogelijks de blootstellingsmodellen kunnen verfijnd worden, en anderzijds de maatregelen op kunnen bijgestuurd worden. Mogelijks kunnen ook gezondheidsdata gekoppeld aan de bloedresultaten uit het bloedonderzoek bij bewoners binnen de 5 km van 3M inzichten genereren om het handelingskader te kunnen verfijnen. Er wordt ook in overweging genomen of de bepaling van bijkomende parameters op het bloedstaal van het fase 1 bloedonderzoek (beschikbaar in de biobank) wenselijk zou zijn om het handelingskader te kunnen verfijnen.

De internationale wetenschappelijke kennisopbouw rond de grote groep PFAS -verbindingen (ook de kortere ketenverbindingen) kan aanleiding zijn tot aanpassingen aan het huidige handelingskader.

Kritische succesfactoren:

- Wetenschappelijke kennisopbouw.

Outputindicator:

- Verfijnd handelingskader PFAS op basis van nieuwe metingen en inzichten.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Er zijn verschillende studies afgerond die aanleiding geven tot de aanpassing van het handelingskader en meer specifiek de no-regret maatregelen:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- het BBO van 3M,
- de modelleringen van emissie naar luchtmeetresultaten en depositie i.k.v. de handhavingsopvolging van het 3M-dossier, verder doorvertaald naar blootstelling en de hieraan verbonden risico's
- de jongeren-HBM en de uitbreiding hierop m.b.t. gecombineerde blootstelling,
- de studie van RIVM/VROM/GGD m.b.t. de blootstelling t.h.v. de Wester-Schelde,
- het onderzoek m.b.t. GFT en het gebruik van compost (cf. OVAM),
- het bloedonderzoek in de 3km-zone van 2021,
- de lucht- en depositiemetingen rond de site van 3M,
- een literatuur-update oa. m.b.t. de halfwaardetijden van PFAS in het lichaam,
- de gegevens van de UAntwerpen m.b.t. de aanwezigheid van PFAS in planten en eieren.

I.s.m. de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg worden deze studies verder verzameld en geanalyseerd in functie van een update van de no-regretmaatregelen, en dus het achterliggend handelingskader voor blootstelling van de mens.

De eerste groepsanalyses uit het grootschalig bloedonderzoek zijn zeer belangrijk om mee te nemen in de herevaluatie van dit handelingskader. De technische validatiestudie die nu 'bijkomend' loopt m.b.t. de bloedonderzoeken heeft hier voor vertraging gezorgd.

M.b.t. de korte keten PFAS-verbindingen is het wachten op de eerste milieu-metresultaten in de omgeving van Indaver.

De analyse achter de herziening is in voorbereiding, maar is vertraagd naar de zomer van 2024.

2.4 HET SANEREN VAN VERONTREINIGDE LOCATIES EN DE BEHANDELING OF VERWIJDERING VAN AFVALSTOFFEN

Actie 31. Aanpak risicolocaties met mogelijke PFAS-verontreiniging in bodem en grondwater

We ontwikkelen de verdere aanpak voor de uitvoering van bodemonderzoekonderzoek en indien nodig sanering van de PFAS-verdachte locaties om zo de blootstelling aan PFAS te verminderen

Beschrijving:

Na de (administratieve) inventarisatie was het belangrijk om zo spoedig mogelijk over meetgegevens te beschikken voor de risicolocaties die als meest prioritair worden aangeduid. Er werd gestart met het uitvoeren van specifiek op PFAS gerichte verkennende bodemonderzoeken op de brandweer gerelateerde locaties en de locaties waar branden met PFAS-houdend blusschuim geblust zijn, a rato van 40 locaties per maand, waarbij een beperkte veld- en analysecampagne wordt uitgevoerd. Deze verkennende bodemonderzoeken worden uitgevoerd door erkende bodemsaneringsdeskundigen, en ze volgen hierbij een daartoe opgesteld onderzoeksprotocol. Voor de industriële en andere PFAS-verdachte locaties wordt ook een aanpak uitgewerkt.

Daarnaast ontvangt de OVAM ook oriënterende bodemonderzoeken die worden uitgevoerd op PFAS-verdachte locaties. Indien uit het verkennend of het oriënterend bodemonderzoek blijkt dat er duidelijke aanwijzingen zijn van een ernstige bodemverontreiniging met PFAS, moet er een beschrijvend bodemonderzoek worden uitgevoerd. In het beschrijvend bodemonderzoek wordt de verontreiniging verder gekarakteriseerd en afgeperkt, en worden de risico's geëvalueerd. Indien nodig, volgt er een sanering. Voor sites waarvoor een saneringsplichtige kan worden aangeduid zal de OVAM een saneringsplichtige aanduiden en deze saneringsplicht opvolgen. Voor de sites waar de OVAM geen saneringsplichtige kan aanduiden of de saneringsplichtige vrijgesteld worden van verdere verplichtingen zijn middelen nodig voor ambtshalve uitvoering van bodemonderzoek en -sanering.

Momenteel is het nog moeilijk om een juiste inschatting te maken van de nodige budgetten en timing voor de aanpak van alle PFAS-risicolocaties in Vlaanderen.

Kritische succesfactoren: -NA

Outputindicator:

- Aantal locaties waar PFAS aangetoond wordt, waar verder onderzoek nodig is en waar bodemsanering nodig is en deze bodemsanering uiteindelijk wordt uitgevoerd.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Van de 848 geïnventariseerde brandweegerelateerde locaties en de locaties waar branden geblust werden met PFAS-houdend schuimzijn er:

- 6 locaties waar een verkennend bodemonderzoek in uitvoering is;
- 20 locaties waar het rapport van verkennend bodemonderzoek in behandeling is;
- 546 locaties waarvoor het verkennend bodemonderzoek behandeld is;
- Voor 168 locaties is de uitvoering van een verkennend bodemonderzoek stopgezet. Dit bijvoorbeeld omdat op basis van bijkomende gegevens bleek dat de locatie toch niet als PFAS-verdacht te beschouwen is of wegens het gebrek aan medewerking;
- Voor 108 locaties verwacht de OVAM actie van andere partijen, bijvoorbeeld de hulpverleningszone (brandweer) of een bedrijf zelf. Dit betreft bijvoorbeeld in gebruik zijnde brandweeroefenterreinen of kazernes.

Voor de volledigheid geven we mee dat 17 van de geïnventariseerde locaties om verschillende redenen als niet openbaar aangemerkt zijn.

Van de 546 locaties waarvoor het verkennend bodemonderzoek reeds behandeld werd is:

- Voor 362 locaties de uitvoering van een beschrijvend bodemonderzoek (BBO) nodig. Waar mogelijk heeft de OVAM voor deze dossiers de saneringsplichtige aangemaand om het beschrijvend bodemonderzoek uit te voeren;
- Voor 184 locaties is geen verder (beschrijvend) bodemonderzoek nodig.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Op 8 maart 2024 waren bij de OVAM 21 BBO's ingediend voor een bodemverontreiniging met PFAS. 7 hiervan hebben betrekking op één van de voormelde geïnventariseerde locaties. Voor 18 locaties moet tot bodemsanering overgegaan worden.

Actie 32. Ambtshalve uitvoering van PFAS-beschrijvende bodemonderzoeken

We scheppen duidelijkheid over de aard en de ernst van de PFAS-bodemverontreiniging voor de locaties waar vrijstelling van onderzoek is verleend.

Beschrijving:

Indien bij de uitvoering van een PFAS-bodemonderzoek blijkt dat verdere maatregelen nodig zijn, duidt de OVAM de onderzoeks- of saneringsplichtige aan. Dit geldt eveneens voor de locaties die door de gemeente werden aangeduid als PFAS verdachte locatie. Op basis van de vrijstellingsregels in het bodemdecreet, kan de exploitant/gebruiker/eigenaar vrijgesteld worden. Op de PFAS verdachte locaties zullen de meeste particulieren in principe voldoen aan de vrijstellingsvoorwaarden. In deze gevallen neemt de OVAM de verdere maatregelen op zich, waarbij prioriteit wordt gegeven aan particulieren, dit gekoppeld aan het vastgestelde risico. Dit kan meerdere tientallen tot honderden cases omvatten.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Aantal opgestarte ambtshalve BBO's, in het bijzonder bij particulieren.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Reeds bij meer dan 50 locaties waar omwille van PFAS verdere maatregelen nodig zijn, is vrijstelling verleend. De OVAM voert deze onderzoeken ambtshalve uit. We plaatsen de nodige opdrachten en bestellen bij de erkende Bodemsaneringsdeskundigen de uitvoering van Beschrijvende Bodemonderzoeken.

Actie 33. Ambtshalve uitvoering van voorzorgsmaatregelen te Willebroek/De Naeyer

In de betrokken woonwijken gerelateerd aan de verspreiding van PFAS in de bodem en het grondwater nemen we de risico's weg.

Beschrijving:

Deze actie omvat de gefaseerde uitvoering van voorzorgsmaatregelen door de OVAM in de woonwijken nabij de voormalige papierfabriek De Naeyer om de risico's van (verdere) PFAS-besmetting te voorkomen en te minimaliseren.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Het succesvol beëindigen van de voorzorgsmaatregel

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In de bewoonde zone F zijn de voorzorgsmaatregelen (ontgraving van de toplaag bij private tuinen) quasi volledig uitgevoerd. In deze zone zijn de risico's uitgaande van de PFAS-verontreiniging sterk teruggebracht

Actie 34. Ambtshalve uitvoering van andere voorzorgsmaatregelen en

We nemen de acute PFAS-risico's weg en we voeren de bodemsanering uit voor eigenaars/gebruikers die vrijstelling hebben gekregen van saneringsplicht. Hierbij wordt een risicogebaseerde aanpak gehanteerd, dit op een wetenschappelijk onderbouwde wijze. Voor de PFAS verdachte locaties die door lokale besturen zijn aangeduid en geverifieerd, begeleidt de OVAM de lokale besturen voor de uitvoering van onderzoeken. Indien er acute PFAS-risico's zijn, worden de betrokken lokale besturen hierin eveneens begeleid.

Beschrijving:

Deze actie omvat zowel de ambtshalve uitvoering van voorzorgsmaatregelen op het terrein, waar acute risico's dienen weggenomen, als de ambtshalve uitvoering van de bodemsanering in geval van vrijstelling.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

////////////////////////////////////

Aantal hectare terrein waar de PFAS-risico's zijn weggenomen

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Bij de PFAS-verdachte locaties die vrijstelling van saneringplicht hebben verkregen, voert de OVAM het PFAS-onderzoek uit en bepalen we de beste saneringsvariant

Actie 35. Ontwikkeling van een solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van PFAS

We onderzoeken de verschillende mogelijkheden waarop de betrokken actoren financieel kunnen bijdragen aan de kost voor de aanpak van PFAS en zeer zorgwekkende stoffen uit het leefmilieu.

Beschrijving:

We onderzoeken welke bestaande Vlaamse instrumenten we voor deze doelstelling kunnen gebruiken. Aangezien de federale overheid bevoegd is voor productnormering, gaan we hierover met hen in overleg en bekijken we of een samenwerking met de federale overheid wenselijk en/of mogelijk is.

Kritische succesfactoren:

- Samenwerking met de federale overheid.
- Mogelijkheden binnen bestaande juridische kaders.

Outputindicator:

Solidariteitsmechanisme.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Zie ZS-actie 29

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De voorbereidingen voor een ontwerp van aanpak zijn opgestart. De verdere uitwerking van de ontwerp-aanpak werd even op pauze gezet in afwachting van de eerste rudimentaire resultaten van het grootschalig bloedonderzoek (die omwille van de technische validatiestudie bloedonderzoek vertraging opliep), en in afwachting van een door het saneringsverbond nagelezen plan van aanpak van het longitudinaal epidemiologisch onderzoek. In tussentijd wordt een verkenning uitgevoerd naar de inzetmogelijkheden en uitbreiding voor ZZS, van methodieken uit het algemeen preventief gezondheidsbeleid. De vooropgestelde start wordt verlaet naar het voorjaar 2025 (aangezien de opdrachten ook nog moeten gegund worden en de administratieve procedure hiervoor ook nog enige tijd in beslag zal nemen).

Actie 37. Medisch Milieukundige (MMK) ondersteuning in de regio rond 3M

We voorzien duidelijk communicatie en duiding naar alle lokale actoren tijdens het surveillance programma en garanderen een waardevolle samenwerking tussen alle actoren.

Beschrijving:

Een surveillance programma gebeurt best op een participatieve manier in samenwerking met de lokale actoren (industrie, bevolking, actiegroepen, lokale en provinciale besturen, Eerstelijnszone (ELZ's) en Zorgraden, ...). Een dergelijke gezondheidkundige opvolging en participatieve aanpak genereert veel vragen bij burgers en organisaties/actoren met lokale werking. Dit kanaliseren middels een open en transparante risicocommunicatie gebeurt best door lokaal aanspreekbare wijkwerkers of de Medische milieukundigen van de betrokken Lokaal Gezondheids Overleg (LOGO's).

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Jaarlijks verslag met activiteiten en knelpunten.
- Bottom up signalen onder advies geformuleerd aan de lokale besturen en de Vlaamse overheid.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In de 5-km zone rond 3M zijn 2 preventiewerkers PFAS actief m.b.t. het preventief gezondheidsbeleid Milieugezondheidszorg, toegewezen aan het LOGO voor een periode van 10 jaar. Met deze subsidie kwamen op 1 maart 2023 Amber Smet (niv. Bachelor) en op 1 oktober 2023 Lien Verstraete (niv. Master) in dienst. Respectievelijk vulden ze voor 2023 een terwerkstellingsbreuk in van 0,79 en 0,25. Het jaarverslag 2023 werd ingediend op 28/03/2024.

2.6 KENNISONTWIKKELING

Actie 38. Ontwikkelen meetmethode en uitvoeren emissiemetingen

We maken een gevalideerd compendium voor de monsterneming, meting en analyse van lucht (LUC) op zodat de verschillende PFAS ook kunnen worden afgetoetst aan het normenkader.

Beschrijving:

De uitstoot van PFAS naar de lucht is noch op Europees, noch op Vlaams niveau gereguleerd. Er gelden geen Europese emissiegrenswaarden, luchtkwaliteitsnormen of rapporteringsverplichtingen. PFAS werden tot recentelijk in het internationale, Europese en Vlaamse luchtverontreinigingsbeleid niet aanzien als een relevante parameter. De tot dusver meest gebruikte en meest schadelijk geachte PFAS zijn weinig vluchtig (bijvoorbeeld PFOS, PFOA) en dus vooral in water en bodem terug te vinden. Meer en meer wordt duidelijk dat veel meer PFAS schadelijk zijn dan voorheen gedacht en dat ook PFAS-precursoren de nodige aandacht verdienen.

Er zijn sterke indicaties dat ook verspreiding via de lucht een relevante verspreidingsroute kan zijn voor PFAS, waardoor deze in bodem, water en lokaal geteelde voeding kunnen terechtkomen. Dit kan via verdamping van vluchtige PFAS, maar ook minder vluchtige PFAS kunnen zich verspreiden via de vorming van aerosolen of door binding aan kleine stofdeeltjes, die uiteindelijk neerslaan (depositie) op bodem en water.

Dit onderzoek blijft verder lopen om stelselmatig ook meer componenten kwalitatief en kwantitatief te kunnen bepalen. De ontwikkelde meetmethoden worden gevalideerd en gefinaliseerd via proefronde en worden vervolgens reglementair verankerd in het LUC (luchtcompendium) via ministerieel besluit.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Jaarlijks updaten compendium (LUC).
- Ontsloten meetresultaten.
- Uitvoeringsgraad onderzoekstrajecten 2022 – 2023.

Trekker: dOMG en VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Ontwerp LUC/VI/003 beschikbaar 10/2023 mee opgenomen in MB LUC 2024, trad in werking op 15/1/24
Nieuwe onderzoekstaken opgenomen in programma 2024 referentielabo lucht:
- Validatie en optimalisatie LUC methode (reguliere indicatieve + korte keten) PFAS in geleide emissies
- Methode-ontwikkeling monitoring (ultra) korte keten PFAS en broeikasgassen canister methode geleide emissies

Actie 39. Studie ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in fijn stof, depositie en gasfase

Via een studie ontwikkelen we een normenkader voor PFAS in omgevingslucht en depositie (immissie).

Beschrijving:

De uitstoot van PFAS naar de lucht is noch op Europees, noch op Vlaams niveau gereguleerd. Er gelden geen Europese emissiegrenswaarden, luchtkwaliteitsnormen of rapporterings-verplichtingen. Zie ook beschrijving actie 13. Momenteel is er enkel een tijdelijke toetsingswaarde ter beschikking voor luchtconcentraties voor de vier PFAS uit de EFSA-opinie: PFOS, PFOA, PFNA en PFHxS.

Er is nood aan de ontwikkeling van definitieve toetsingswaarden, niet alleen voor de 4 EFSA PFAS maar ook voor andere veel voorkomende PFAS én voor PFAS in depositie, waar momenteel geen kader voor bestaat.

In 2023 zal hiervoor een studie uitgevoerd worden waarbij Gezondheidskundige Advies Waarden (GAW) cf. Het protocol hiertoe beschreven door de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg (i.k.v. Preventief Gezondheidsbeleid) worden uitgewerkt die vertaald kunnen worden in luchtkwaliteit- en depositienormen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Beschikbaarheid van een set luchtkwaliteit en depositienormen voor veel voorkomende PFAS-componenten in de lucht en depositie.

Trekker: VMM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De eerste studie zal in mei 2024 afgerond worden. De vervolgstudie wordt opgestart zodra de eerste is afgerond en heeft een duurtijd van 14 maanden.

Actie 40. Project zorgwekkende stoffen in afvalstromen

We ontwikkelen een gestructureerd beleid rond PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen in afval ter ondersteuning van alle actoren die te maken hebben met afvalstoffen waar zorgwekkende stoffen in zitten

Beschrijving:

We willen inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van zorgwekkende stoffen (waaronder PFAS) in een selectie van Vlaamse afvalstromen (inclusief het inputmateriaal voor bodem verbeterende middelen/meststoffen) via een analyse-campagne. Dit moet leiden tot een standpuntbepaling van de OVAM over de spanning tussen circulaire economie/recyclage/ontgifting enerzijds en het verwijderen van afvalstoffen anderzijds en tot aanbevelingen voor de afvalsector over het omgaan met zeer zorgwekkende stoffen. Indien nodig kan er een traject worden opgestart om de VLAREMA hiervoor aan te passen.

Kritische succesfactoren:

- Gerichtheid van meetcampagne.
- Geschikte analyse protocollen.
- Afstemming tussen OVAM en andere beleidsactoren.

Outputindicator:

- Beleidsdocumenten (rapporten, nota's) met een standpuntbepaling van de OVAM en/of aanbevelingen voor de afvalsector.
- Aanbevelingen of voorstellen voor aanpassing wetgeving rond het correct omgaan met ZZS-houdende afvalstoffen.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In het kader van het PFAS-event op 2/2/24 werd een break out sessie georganiseerd: "Breaking the cycle: addressing PFAS concentration in recyclable products". Binnen die sessie werd een eigen presentatie gegeven: "What is our current knowledge and framework on PFAS in waste streams - a government perspective".

De uitwerking van de bredere visie rond ZZS in afvalstoffen en materialen is aan de gang. Een eerste abstract is in de maak voor discussie in de workshop "substances of concern in material loops: towards safe recycling". Deze maakt deel uit in de EU-workshop "a futureproof waste framework directive" van 14/6/24. Nadien wordt verder gewerkt aan deze ontwerp-visie samen met stakeholders.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De meetcampagne rond ZZS in recyclaten (plastics en shredderfracties van AEEA & ELV, rubber, tapijten, kabels, textiel & matrassen) is opgestart en wordt uitgevoerd door Centexbel.

Actie 41. Koppeling PFAS HBM-data aan gezondheidseindpunten uit het elektronisch medisch dossier

In het kader van de PFAS-problematiek in en rond Zwijndrecht en de hoge PFAS-concentraties in bloed bij de omwonenden van de 3M-site, willen we deze problematiek gezondheidskundig zo goed mogelijk in kaart brengen en beoordelen. Er wordt onderzocht of er op een betrouwbare wijze verbanden tussen PFAS-blootstelling en gezondheid kunnen worden gelegd, via een koppeling van PFAS HBM-data aan gezondheidseindpunten uit het elektronisch medisch dossier van huisartsen, verbonden aan het INTEGO-netwerk.

Beschrijving:

Via een haalbaarheidsstudie en een 'Proof of Concept' (POC) willen we de PFAS HBM-resultaten koppelen aan relevante gezondheidseindpunten uit het elektronisch medisch dossier van de huisartsen via het INTEGO-netwerk. De haalbaarheidsstudie heeft betrekking op het reeds uitgevoerde PFAS-bevolkingsonderzoek in Zwijndrecht waarbij van 796 deelnemers 13 PFAS in het bloed werden geanalyseerd, als ook op de Jongerenstudie HBM-Omgeving 3M en het grootschalig bloedonderzoek binnen de 5 km rond 3M. De POC zal uitgevoerd worden op het PFAS-bevolkingsonderzoek. De methodiek, het statistisch plan en de koppelingen die hiervoor opgezet zullen worden, zullen geëxtrapoleerd worden naar andere koppelingen in andere (toekomstige) HBM-studies, zoals de voorvermelde studies.

Kritische succesfactoren:

- Het bekomen van de nodige machtigingen voor het gebruik van het rijksregisternummer.
- De uitgewerkte methodiek voldoet aan de huidige GDPR-regelgeving.
- De hoeveelheid data die we uit de INTEGO-databank kunnen extraheren en de technische haalbaarheid van de koppelingen.

Outputindicator:

- Een methodiek om PFAS HBM-data door te sturen naar het EMD van de huisarts.
- Een koppeling tussen de PFAS HBM-data en relevante gezondheidseindpunten uit het EMD van de huisartsen via het INTEGO-netwerk.
- Een statistisch analyseplan met randvoorwaarden.
- Een interim-analyse op een gepseudonimiseerde INTEGO-databank van het reeds uitgevoerde bevolkingsonderzoek PFAS.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In deze pilotstudie (https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1709886845/PFAS_-_Studie_-_Coupling_of_PFAS_results_from_human_biomonitoring_to_health_effects_m1tna1.pdf) werd aangetoond dat het technisch haalbaar is om resultaten van biomerkers van blootstelling, zoals PFAS-waarden, uit HBM-studies te koppelen aan gezondheidseffecten geregistreerd in het elektronische medische dossier van huisartsen aangesloten bij het Intego-netwerk.

Uit de studie blijkt ook dat de gekoppelde database gebruikt kan worden om verbanden tussen blootstelling aan chemische stoffen en gezondheidseffecten te bestuderen. Om dat uit te testen werd de PFAS-casus in de buurt van de 3M-fabriek in Zwijndrecht als praktijkvoorbeeld gebruikt. Die pilotstudie biedt veelbelovende perspectieven voor toekomstige analyses op een grotere database. Er werden in het rapport dan ook een aantal aanbevelingen voor toekomstig onderzoek geformuleerd, die het komende jaar op de PFAS-casus zullen worden toegepast.

Actie 42. Gecoördineerde proactieve Vlaamse input voor Belgische werkgroep PFAS, het Belgische Comité REACH en het Europese PFAS-plan

Vlaanderen levert proactief input vanuit het Vlaamse PFAS plan aan de Belgische werkgroep PFAS en waar mogelijk ook aan het verwachte Europese PFAS plan

Beschrijving:

Op nationaal vlak is onlangs binnen het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid een werkgroep PFAS opgericht. Er wordt van het Vlaamse Gewest een belangrijke bijdrage verwacht.

De werkzaamheden van deze groep spelen ook in op de Europese en internationale ontwikkelingen inzake korte keten PFAS. Ook inzake lange keten PFAS kunnen er nog vragen rijzen. Andere bijkomende vragen die hier aan bod kunnen komen, zijn onder meer eventuele cocktaileffecten en de belangrijkste blootstellingsroutes.

In het Belgisch Comité REACH zal vanuit Vlaanderen aangedrongen worden op de uitfasering van PFAS bij het opstellen van het Belgisch standpunt met betrekking tot de REACH (groeps-)restricties ten aanzien van PFAS.

Kritische succesfactoren:

Afhankelijk van Belgisch en Europees besluitvormingsproces.

Outputindicator:

Proactieve opmaak Vlaamse insteek voor nationale of Europese samenwerking

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De uitgebreide GICLG van 8 januari 2024 nam akte van het rapport “*PFAS and Precursors in Belgium: Current State and Data Gathering – December 2023 Version*”, dat werd opgemaakt door deze werkgroep PFAS van het Belgische Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM). Vanuit de GICLG werden toen ook een aantal bijkomende aanbevelingen geformuleerd.

Actie 43. Aanpak waterbodems

We brengen de locaties met hoge PFAS-concentraties in waterbodem en oevers in kaart ter hoogte van PFAS-verdachte risico-activiteiten

Beschrijving:

De lopende studie rond het in kaart brengen van hotspots in Vlaanderen zal uitgebreid worden met de risicolocaties uit de PFAS-inventarisatie. Hierbij zullen ter hoogte van de meest verdachte PFAS-hotspotlocaties staalnames worden uitgevoerd ter hoogte van de waterbodem en de oevers. Een overzicht van verdachte PFAS –locaties langs waterlopen en de resultaten van de bemonsteringen ter hoogte van waterbodem en oevers zullen geïntegreerd worden in de PFAS-verkenner (zie ook actie 9).

Kritische succesfactoren:-NA

Outputindicator:

- Aantal PFAS-metingen in waterbodem en oeverstalen.
- De resultaten worden beschikbaar gesteld via de Waterbodemverkenner in de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De resultaten van de periode 2022-2023 zijn beschikbaar, deze rapportage is afgerond tegen april 2024. De studie van PFAS locaties wordt verdergezet in 2024 -2025, vooropgestelde afronding Q4 2025

Actie 44. Actualisatie van de meetmethoden voor PFAS in bodem en sediment

We actualiseren en breiden de parameterlijst van de CMA-methoden voor het meten van concentraties PFAS in bodem en sediment verder uit.

Beschrijving:

Laboratoria meten de concentraties aan PFAS in bodem en sediment volgens de CMA-methode (CMA 3D). De methode werd in de loop van 2022 verder op punt gesteld zodanig dat alle laboratoria de analyses op eenzelfde manier uitvoeren. Eveneens werd de parameterlijst aangepast (indeling kwantitatieve en indicatieve parameters). In het kader van het verlenen van een erkenning voor PFAS-analyses werden in de loop van 2022 proefronde voorzien. De audits in het kader van de erkenning worden uitgevoerd in de periode sept-dec 2022. Het toekennen van de erkenning aan de geslaagde laboratoria wordt voorzien begin 2023. Indien nodig worden nog verdere verfijningen aan CMA 3D aangebracht.

Kritische succesfactoren:- NA

Outputindicator:

- Erkenningen voor PFAS-analyses voor geslaagde laboratoria.
- Verfijning CMA 3D indien nodig.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024
Sinds voorjaar 2023 werd aan 7 laboratoria een erkenning verleend voor het pakket B.8 PFAS in bodem of waterbod. Verdere verfijning werd aangebracht in CMA 3D.

2.7 KENNISDELING EN DATA

Actie 45. Laagdrempelig verspreiden milieu-informatie

We trachten op een laagdrempelige wijze PFAS-informatie te verstrekken via het bodemattest, het geoloket en de PFAS-website

Beschrijving:

We moderniseren op het vlak van digitalisering en zetten hierbij met name in op het integreren van data van verschillende entiteiten en het moderniseren van de architectuur van het bodemattest. We onderhouden de PFAS-website.

Kritische succesfactoren:

Duidelijkheid standaarden

Outputindicator:

- Aangepast bodemattest.

- PFAS-website met actuele relevante informatie.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Als een grond gelegen is in een aandachtsgebied (bv. met PFAS no-regret maatregelen) wordt dit vermeld in de bodemverontreinigingsfiche. De bodemfiche is raadpleegbaar vanuit de Woningpas of via de site bodemkwaliteit.be. Gebruiksadviezen opgenomen in een beschrijvend bodemonderzoek worden getoond in de bodemfiche en worden vermeld op het bodemattest. In de DOV-verkenner wordt de inventaris brandweer(oefen)terreinen en incidenten (PFAS) gedeeld en de laag "Uitspraak bodemonderzoeken" die de status per locatie weergeeft. Er kan eveneens doorgelinkt worden naar de bodemfiche waarin de beschikbare onderzoeken met hun status getoond worden. Alle PFAS analyseresultaten uit bodemonderzoeken zijn publiek opvraagbaar in de DOV-verkenner.

Actie 46. Acties gericht naar de brandweerkorpsen

We stellen concrete richtlijnen en adviezen op om brandweerkorpsen maximaal te kunnen informeren en adviseren over het voorkomen van PFAS-verontreiniging en over het omgaan met PFAS-verontreiniging.

Beschrijving:

We geven adviezen aan de brandweerkorpsen over hoe nieuwe verontreiniging met PFAS te vermijden, en hoe om te gaan met gronden die mogelijks verontreinigd zijn met PFAS. Ook reiken we hen informatie aan over de mogelijke oprichting van een fonds en geven hen duiding over de werking van het bodemdecreet

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

Het aantal informatie- en adviesgesprekken gevoerd met de met brandweer.

Trekker: OVAM

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

In de eerste helft van 2023 hebben er regelmatig overlegmomenten plaatsgevonden met netwerk brandweer, VVSG en OVAM (25/01/2023, 01/03/2023 en 09/05/2023). Tijdens deze overlegmomenten werd informatie uitgewisseld over de mogelijke oprichting van een fonds en over de werking van het

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

bodemdecreet.

Momenteel wordt er in afwachting van een mogelijk oprichting van een fonds, ingezet op het uitwerken van ondersteuning van oa brandweerzones bij het onderzoeken van PFAS-verontreiniging via een cofinancieringsregeling.

Actie 47. Beschikbaar stellen en visualiseren van data inzake humane biomonitoring (HBM)

We stellen HBM-data beschikbaar zodat de blootstelling van de Vlaamse bevolking aan PFAS kan worden gevisualiseerd en geraadpleegd.

Beschrijving:

Humane biomonitoring is het meten van (onder andere) PFAS in de mens. In bloed, urine, haar, ..., worden pollutanten gemeten en wordt de blootstelling van de Vlaamse bevolking aan PFAS bepaald. Daarnaast worden ook mogelijke gezondheidseffecten bepaald en wordt er gezocht naar een link tussen de blootstelling en de mogelijke effecten. Ondertussen werden al 4 Vlaamse campagnes uitgevoerd (www.milieu-en-gezondheid.be) en zijn enorm veel data beschreven in rapporten. Om deze data op een betere manier voor te stellen, is in 2022 een HBM-dashboard ontwikkeld en gespiegeld aan het dashboard dat in het kader van het Europese onderzoeksproject HBM4EU werd ontwikkeld (<https://www.hbm4eu.eu/what-we-do/european-hbm-platform/eu-hbm-dashboard/>).

Kritische succesfactoren: NA-

Outputindicator:

Dashboard ontsloten via website Omgeving.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Het dashboard werd ontwikkeld voor PFAS en uitgebreid met verschillende andere ZZS (As, Cd, Cr, Hg, MeHg, Pb, PAK's-metabolieten, PBDE's, HBCD, TBBPA, BPA, ftalaten, 2,5-DCP, glyfosaat, AMPA, TCPy, permethrine-merkers, organofosfaatvlamvertragers).

Actie 48. Optimalisatie van datastromen milieucompartimenten: verdere uitbouw van de PFAS-verkenner

We realiseren actieve openbaarheid van milieu-informatie rond PFAS om transparantie en kennisuitwisseling te bevorderen zodat de vorming van efficiënt beleid gestimuleerd kan worden rond de uitfasering en vermindering van PFAS.

Beschrijving:

We optimaliseren datastromen en het delen van data tussen alle betrokken entiteiten. Data en informatie wordt op een gebruiksvriendelijke manier aangeboden op maat van elke betrokken doelgroep.

Data met betrekking tot de toestand van de verschillende milieucompartimenten, bronnen van verontreiniging en activiteiten en fenomenen die verdere verspreiding kunnen veroorzaken, wordt ontsloten via de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) in de PFAS-verkenner.

We streven naar een maximale synchronisatie met andere digitale systemen. We starten trajecten op om datastromen maximaal digitaal en gestructureerd te laten verlopen zodat manuele dataverwerking op termijn tot een minimum beperkt kan worden

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Informatie in PFAS-verkenner is actueel.
- Alle geïnventariseerde datastromen verlopen maximaal digitaal, zijn ontsloten en/of geoptimaliseerd.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De PFAS data die via de PFAS-verkenner wordt aangeboden werd verder up to date gehouden rekening houdend met de update frequentie die voor elk van de datastromen van toepassing is. De status wordt systematisch bijgehouden in [de online toelichtingspagina](#). Automatisatie van datastromen zelf (o.b.v. API) zal aan de orde komen naarmate de vernieuwing van de DOV architectuur conform OSLO verder gerealiseerd is en er volop gebruik gemaakt kan worden van de OSLO codelijst van de chemische stoffen.

Concrete sporen waarop intussen wordt gewerkt:

- Data-upload
 - xls2xml: eenvoudige tool om bulk upload van kleine datasets te ondersteunen
 - Aanbieden van Excel-templates conform OSLO-standaarden om data op te laden. Deze templates worden ook mee opgenomen in bestekken.
- Data-visualisatie en analyse

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

- PFAS volgens [normenkader](#):
 - kaartmateriaal m.b.t. VLAREBO bestemmingstypes ter ondersteuning van toetsing t.o.v. handelingskader
 - uitbreiden naar alle matrices vermeld in het [normenkader](#).
- Visualisatie van data op basis van data-analyse en ontsluiting ervan via dynamische grafieken
- Indicatoren op basis van de PFAS-data
- pygada: verdere verrijking van de data aan de hand van geostatistische analyse
- Data-download
 - PFAS-data integreren in je persoonlijk project (Zie 'Aan de slag met de data' in [de online toelichtingspagina](#)).
 - Delen van data in Europese context (PARC) via NORMAN.

Actie 49. Informatie-uitwisseling in het kader van het Europees Partnerschap Chemische risicoanalyse (PARC) en rond beleidsvertaling van HBM-resultaten voor PFAS

Op Europees niveau wisselen we informatie uit over PFAS in hotspots en over de beleidsvertaling van HBM-resultaten voor PFAS zodat kennis wordt gedeeld om een betere risico-inschatting te kunnen maken. Zo kan een beter beleid worden gedefinieerd om mens en omgeving beter te beschermen tegen blootstelling aan PFAS.

Beschrijving:

PARC (European Partnership on Assessment of Risk from Chemicals) wil een brede gemeenschap van onderzoeksinstituten en gezondheidsagentschappen samenbrengen om onderzoek op het gebied van chemische risicobeoordeling te bevorderen, kennis te delen en de vaardigheden te verbeteren. De resultaten van dit partnerschap zullen worden gebruikt ter ondersteuning van nieuwe Europese en nationale strategieën om de blootstelling aan gevaarlijke chemische stoffen en hun gevolgen voor de gezondheid en het milieu te verminderen.

Het departement Omgeving is *task leader* voor het opstellen en opvolgen van indicatoren binnen PARC. Als *national hub contact point* zorgt zij ook voor doorstroming van informatie vanuit PARC en vanuit de stakeholders naar PARC.

Een belangrijk aspect binnen de beleidsvertaling is het vastleggen van prioriteiten voor (humane biomonitoring) onderzoek, onder andere door inbreng van beleidsmakers op nationaal en op Europees niveau en door beleidsvragen en kennishiaten te koppelen aan een jaarlijkse onderzoeksagenda.

Kritische succesfactoren:

Voldoende projecten gedefinieerd in PARC rond PFAS.

Outputindicator:

Aantal activiteiten/projecten in PARC waar Vlaamse PFAS-data opgenomen zijn.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De Vlaamse milieudata zijn opgenomen binnen de Europese baseline PFAS dat binnen PARC wordt opgesteld.
De Vlaamse HBM-data werden ook ingebracht bij WP4 van PARC waarbij het Europese HBM-programma wordt uitgewerkt.

Actie 50. Ondersteuning aan de 1ste lijn rond 3M en bij uitbreiding Vlaanderen

We vergroten de kennis van de 1ste lijn gezondheidswerkers in de omgeving rond 3M over PFAS in het algemeen en over de PFAS-problematiek in hun regio.

We ondersteunen deze 1ste lijn gezondheidswerkers om deze kennis over PFAS te implementeren in hun werking rond preventie.

We voorzien dergelijke begeleiding voor de 1ste lijn gezondheidswerkers uit andere vergelijkbare regio's.

Beschrijving:

De aangehaalde onderzoeken generen inzichten waar de 1ste lijn actoren in de 5KM zone mee aan de slag moeten (zowel naar primaire, secundaire en tertiaire preventie). We voorzien de vereiste begeleiding van de 1e lijn gezondheidswerkers met opleidingen, inzichten, medisch wetenschappelijke ondersteuning, methodieken ... De inzichten en aanpak zullen we in een latere fase door vertalen naar andere vergelijkbare situaties in Vlaanderen.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

- Ondersteuningspakket rond PFAS voor 1ste lijn gezondheidswerkers in de omgeving rond 3M
- Ondersteuningspakket rond PFAS voor 1ste lijn gezondheidswerkers op basis van de ondersteuning toegepast in de omgeving rond 3M.

Trekker: dZORG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

We wachten voor de implementatie op het concrete plan van aanpak van het gezondheidssurveillance programma.
Het kennisprogramma voor de 1e lijn gezondheidswerkers wordt opgesteld i.o.m. het team eerstelijns van het departement Zorg (rechtsbasis gecombineerd binnen het Preventiedecreet en het Eerstelijnsdecreet).

Actie 51. Kennisdeling PFAS in zeeschuim

We doen aan kennisdeling met de federale overheid en met andere landen om meer zicht te krijgen op beschikbare meetresultaten en beleidsmaatregelen rond PFAS in zeeschuim.

Beschrijving:

Het onderwerp PFAS in zeeschuim zal besproken worden met de federale overheid in het kader van het CCIM netwerk, zowel wat betreft bevoegdheidsverdeling als wat betreft meetresultaten en beleidsmaatregelen. Er zal ook kennisuitwisseling hieromtrent met Nederland plaatsvinden in het kader van lopende samenwerking rond PFAS. (waar extra initiatieven lopen omtrent onderzoek naar PFAS in zeeschuim).

Via het CCIM netwerk zal aan de federale overheid gevraagd worden naar informatie over metingen en beleidsmaatregelen hieromtrent in andere landen die grenzen aan de Noordzee.

Kritische succesfactoren:

- Vlotte samenwerking met de federale overheid

Outputindicator:

- Kennis in verband met PFAS in zeeschuim bij de federale overheid/ in andere landen.

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

PFAS in zeeschuim werd besproken op de inhoudelijke expertengroep ZZS waaraan Vlaamse en federale beleidsexperten en kennisinstellingen deelnamen. Bij PFAS overleg met Nederland over PFAS worden evoluties inzake PFAS in zeeschuim (bv nieuwe resultaten vanuit Nederland) ook meegenomen.

Actie 52. Overzicht van de PFAS-normen

We creëren een publiek toegankelijk overzicht van de relevante bestaande normen in Vlaanderen m.b.t. PFAS.

Beschrijving:

Op de PFAS-website zal een pagina gecreëerd worden waar de relevante PFAS-normen op een gebruiksvriendelijke manier toegankelijk zijn voor de burgers.

Kritische succesfactoren: NA

Outputindicator:

De webpagina met een overzicht van de PFAS-normen

Trekker: dOMG

Statusbeschrijving:

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Een overzicht van PFAS normen en toetsingswaarden in lucht, water en bodem werd opgenomen op de PFAS Vlaanderen website: <https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling/pfas-normenkader>.

3 ZZS-ACTIEPLAN

SITUERING

3.1 BELEIDSINVALSHOEK 1. UITFASEREN VAN PRODUCTEN DIE ZZS BEVATTEN

Actie 01. Vlaanderen levert via de nationale overlegstructuren (CCIM, BCR) tijdig gecoördineerde insteek op restrictiedossiers ihkv REACH

Beschrijving:

Diverse voor de Vlaamse overheid belangrijke (ontwerp)restricties komen aan bod binnen de werking van de structuren opgericht door het BE REACH Samenwerkingsakkoord (m.n. in het BE Comité REACH en wat de handhaafbaarheid betreft in het BE Forum Nationaal REACH). In dat kader wordt ook gewerkt aan het BE standpunt voor inbreng in het kader van de EU procedures in dit verband. Diverse (ontwerp-)restricties kunnen worden aangehaald bv. deze inzake PFAS, microplastics, PAHs in rubbergranulaat, lood in bepaalde toepassingen

Inzake PFAS kan worden verwezen naar de REACH Restrictie inzake PFAS-houdende brandblusschuimen waar in mei vorig jaar BE input (incl. Vlaamse) werd bezorgd in het kader van de eerste publieksraadpleging aangaande dit voorstel. Het voorstel van restrictie van de Europese Commissie wordt, zo verklaarde de Commissie onlangs, verwacht tegen eind 2024. Dit zal dan op EU vlak behandeld en beslist worden binnen het REACH Comité.

Een andere voor PFAS relevante restrictie is deze inzake PFHxA. Deze REACH-restrictie werd op het REACH Comité van 29/02/24 aangenomen. De inwerkingtreding van deze REACH-restrictie zal zich situeren in het derde of vierde kwart van 2024.

Nog belangrijker voor het aanpakken van de impact van PFAS is echter het op 7 februari 2023 uitgebrachte voorstel van Universele REACH-restrictie inzake PFAS. De eerste publieksraadpleging startte op 22/03/2023 en liep gedurende zes maanden. De BE input werd voorbereid in de BE CCIM PFAS-Werkgroep (incl. VL inbreng). Een BE stakeholderoverleg werd georganiseerd vanuit het BE Comité REACH en vond plaats op 28/03/2023. Latere BE posities zullen in dit kader worden voorbereid in deze werkgroep, maar moeten finaal worden beslist in het BE Comité REACH waarvan het Vlaamse Gewest ook deel uitmaakt.

Kritische succesfactoren : NA

Outputindicatoren: NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
REACH restrictie inzake PFAS houdende brandblusschuimen		Besluitvorming lopend	Tweede publieksraadpleging gestart op 15 maart 2023. Commissievoorstel van restrictie tegen eind 2024 aangekondigd.
Universele REACH-restrictie inzake PFAS	Q1-Q3 2023	Besluitvorming lopend	Eerste publieksraadpleging gestart op 22/03/23, loopt 6 maanden (inwerkingtreding ervan zou ten vroegste in 2026 haalbaar zijn)
voorstel van PFHxA REACH-restrictie		Besluitvorming afgerond	Aangenomen in het EU REACH Comité van 29/02/24 Inwerkingtreding 3 ^o of 4 ^o kwart 2024
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			

Actie 02. Opstarten van verhoogd toezicht op de productie en het gebruik van ZZS waarvoor een restrictie of een autorisatie volgens REACH geldt

Beschrijving

Autorisaties: Een aantal ZZS zijn opgenomen in de autorisatielijst (Annex XIV van REACH) en mogen voorbij de sunset-datum enkel nog op de markt gebracht of gebruikt worden mits gedekt door een autorisatie, toegekend door de Europese Commissie. Door het ontbreken van een duidelijk en volledig overzicht van de gebruikers was het in het verleden moeilijk om een systematisch toezicht op (de voorwaarden van) dit geautoriseerd gebruik te organiseren.

In 2021 is dit al gedeeltelijk opgestart in de Europese REF-9 campagne (toegesplitst op ChroomVI-verbindingen), maar verder verhoogd toezicht hierop is noodzakelijk. De controles gebeuren meestal met gemengde inspectieteams gezien ook belangrijke bevoegdheden op federaal vlak liggen (welzijn en productnormering).

In een volgende fase kan, als onderdeel van deze actie, gewerkt worden aan de inventarisatie van het gebruik in Vlaanderen van ZZS op de kandidaatlijst van ZZS voor autorisatie.

De scope van verdere handhavingssacties hangt af van de resultaten van [actie 24. Afbakenen scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader](#).

Restricties: zowel in annex XVII van REACH als in de POP-verordening zijn beperkingen op gebruik van ZZS opgenomen. Er zal geëvalueerd worden welke stoffen voor welk gebruik in Vlaanderen relevant zijn, en daarna zullen de restricties gecontroleerd worden.

Kritische succesfactoren

1. Tegen eind 2023 zijn de inventarissen van gebruik en/of productie van ZZS onder autorisatie en restrictie in 1e draft opgesteld.
2. Op basis van de inventarissen worden inspecties ingepland, in zoverre de controle op gebruik, productie, emissie, ... van ZZS in de geselecteerde bedrijven nog niet is gebeurd volgens het bestaande omgevingshandhavingplan

Outputindicatoren

Er wordt meer behoedzaam met gebruik, productie, emissie, ... van ZZS omgegaan.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Inventarisatie van het gebruik van ZZS die in annex XIV staan	2023-2024	Lopend	Inventarisatie van het gebruik van ZZS die in annex XIV en annex XVII van REACH staan
Inspecties obv inventarisatie-oefening	doorlopend	Lopend	naleving van voorwaarden van geautoriseerd gebruik of zoeken naar niet-geautoriseerde gebruiken
Inventarisatie van ZZS die nog op de kandidaatlijst voor ZZS (REACH) staan	2024-2025	Op te starten	

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

De stand van zaken is als volgt:

- 1) de inventarisatie van het gebruik van ZZS op de autorisatielijst (annex XIV) is grotendeels uitgevoerd in 2023; een belangrijke belemmering is de moeilijke inventarisatie / opsporing van de downstreamusers in het geval van zgn "upstream-autorisaties". dit loopt verder in 2024
- 2) op basis van de lijst van autorisatiebeslissingen op de website van de Europese Commissie zijn in 2023 bij enkele bedrijven in Vlaanderen controles uitgevoerd op de naleving van de voorwaarden van recent toegekende autorisaties. In 2024 worden opnieuw een aantal dergelijke inspecties ingepland; daarbij denken we o.a. aan een in 2023 toegekende autorisatie aan Roche Diagnostics, voor gebruik van octyl- en nonylfenoethoxylaten
- 3) de inventarisatie-oefening voor de restrictie kon niet uitgevoerd worden in 2023, en wordt opgestart in 2024
- 4) ook de inventarisatie van gebruik van ZZS'en die op de kandidaatlijst staan, moet nog opgestart worden.

Actie 03. Opstarten overleg met het beleidsdomein EWI, uittekenen plan van aanpak om beleidsmatig het concept Safe and Sustainable by design (SSbD) toe te passen

Beschrijving

Het is van groot belang dat **de industrie wordt gestimuleerd om prioriteit te geven aan innovatie om te voorkomen dat ZZS** in de ontwerpfase in producten worden opgenomen. De overstap naar veilige en inherent duurzame chemische stoffen (Safe and sustainable by design) en investeringen in het vinden van alternatieven voor ZZS zijn van cruciaal belang voor de menselijke gezondheid, de natuur en het milieu, en zijn een belangrijke voorwaarde om tot een schone circulaire economie te komen.

Gelet op het feit dat het beleidsdomein EWI bevoegd is voor innovatiebeleid, wordt overleg opgestart met als doel het uittekenen van een plan van aanpak inzake beleidstoepassing van het concept Safe and Sustainable by Design.

Op basis van dit verkennend overleg wordt bepaald of een studie naar een diepgaande verkenning van het concept "Safe and Sustainable by Design" moet worden uitgevoerd, alsook de mogelijke toepassing ervan in Vlaanderen. Concreet dienen de potentiële rollen voor het departement/beleidsdomein omgeving, voor het beleidsdomein EWI m.i.v. de speerpuntcluster Catalisti, relatie met initiatieven rond substitutie bij de federale overheid te worden geïdentificeerd en geconcretiseerd. Een ander aspect dat dient besproken worden met EWI en VLAIO is het belang van een meer structurele kennisdoorstroming vanuit academische wereld en industrie naar de Hub ZZS. Hierbij wordt ook de koppeling gemaakt met actie 34.

Kritische succesfactoren

Budget, voldoende personeel, samenwerking met EWI en Catalisti

Outputindicatoren

Opgeleverd eindrapport

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Overleg met EWI	Q2 2023	Lopend	
Opstart studie	Q3 2024	Op te starten	Voorstel van opdracht in het kader van de departementale Onderzoeksagenda Departement Omgeving voor begrotingsjaar 2024 ingediend en goedgekeurd. Ter input voor de studie wordt op 18 april een kennisuitwisseling georganiseerd rond SSBD met kennisinstellingen, stakeholders(industrie, middengroep,..), Europese Commissie en Vlaamse en federale administraties.

Eindrapport	Q4 2025		
-------------	---------	--	--

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

3.2 BELEIDSINVALSHOEK 2. VOORKOMEN EN BEPERKEN VAN EMISSIES EN VERLIEZEN VAN ZKS NAAR HET MILIEU

Actie 04. Verder uitvoeren en afronden van voorbereidende studies m.b.t. implementatie van een inventarisatieplicht en stoffenbalans voor (potentieel) gevaarlijke stoffen

Beschrijving

Er worden in 2022-2024 twee voorbereidende studies uitgevoerd, nl. het opstellen en actueel houden van het overzicht van de afvalwaterstromen en afgasstromen en een inventarisatieplicht voor (potentieel) gevaarlijke stoffen. Tevens is ook een amendering van de Richtlijn Industriële Emissies in opmaak die een aantal zaken bevat die hierbij relevant zijn (milieumanagementsysteem en chemische inventaris). Deze informatie kan onderdeel vormen van de kruispuntbank Omgevingsinformatie Vlaanderen. Als deze studies en de nieuwe RIE meer concreet zijn zal een voorstel voor implementatie worden opgemaakt.

Kritische succesfactoren

Tijdige oplevering eindrapporten voorbereidende studies
 Politieke goedkeuring aanpassingen RIE

Outputindicatoren

- Opgeleverde eindrapporten
- Ontwerp regelgevend kader

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Eindrapport stoffenbalans beschikbaar: Template en code van goede praktijk voor het opstellen en actueel houden van het overzicht van de afvalwaterstromen en	Eind 2023	Lopend	Vertraagd, opgeleverd Q1 2024

////////////////////////////////////

afgasstromen (als onderdeel van het milieubeheersysteem)			
Eindrapport inventarisatieplicht beschikbaar: Onderzoek naar de implementatie van een inventarisatie voor potentieel (zeer) gevaarlijke stoffen	Eind 2023	Lopend	Vertraagd, verwacht Q2 2024
Ontwerp regelgevend kader voor GPBV-installaties	Q3 2024	Op te starten	ihkv de implementatie van de RIE en IEPR zal een regelgevend kader uitgewerkt worden. Er is een koppeling met actie 4 van dit implementatieplan dat mogelijk nog onderverdeeld gaat worden in een meer uitgewerkte actie.
Ontwerp regelgevend kader	Q2 2024	Op te starten	Vertraagd, verwacht Q4 2024

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De voorziene studies zullen binnenkort beide afgewerkt zijn. Tevens is er inmiddels duidelijkheid over de amendering van de Richtlijn Industriële Emissies. De implementatie van de studies zal worden geïntegreerd in de omzetting van de nieuwe RIE in de nieuwe legislatuur.

Actie 05. Opstarten van de aanpassing van de IMJV rapporteringverplichtingen voor ZZS voor zowel water als lucht

Beschrijving

De gedigitaliseerde IMJV-rapportage van de ZZS door de bedrijven zal via het IMJV loket gebeuren. De via deze weg gerapporteerde emissiegegevens dienen door de overheid gevalideerd te worden alvorens ze opgenomen kunnen worden in de bestaande emissie-inventaris lucht.

Deze uitbreiding met ZZS vergt aanpassingen aan de IMJV toepassing (IMJV loket) zelf, alsook aan de toepassingen/databanken gehanteerd bij de VMM om de IMJV-data in te lezen, te valideren en op te nemen in de databank en vervolgens te ontsluiten met behulp van het DWH.

De uitbreiding van de emissie-inventaris lucht met ZZS kan niet losgezien worden van herzieningen in het kader van de aanpassing van de richtlijn Industriële Emissies (RIE) en de E-PRTR verordening. Deze herzieningen impliceren namelijk eveneens een hervorming en uitbreiding van het IMJV (zie hoger), het

IMJV loket en de ontwikkeling van een vergunningendatabank die een automatische koppeling met o.a. de emissiegegevens mogelijk moet maken. Uitbreiding van het aantal geïnventariseerde en te rapporteren stoffen vergt eveneens een aanpassing aan de rapporteringtools (o.a. in het kader van de LCP-EPTR-rapportering).

Kritische succesfactoren

- Aanpassing in wetgeving - uitbreiding stoffenlijst (VLAREM) en bepaling rapporteringsdrempelwaarden (zie ook [actie 5](#) in implementatieplan RIE/IEPR)
- Entiteiten-overschrijdende samenwerking en beschikbaarheid van middelen (personeel, budget OIS) voor uitbreiding IMJV-loket.
- Beschikbaarheid middelen bij de IMJV verwerkende overheid (VMM - personeel, budget, tijd) om bestaande IT-toepassingen aan te passen aan de gewijzigde inputdata (voor inlezen data, validatie en opname databank) en indien nodig nieuwe IT-tools te ontwikkelen.
- Noodzakelijke koppeling met de verwachte nieuwe (rapporterings)vereisten van de momenteel lopende revisie RIE en E-PRTR Verordening (vervanging door IEP Industrial Emissions Portal Verordening) .
- O.a. beschikbaarheid van en koppeling aan vergunningendatabank (zit ook in implementatie RIE/IEPR vervat)

Outputindicatoren

- Een ZS-inventaris
- Een kwalitatieve en tijdige bijdrage tot de internationale rapporteringen RIE & E-PRTR/IEP

Trekker: VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Plan van aanpak beschikbaar, traject voor aanpassingen opgestart	2024	Lopend	zie actieplan GPBV/IEPR actie 6 , actie 7 en actie 8
Eerste rapportering van ZS inventaris	2027/2028	Op te starten	

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De stuurgroep voor implementatie RIE/IEPR kwam een eerste keer samen op 27 maart 2024. De update van het IMJV is een belangrijk onderdeel van de implementatie. Er zijn acties bepaald mbt het nieuwe IMJV - zie [actie 6](#), [actie 7](#) en [actie 8](#) - die breder gaan dan deze bepalingen maar wel de basis vormen. Ook [actie 5](#) is essentieel voor uit te werken. Deze actie wordt dan ook geïntegreerd in het RIE/IEPR implementatieplan.

Actie 06. Inventarisatie van noden voor onderzoek naar nieuwe meetmethodes ZZS

Beschrijving

Een onderdeel van de referentietaken van VITO betreft de ontwikkeling van gevalideerde meetmethoden voor verontreinigende stoffen. Lang niet alle ZZS kunnen vandaag de dag op een nauwkeurige manier bepaald worden en vereisen de ontwikkeling van monsternamen en analysemethoden. In functie van de inzichten die bekomen door de andere acties bekomen worden rond de prioritaire aanpak van bepaalde ZZS zullen elk jaar in de stuurgroepen van de referentietaken meetmethoden voor ZZS afgewogen worden tov andere noden.

Kritische succesfactoren

Hangt af van andere noden voor ontwikkeling van meetmethoden: te bepalen door de stuurgroep Budget PFAS reeds voorzien. Voor ZZS aanzienlijk bijkomend budget vereist (recurrent).

Outputindicatoren

- Sleutelparameters onderbrengen in erkenningspakketten VLAREL
- Gevalideerde meetmethoden worden opgenomen in compendia

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opnemen ontwikkeling meetmethoden in jaarprogramma	Jaarlijks	Lopend	Momenteel lopende voor een aantal PFAS. Uit te breiden naar ander ZZS in functie van noden. Jaarprogramma 2024 in opmaak.
Noden meegenomen in jaarprogramma voor 2025	2024	Op te starten	
Sleutelparameters onderbrengen in erkenningspakketten VLAREL	Ad hoc	Lopend	Aanpassing erkenningspakketten VLAREL in voorbereiding
Gevalideerde meetmethoden worden opgenomen in compendia	Jaarlijks	Lopend	Ontwerp MB's compendia 2024 in goedkeuringsprocedure

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Jaarprogramma 2024 VITO referentielabo werd goedgekeurd incl. extra onderzoekspakket PFAS-meetmethoden.

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

MB's WAC en LUC 2024 zijn in finale goedkeuring. Voorbereidingen worden al getroffen voor goedkeuringsprocedure WAC en LUC 2025. Nieuwe erkenningspakketten m.b.t. korte keten PFAS in water en PFAS in luchtmissies worden opgenomen in VLAREL, erkenningen te behalen uiterlijk 1 oktober 2024 resp. 1 augustus 2024.

Actie 07. Ontwerpend en verkennend onderzoek naar de concepten 'milieu- en gezondheidsgebruiksruimte' opstarten

Beschrijving

Het doel van deze studie is het verkennen van de concepten 'milieugebruiksruimte' en 'gezondheidsgebruiksruimte' in functie van de mogelijkheden tot praktische implementatie ervan in Vlaanderen als onderdeel van maximale wederzijdse afstemming binnen het omgevings- en gezondheidsbeleid (visievorming, plannen, vergunnen, handelingskaders, richtlijnen en handhaven).

Het onderzoek bestaat uit verschillende doelstellingen:

1. Het inzichtelijk maken van de concepten 'milieugebruiksruimte' en 'gezondheidsgebruiksruimte' en hun implementatie in de praktijk.
2. Het inventariseren en analyseren van bestaande beleidspraktijken in Vlaanderen die aansluiten bij de milieu- en gezondheidsgebruiksruimte (normenkaders, milieutechnische eenheid,...)
3. Het formuleren van mogelijke toepassingsrichtingen voor milieu- en gezondheidsgebruiksruimte in Vlaanderen, rekening houdend met bestaande regelgeving, instrumenten en beleidskaders.
4. Een ex-ante evaluatie van de praktische bruikbaarheid en de mogelijke toepassingsrichtingen, getest in minimaal 2 concrete cases met een focus op (te ontwikkelen of reeds belaste) gebieden en op bepaalde milieuaspecten/stressoren.
5. Het uitwerken van een inhoudelijke en juridische roadmap voor de implementatie van dit concept in Vlaanderen, rekening houdend met het belang van het maatschappelijk debat en de rol van de politieke afweging.

Het onderzoek beschouwt de volgende determinanten van effecten: leefomgeving (milieu én ruimte) en gezondheid.

Binnen het onderzoek wordt rekening gehouden met cumulatie: (1) vanuit meerdere bronnen van hetzelfde milieuaspect (bv. geluidemissie van meerdere bedrijven al dan niet gecombineerd met de emissie van infrastructuur), (2) van emissies van verschillende milieuaspecten onderling, al dan niet vanuit meerdere bronnen, (3) gezondheidssituatie (prevalentie en incidentie) van de beschouwde ruimte.

Kritische succesfactoren

- Breed inzicht in de milieugezondheid risico inschatting (MGRI)
- Een academische juridische analyse.
- Geïntegreerde gegevensdoorstroming en -gebruik (cf. Kruispuntdatabank, Kennishub omgeving-gezondheid en hub ZZS).

gehouden worden bij nieuwe projecten).			
Data uit afgeronde MER's wordt structureel bewaard en is makkelijk raadpleegbaar (zodat er rekening mee kan gehouden worden bij nieuwe projecten).	Niet op korte termijn	Op te starten	Wordt opgepikt bij opzetten kennissysteem m.e.r.
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Momenteel loopt het transitieproces modernisering m.e.r. inclusief een nieuwe werking van het Vlaams Expertisecentrum (VEC) m.e.r. waarin in een volgende fase de kenniswerking en personeelsinzet mbt ZZS wordt herbekeken			

Actie 09. Plan van aanpak uitwerken voor het concept minimalisatie van emissies – water en lucht

Beschrijving

Naast de ontwikkeling van een registratie- en rapporteringsplicht en de uitwerking van emissie- en immissievoorwaarden is er nood aan een reductiebeleid dat ervoor zorgt dat de verdere uitstoot van ZZS wordt stopgezet of, als dat niet kan, zo veel mogelijk wordt vermeden. De ZZS die persistent zijn zullen immers, ook bij lage uitstoot, opbouwen in het milieu en verschillende ZZS hebben ook geen veilige blootstellingsgrens. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de cumulatieve effecten van de verschillende ZZS.

In Nederland is reeds een minimalisatieverplichting ingevoerd: bedrijven moeten aantonen dat ze al het nodige doen om de emissie van ZZS, waar relevant, tot een minimum te beperken. Dit wordt opgevolgd door een 5 jaarlijkse rapporteringverplichting.

Voor het compartiment lucht: onder andere in de BBT studie "PFAS in de lucht" en de BBT studie "herziening algemene emissiegrenswaarden voor ZZS" zal de minimalisatie-aanpak aan bod komen.

Kritische succesfactoren

- Kan niet los gezien worden van verschillende andere acties, zoals de afbakening van het begrip ZZS, de conclusies van de BBT studies, onderzoek concepten 'milieu- en gezondheidsgebruiksruimte'

Outputindicatoren

Plan van aanpak klaar.

Trekker: dOMG en VMM

////////////////////////////////////

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Plan van aanpak beschikbaar	Q2 2024	Lopend	<p>Er wordt niet verwacht dat verder onderbouwend onderzoek noodzakelijk is. Voor het regelgevend kader kan vertrokken worden van het Nederlandse voorbeeld.</p> <p>Het concept kan best niet als alleenstaand project worden verdergezet. De minimalisatie zal bijvoorbeeld tegemoet komen aan de versterkte bepalingen rond ZZS in de verwachte nieuwe richtlijn industriële emissies (Actie 11. Bij totstandkoming van herziene richtlijn industriële emissies (RIE) trachten bepalingen te versterken op het gebied van ZZS om impact van ZZS in industriële installaties te beperken) dus kan meegenomen in hetzelfde wetgevende traject.</p> <p>Er moet ook afgestemd worden met volgende acties: Actie 04. Verder uitvoeren en afronden van voorbereidende studies m.b.t. implementatie van een inventarisatieplicht en stoffenbalans voor (potentieel) gevaarlijke stoffen Actie 05. Opstarten van de aanpassing van de IMJV rapporteringverplichtingen voor ZZS voor zowel water als lucht Actie 07. Ontwerpend en verkennend onderzoek naar de concepten 'milieu- en gezondheidsgebruiksruimte' opstarten Actie 10. Aanpassing VLAREM bepalingen lucht mbt ZZS opstarten</p> <p>Het plan van aanpak voor de uitwerking zal nader worden afgestemd met Actie 28. Conceptualisering beleidsplan ZZS.</p>
Actie 10 van de implementatie van de RIE en IEPR	Q2 2024	Op te starten	<p>De RIE verplicht om de minimalisatie van emissies (voor GPBV-installaties) uit te werken op basis van een inventaris gevaarlijke stoffen. Actie 10 van het implementatieplan RIE en IEPR heeft tot doel om de werking rond minimalisatie in Vlaanderen uit te voeren.</p>
Verbreding minimalisatie voor ZZS in niet GPBV-installaties		Op te starten	<p>Als actie 10 uitgewerkt is voor GPBV-installaties wordt gewerkt naar verbreding voor ZZS algemeen. Dit kan op een analoge manier als de registerplicht voor gevaarlijke stoffen (die ook voor GPBV-installaties verplicht is). Sterke koppeling met actie 4.</p>

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Nieuwe mijlpalen gedefinieerd en gekoppeld aan het [RIE en IEPR implementatieplan](#). Daar wordt de werking rond minimalisatie uitgewerkt voor GPBV-installaties. In een 2e mijlpaal, binnen het kader ZZS, wordt dan nagegaan hoe voor andere relevante installaties de minimalisatieplicht ook nuttig kan zijn.

Actie 10. Aanpassing VLAREM bepalingen lucht m.b.t. ZZS opstarten

Beschrijving

Kritische succesfactoren

- **Voor het compartiment lucht**

Voor bepaalde activiteiten en schadelijke stoffen gelden er strengere normen in VLAREM, maar het ontbreekt aan een algemene coherente aanpak van de uitstoot van ZZS naar de lucht die ervoor zorgt dat de uitstoot in de loop der tijd systematisch daalt. Verschillende lopende acties/onderzoeken zoals de BBT studie ter herziening van de algemene emissiegrenswaarden in VLAREM, de BBT studie die zich specifiek richt op PFAS en de evaluatie van de haalbaarheid van de minimalisatieaanpak zullen aanleiding kunnen geven tot VLAREM-aanpassingen die goed op elkaar afgestemd moeten worden.

Outputindicatoren NA

Trekker: VMM en dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Traject voor aanpassingen opgestart	2024	Op te starten	In functie van de timing en conclusies van de lopende acties/onderzoeken

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Een BBT-studie werd opgestart die specifiek gericht is op de actualisatie van de algemene emissiegrenswaarden voor luchtpolluenten, meer bepaald voor Zeer Zorgwekkende Stoffen. De BBT studie rond PFAS naar de lucht is afgerond. Zie PFAS actieplan (actie 2).

Actie 11. Bij totstandkoming van herziene richtlijn industriële emissies (RIE) trachten bepalingen te versterken op het gebied van ZZS om impact van ZZS in industriële installaties te beperken

Beschrijving

België zal in de Raadswerkgroepen standpunten innemen om ervoor te zorgen dat er in de amendementen

van VLAREM II om deze bepalingen in lijn te brengen met de meest recente inzichten inzake stoffeigenschappen en stand der techniek.

Deze BBT-studie werd opgenomen in het door de minister goedgekeurde BBT-jaarprogramma 2023 en heeft een voorziene looptijd van circa twee jaar.

Kritische succesfactoren

- medewerking betrokken partijen
- timing

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG en VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Eindrapport beschikbaar	Q4 2025	Lopend	Studie gestart Q4 2023
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Studie is lopende, de startvergadering van het begeleidingscomité werd ingepland.			

Actie 13. Prioriteitsbepaling aanpak ZZS en zorgen dat deze worden opgenomen in nieuwe jaarprogramma's Vlaamse BBT-studies

Beschrijving

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Aandacht voor ZZS in jaarprogramma Vlaamse BBT-studies voor 2025	2024	Lopend	Recurrente actie. Bij opmaak jaarprogramma's Vlaamse BBT-studies wordt rekening gehouden met prioriteit aanpak ZZS.
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			

Verschillende lopende BBT-studies hebben een focus op ZZS. Voorbereidingen opmaak programma 2025 starten in Q2 2024.

Actie 14. Verhoogd toezicht bij bedrijven die ZZS produceren of gebruiken: organiseren van handhavingsinitiatieven ten aanzien van bedrijven waar ZZS-emissies plaatsvinden

Beschrijving

Op basis van een normen- en handelingskader voor ieder milieucompartiment en wanneer nodig dossiergebonden doorgedreven samenwerking tussen verschillende (handhavings)actoren, organiseren we handhavingsinitiatieven ten aanzien van bedrijven waar ZZS-emissies plaatsvinden waarbij desgevallend een handhavingsinitiatief wordt geïnitieerd. Hierbij zal een systemische aanpak nodig zijn waarbij naast monitoring en opsporing van emissie bronnen ook product- en afvalstromen opgevolgd worden over dossiers heen.

Momenteel ligt binnen de HUB ZZS de focus op PFAS als ZZS. Momenteel zijn er reeds vanuit het PFAS-actieplan (actie 27) de nodige handhavingsinitiatieven lopende.

Kritische succesfactoren

- Beschikbaarheid van voldoende budget en VTE voor het laten uitvoeren van handhavingsinitiatieven.
- Handhaafbaar normenkader over alle compartimenten heen (Lucht, materialen, afval en water) om slagkracht de correcte handhavingsinstrumenten te kunnen inzetten
- Afronden van de studie beschreven in [Actie 24. Uitvoeren van een studie m.h.o. het afbakenen van de scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader](#).

Outputindicatoren

- De totale ZZS-uitstoot is significant gedaald. Minimaal tot een aanvaardbaar niveau voor de biotische en menselijke gezondheid in de omgeving

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Aandacht voor de handhavingscontext inzake ZZS werking in het Omgevingshandhavingsplan van de afdeling Handhaving van het Departement Omgeving (OHP) 2024-2025 incl. het opstarten van gerichte handhavingsinitiatieven	Q1 2024	Afgerond	

Uitvoering van monsternames en emissiemetingen ihkv het OHP	doorlopend		
Controle van de zelfcontroleverplichtingen bij ZZS bedrijven ihkv het OHP	doorlopend		

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Binnen de afdeling Handhaving wordt een aparte werkgroep ZZS opgestart die de acties rond ZZS verder zal coördineren.
 Zowel de betrokkenheid van de afdeling Handhaving binnen de beleidsdomein brede HUB ZZS als heel gerichte handhavingsinitiatieven met betrekking tot ZZS (PFAS, dioxines, PCB's, fenolen, ...) zijn opgenomen in het omgevingshandavingsplan 2024-25.

3.3 BELEIDSINVALSHOEK 3. INVENTARISEREN EN MINIMALISEREN VAN VERSPREIDING VAN VERONTREINIGING EN BLOOTSTELLING VAN DE BEVOLKING

Actie 15. Inventarisatie en opvolging van hotspotwerking en milieugezondheidskundige aandachtsgebieden m.b.t. ZZS uitvoeren

Beschrijving

We engageren ons in het detecteren van Milieugezondheidskundige aandachtsgebieden, en hier indien nodig een hotspotwerking op te zetten waarin de aanpak rond ZZS-blootstelling en belasting een essentieel onderdeel is.

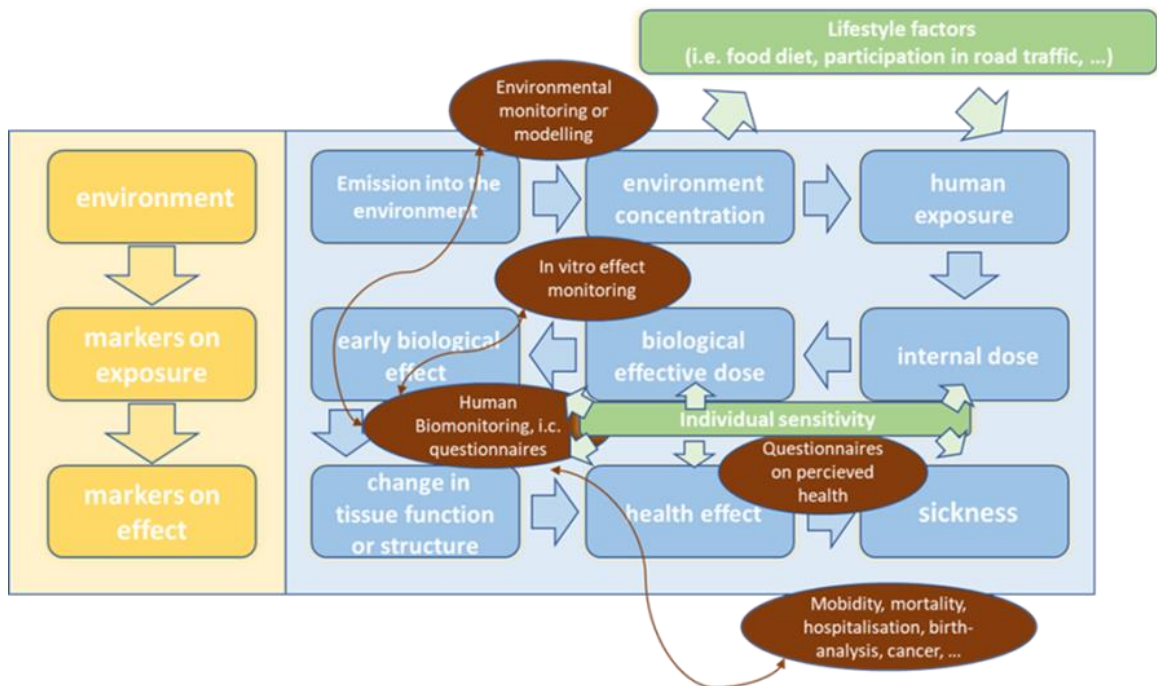
- **"Milieugezondheidskundig aandachtsgebied"** wordt in de context van het preventief gezondheidsbeleid Milieugezondheidszorg gedefinieerd als zijnde een plaats of regio (geografisch of functioneel afgegrensd) waar men, ten gevolge van de aanwezigheid van fysische, chemische, materiële en/of biologische factoren die een negatieve invloed hebben op de volksgezondheid, een ongunstig effect terugvindt of vermoedt, op de gezondheid van de personen die op deze plaats verblijven/wonen. Bovendien is deze negatieve invloed op de gezondheid meestal groot of groter dan in de rest van Vlaanderen, hoewel ook sterke ongerustheid¹ en/of hinder van de bevolking rond de mate van aanwezigheid van pollutanten in hun omgeving als "hotspot" kan gedefinieerd worden.
- **"Hotspotwerking"** of de aanpak en opvolging m.b.t. een milieugezondheidskundig aandachtsgebied, zal opgestart worden wanneer zich een combinatie van bronfactoren uit het milieu (vb. industrie, verkeer...) voordoet die gezondheidseffecten kunnen veroorzaken. Binnen de "hotspotwerking" wordt er nadrukkelijk gezocht naar ruimtelijke adaptatiemogelijkheden die leiden tot een actieplan om de problematiek aan te pakken. Beleidsrelevantie is een voorwaarde om aan "hotspotwerking" te doen.

- Concreet zijn volgende items eigen aan "hotspotwerking":
 - Aanwezigheid van meerdere bronfactoren
 - Er is een spanningsveld tussen deze bronfactoren en andere factoren zoals ongerustheid, media, economie...
 - De ruimtelijke factor (bepaalde regio of gebied) is noodzakelijk
 - Het heeft een tijdelijk karakter en is afsluitbaar⁶ op middellange tot lange termijn
 - De blootstelling en belasting zijn chronisch van aard⁷
 - De betrokken medisch-milieukundige domeinen en de beleidsbevoegdheden zijn geïntegreerd toepasbaar.
- Netwerking is essentieel: het grootste deel van het project moet immers gedragen zijn door alle partijen uit de praktijk – met als basis een geëngageerd lokaal draagvlak.
- Een procesingrijpen binnen 'hotspotwerking' vergt naast het aspect volksgezondheid een multidisciplinaire afweging/aanpak

Belangrijke ankerpunten zijn:

- Milieugezondheidskundige risico-inschatting (Health Impact Assessment):
 - Handleiding Milieugezondheidskundige risico-inschatting (opvraagbaar bij AZG)
 - [Protocol afleiding Gezondheidskundige Advies Waarden](#)
 - [Carcinogene risico's in volksgezondheidskundige risico-inschattingen](#)
- Beleidsmanagement (lokaal en bovenlokaal)
- Actorenmanagement (participatief)
- Risicocommunicatie
- Datamanagement
- Population Health Effect Management (*Populatie Gezondheid Effect Management includeert programma's met als doel zorgbehoevenden te identificeren die niet voldoen aan de*

////////////////////////////////////

gezondheidsdoelstellingen en deze te benaderen met initiatieven vanuit het preventief- en curatief gezondheidsbeleid.)

In een MGAG wordt getracht de bron-effect-keten zo volledig mogelijk in kaart te brengen, teneinde op een geïntegreerde wijze de medisch milieukundige risico's tot op een aanvaardbaar niveau t.o.v. de Vlaamse achtergrond te brengen.

De huidige middelen laten actief engagement toe in 1 à 2 MGAG per jaar: momenteel wordt actief ingezet op de 5km zone rond Zwijndrecht (PFAS) en Hoboken (zware metalen). Andere MGAG die passief opgevolgd worden zijn Genk-Zuid, Menen, Gentse-Kanaalzone, ...

Kritische succesfactoren

- Afgestemde uitvoering van mandaat verankerd in wetgeving: Preventiedecreet, Drinkwaterdecreet, Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid, Bodemdecreet, het binnenmilieubesluit, ...
- Interdisciplinaire capaciteit.
- Structuur: lokaal en regionaal, en de benadering in settings (de maatschappelijk organisatorische leefomgeving). cf. het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk.
- Samenwerking intern binnen de Vlaamse Overheid, en extern
- Procedures.
- Communicatie.
- Participatie; met de lokale actoren milieu en gezondheid, met de bevolking, met academische wereld, ...
- Datahandling (verzamelen en interpreteren).

Outputindicatoren

Jaarlijkse rapportage van de medisch milieukundige opvolging in het MGAG, i.s.m. de betrokken lokale besturen.

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
MGAG Hoboken	halfjaarlijks	Lopend	Halfjaarlijks bloedonderzoek is éénmalig uitgebreid qua gebied. HBM Pb-As loopt.
MGAG Genk-Zuid	Jaarlijks	Lopend	Gezondheidskundig in een passieve opvolgfase.
MGAG 5km-zone rond 3M	Per kwartaal	Lopend	In volle ontwikkeling, cf. Acties gedefinieerd binnen het saneringsverbond.
Hotspot Stationsbuurt Antwerpen	januari 2025	Lopend	HBM-onderzoek opgestart, tesamen met binnenstofmetingen. Er werd een analyse vermeende kankercluster uitgevoerd i.s.m. het Belgisch Kanker Register.

met nieuwe opkomende stoffen te integreren in het Vlaamse bodembeleid, en een bijdrage leveren aan internationale beleid terzake, alsook aan het materialenbeleid (preventie). De rationale is te zorgen voor een gezonde bodem en proper grondwater op korte en lange termijn, en schadelijke effecten voor mens en ecosysteem te voorkomen.

Kritische succesfactoren

- Bereidheid van de sectoren en andere stakeholders om mee te werken;
- Beschikbaarheid van voldoende nauwkeurige analysemethoden

Outputindicatoren

Resultaat: De aanpak van diffuse bodemverontreiniging en bodemverontreiniging met nieuwe opkomende stoffen is geïntegreerd in het bodembeleid. Diffuse bodemverontreiniging wordt efficiënt beheerd. Eventuele onderzoeksplicht en –saneringsplicht zijn op een billijke manier geregeld.

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUSBESCHRIJVING
Bepalen van streefwaarden voor PFAS in grondwater in Vlaanderen	Voorjaar 2024	Afgerond	Eindrapport is Beschikbaar
Conferentie Ensor5	Voorjaar 2024	Afgerond	Event heeft plaatsgevonden
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Actie is afgerond Zie statusbeschrijving mijlpalen			

Actie 17. In kaart brengen van de concentraties van verschillende ZZS in het binnenmilieu van kinderdagverblijven

Beschrijving

Eén van de meest kwetsbare populaties in Vlaanderen zijn jonge kinderen. Echter, op dit moment is er weinig kennis over de luchtkwaliteit in de Vlaamse kinderdagverblijven. Via metingen willen we de luchtkwaliteit in de kinderdagverblijven in Vlaanderen in kaart brengen. In 17 kinderdagverblijven gaan daarom verschillende ZZS (fijnstof, vluchtige organische stoffen, ftalaten en organofosfaat vlamvertragers) gemeten worden.

De resultaten van deze luchtmetingen kunnen gebruikt worden om kinderdagverblijven in Vlaanderen te informeren en sensibiliseren over het belang van bronbeperving, verluchting en ventilatie. De meetresultaten geven ons belangrijke informatie om ook beleidsmatig mee aan de slag te gaan. Als input van deze studie zullen de resultaten van de studie rond non-targeted screening in stofstalen worden gebruikt.

Kritische succesfactoren

- Medewerking van kinderdagverblijven
- Timemanagement
- Deskundige staalneming
- Kwalitatieve analyses
- Communicatie tussen betrokken actoren

Outputindicatoren

Rapport met:

- Een beschrijvend overzicht van de meetresultaten in de kinderdagverblijven en de respectievelijke ruimtes
- Figuren en tabellen voor visualisatie
- Bespreking van de resultaten en discussie
- Het inschatten van het gezondheidsrisico van de meetresultaten
- Suggesties voor een vervolgonderzoek en aanbevelingen

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Bepalen welke ftalaten en organofosfaat vlamvertragers er gemeten zullen worden	Februari – juni 2023	Afgerond	Literatuurstudie wordt uitgevoerd
Selectie en rekrutering kinderdagverblijven	Februari – september 2023	Afgerond	Settinganalyse wordt uitgevoerd
Opleiding staalnemers	Oktober 2023	Afgerond	
Staalneming, analyse en rapportering	November 2023 – december 2024	Lopend	De studie loopt, projecttiming wordt voorlopig gerespecteerd
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Zie statusbeschrijving			

Actie 18. Vlaams humaan biomonitoring programma uitvoeren

Beschrijving

Het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma (VHBP) meet de aanwezigheid en gezondheidseffecten van omgevingsfactoren in de mens en vormt sinds 2002 de wetenschappelijk onderbouwde basis vormt voor

////////////////////////////////////

concreet Vlaams omgevings- en gezondheidsbeleid. De huidige oproep tot erkenning van een steunpunt Omgeving en Gezondheid richt zich tot de uitvoering van de 5de cyclus van het VHBP en heeft een brede inhoudelijke focus: chemische stoffen met specifieke aandacht voor tijdstrends, gezondheidseffecten en humane opnameroutes, hinder(perceptie), welbevinden in relatie tot de leefomgevingskwaliteit, natuur en gezondheid, relatie ruimte(gebruik)- klimaat- gezondheid, natuur en gezondheid, innovatieve monitoringstechnieken, gezondheidsimpact geluid. Specifiek met betrekking tot ZZS zal het VHBP referentiewaarden opleveren (bij jongeren), tijdstrendanalyses mogelijk maken (door de resultaten te vergelijken met ZZS-concentraties die gemeten zijn in vorige cycli van het VHBP. Het zal verder relaties met gezondheidseffecten onderzoeken en het belang van opnameroutes voor ZZS-blootstelling in de algemene bevolking beter in kaart brengen.

Kritische succesfactoren

rekrutering, budget, voldoende stalen beschikbaar

Outputindicatoren

Beschikbaarheid van nieuwe Vlaamse referentiegegevens.

Trekker: dOMG

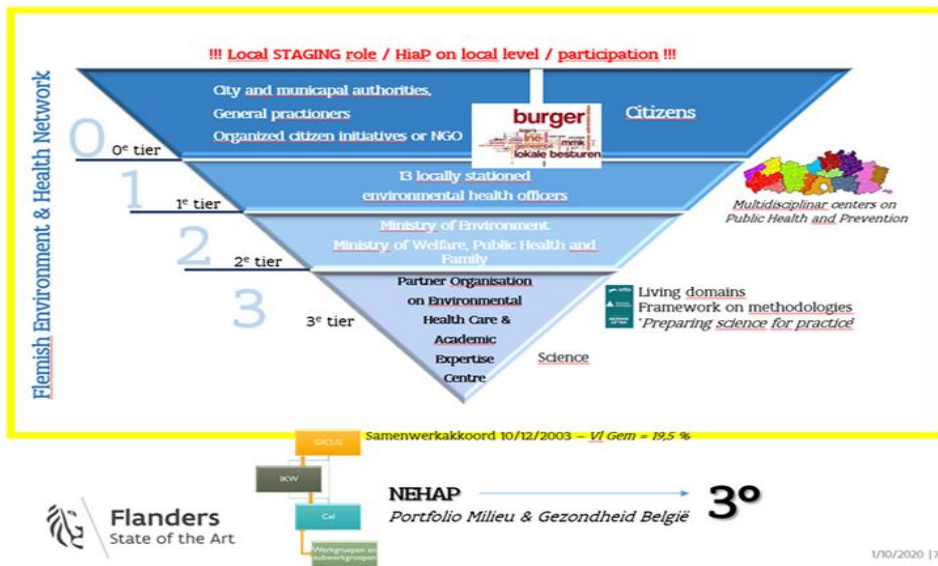
MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Onderzoeksplan beschikbaar	Voorjaar 2024	Lopend	Plan wordt opgemaakt op participatieve wijze
Eindresultaten beschikbaar	Eind 2027		Eindrapport resultaten gecommuniceerd
Uitbreiding PFAS-volwassenen	mei 2024	Lopend	onderzoeksplan en opdrachsubsidie (meer info zie PFAS-actieplan)
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Onderzoeksplan is beschikbaar. Er zal gestart worden met de rekrutering vanaf september 2023			

Actie 19. Het opzetten van een signalisatie- en opvolgsysteem voor vragen en klachten bij lokale medisch milieukundige problematiek.

Beschrijving

De structuur waarin het departement Zorg en haar partnerorganisaties werkt m.b.t. Milieugezondheidszorg, is het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk (VMMN)[1]: het samenwerkingsmodel dat bestaat uit drie actieniveaus, op de eerste lijn staan de medisch milieukundigen (MMK's) van de Logo's,

op de tweede lijn staan de afdeling Preventie van het agentschap en de afdeling Vlaams Planbureau voor Omgeving van het Departement Omgeving, op de derde lijn staan de organisaties die zorgen voor de wetenschappelijke onderbouwing van het milieu-gerelateerde gezondheidsbeleid. Recent in het voorjaar 2024 werd het Logo-besluit hieromtrent ter update voorgelegd aan het parlement.

Binnen het VMMN ligt de focus van Zorg i.s.m. haar partners op 'wetenschap voorbereiden voor de praktijk'. Hier wordt samengewerkt met het Steunpunt Omgeving & Gezondheid dewelke een meer fundamenteel wetenschappelijke insteek hanteert (bv. het steunpunt zal dosis-effect relaties trachten vast te stellen in de Vlaamse bevolking, de partnerorganisatie zal die relaties toepassen), aangestuurd door het Vlaams Planbureau Omgeving. De partnerorganisaties gelinkt aan Zorg ondersteunen beleidsonderbouwing en beleidsuitvoering op zowel regionaal Vlaams (Zorg), als lokaal niveau (Logo's). De inzichten en methodieken die ontworpen worden hebben niet enkel een thematische benadering, maar geven ook invulling[2] aan een setting gerichte benadering (oa. via kadermethodieken)[3]. De beleidsvoorbereiding, uitvoer en -onderbouwing m.b.t. Milieugezondheidszorg wordt gecoördineerd door het Zorg; dit te samen met de invulling van de wettelijke taken van Zorg in zowel het milieu als gezondheidsbeleid (cf. het recent gewijzigde Preventiedecreet en het Eerstelijnsdecreet). De ondersteuning op lokaal niveau wordt voorzien via de Logo's. Binnen deze multidisciplinaire netwerken voor het lokale preventief gezondheidsbeleid brengen de medisch milieukundigen (MMK's) het aspect milieugezondheidszorg naar de lokale besturen, intermediaire organisaties en de eerste lijn[4]. Deze laatste is georganiseerd in eerstelijnszones en regionale zorgzones (afgestemd met het werkgebied van de Logo's). Sinds een aantal jaren worden de eerstelijnszones en regionale zorgzones sterk uitgebouwd. Binnen dit zorgmodel is het de betrachting van de Milieugezondheidszorg om de eerste lijns actoren inzicht, redeneervermogen en handelingsperspectieven aan te rijken m.b.t. de medische milieukunde; of anders gezegd wordt er geïnvesteerd om de gezondheidsprofessional blootstellings- en gezondheidsimpactfactoren m.b.t. onze leefomgeving bij de patiënt te erkennen en herkennen zodoende in zijn/haar handelen m.b.t. zorg hier rekening mee kan houden. We zetten dus in op Population Health Effect Management.

De basis is een systeem dat signalen uit het lokale niveau oppikt en opvolging hiernaar terugkoppelt. Centraal hierin binnen het preventief gezondheidsbeleid staan de MMK's van de Logo's. De MMK-werking werkt mee aan het Vlaamse milieugezondheidsbeleid om de gezondheid te bevorderen en de ziektelast verbonden aan milieugezondheidsproblemen te beperken. De MMK-werking vertrekt vanuit de drie pijlers van de preventieve gezondheidszorg, nl. gezondheidsbevordering, gezondheidsbescherming en ziektepreventie. Via de gezondheidsbevordering worden burgers in staat gesteld om te kiezen voor een gezond milieugezondheidsgedrag. De gezonde keuze wordt hierdoor de meest evidente keuze. Kernacties hierbij zijn informeren, sensibiliseren en trainen van vaardigheden en gewoontes, het creëren van een gezondheidsbevorderende fysieke en sociale omgeving en het voeren van een gezondheidsbeleid in verschillende settings.

Door het netwerk dat de MMK heeft uitgebouwd met zijn lokale partners, en door de operationele terreinwerking, houdt hij een overzicht van de lokale problematieken in zijn regio. De MMK kan beslissen om de problematieken te signaleren aan het Vlaamse beleid indien hij van oordeel is dat aandacht van een hogere trap van het medisch milieukundig netwerk voor die problematiek noodzakelijk is. De MMK ondersteunt de lokale besturen en de professionelen uit de gezondheidszorg bij de aanpak of anticipatie bij lokale milieugezondheidsproblemen. Indien remediëring nodig is, ondersteunt de MMK het lokale bestuur in nauwe samenwerking met het Vlaamse milieugezondheidsbeleid, en breder het milieu-, ruimte- en onderwijsbeleid.

Dit geheel levert een door de WHO aanbevolen 'governance' op, of structuur om vanuit het Gezondheidsbeleid door het principe Health in all Policies, te komen tot – cf. quote WHO 2019 – 'A multilevel governance approach is necessary effectively to manage and tackle noncommunicable diseases (NCDs), with cities operating within an enabling national framework and with coherence between the different levels of governance. Urbanization is one of the leading global trends of the 21st century, and has a significant impact on health and well-being, particularly in relation to noncommunicable diseases (NCDs). The factors influencing urban health include urban governance, population characteristics, the natural and built environment, social and economic development, services and health emergency management, and food security'. ZZS vormt hier een belangrijk onderdeel in. Het signaalbeleid van de MMK's als 1e trap van het VMMN wordt ingebed in een nieuw dossieropvolgsysteem. De ondersteuning van de MMK-werking m.b.t. ZZS werd reeds beproefd in de gesubsidieerde VTE's aan Logo Waasland en Logo Antwerpen, dit voor 2 Milieu-Gezondheidskundige Aandacht Gebieden: (PFAS) 5km-zone 3M en (Zware metalen)Hoboken.

[1] Het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de Logo's van 30/01/2009, cf. artikel 1.14° [https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1017703.html]

[2] De inzichten m.b.t. de benadering van de levensdomeinen via een kadermethodiek, wordt uitgewerkt door de partnerorganisatie algemene gezondheidsbevordering. Het thematisch en technisch methodologisch inzicht m.b.t. milieugezondheidszorg behoort tot het takenpakket van de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg.

[3] <https://www.preventiemethodieken.be/over-preventiemethodieken>

[4] <https://www.zorg-en-gezondheid.be/per-domein/eerste-lijn>

Om dit te realiseren zijn duidelijke navolgende handelingsperspectieven nodig: zowel gezondheidskundig als milieukundig. De trigger voor inzet op milieugerelateerde gezondheidssurveillance (bevolkingsonderzoek, HBM, ...) wordt getoetst aan een 5-voudig doel: een zorginhoudelijk doel, een beleidsmatig doel (lokaal en regionaal), een maatschappelijk doel, een wetenschappelijk doel en een kennisdoel m.b.t. het in kaart brengen van de medisch milieukundige situatie in de betrokken regio rondom.

Onze instrumenten zijn koppeling van milieu- en HBM-metresultaten met elektronisch medische dossiers, geospatiale surveillance op de databasen van het Belgisch kankerregister, analyse van oorzaaksspecifieke sterfte, lokale burden of disease mapping, ... Hier kan eveneens voorzien worden in inzet op een epidemiologisch longitudinale follow-up studie: daarin is het naast biomedische staalnames en diagnostisering de bedoeling om dosis-effectrelaties in kaart te brengen, wat zowel epidemiologische als biostatistische inzet vereist.

Daarnaast kan surveillance eventuele zorgondersteuning op groepsniveau (vanuit het preventief gezondheidsbeleid) ondersteunen – mogelijk en middels een voldoende klare situationele dosis-effect relatie wordt voorzien in individuele zorgondersteuning.

Momenteel wordt ingezet op 2 cases:

- Hoboken (halfjaarlijkse bloedanalyses bij kinderen en gekoppelde individuele zorgondersteuning) [*dit project loopt al geruime tijd*],
- Zwijndrecht (opzet van een gezondheidssurveillance programma) [*dit project wordt opgestart in 2024 middels een oproep voor een organisatie met terreinwerking om dit in te vullen – de hierin ontwikkelde en ingezette methodieken gelden als proof of concept voor inzet in andere regio's, t.a.v. andere ZZS*].

Kritische succesfactoren

- Bronaanpak blijft 'veruit' prioritair aan gezondheidssurveillance en eventuele zorgondersteuning. Maar soms is dit niet voldoende gegeven de economische situatie, snel evoluerende medisch milieukundige wetenschap, historische vervuiling, ...
- Gunstig resultaat van een (al lopende) Proof of Concept studie om milieu- en HBM-gegevens te koppelen aan de elektronisch medische dossiers.
- GDPR-compliance
- Voldoende detailonderbouwing van de causale relatie, dosis-effect relatie en blootstelling (milieumonitoring)
- Lokale governance voor versterking van samenwerking tussen het ELZ (curatieve zorg), Logo (preventieve gezondheidsbeleid) en lokaal bestuur.
- Concrete invulling van de medeverantwoordelijkheid van de vervuiler.

Outputindicatoren NA

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
----------	--------	--------	---------------------

//

3. de toepassing van de methodiek gezondheidsschade op een concrete casus.

Het epidemiologisch luik omvat:

1. Evidence: overzicht van de huidige epidemiologische literatuur die PFAS blootstelling linkt met verschillende gezondheidsuitkomsten. Het resultaat in dit deel beoogt samenvattende bevindingen van de bewijs beoordeling, overzichtstabellen en visuele weergave van de associaties per gezondheid eindpunt met algemene risico interpretatie voor PFAS blootstelling.
2. Health Impact Assessment: op basis van dosis-effect relaties uit de literatuur en Vlaanderen voor gemeten concentraties in de Zwijndrecht. Het resultaat in dit deel beoogt dosis-effect relaties voor deze eindpunten en risicobeoordeling via health impact berekeningen. Berekeningen voor alternatieve scenario's.
3. Health Impact Assessment specifiek voor het milieugezondheidskundig aandachtgebied Zwijndrecht, op basis van dosis-effect relaties uit biomonitoringstudies. Het resultaat van dit deel beoogt dosis-effect relaties voor eindpunten en risicobeoordeling via health impact berekeningen op basis van dosis-effect relaties uit Zwijndrecht. Berekeningen voor alternatieve scenario's.

Het gezondheidseconomisch luik omvat:

1. Evidence: overzicht van kostenstudies voor de verschillende gezondheidsuitkomsten. Dit deel beoogt narratieve Beschrijving van de zorgtrajecten van de pathologieën die in beschouwing genomen. Kwantitatieve opsomming van de zorgvolumes en kosten die gelinkt zijn aan die zorgtrajecten.
2. Kostenstudie en budget impact assessment op basis van de epidemiologische bevindingen voor Vlaanderen voor gemeten concentraties in Zwijndrecht. Dit deel beoogt een geïntegreerd theoretisch rekenmodel naar health impact en budget impact, met inbegrip van alternatieve scenario's.
3. Budget impact assessment specifiek voor het milieugezondheidskundig aandachtgebied Zwijndrecht, op basis van de epidemiologische studie. Dit deel beoogt budget impact berekening inzake vervuiling-gerelateerde zorgkosten voor de casus MGAG Zwijndrecht, inclusief berekeningen voor alternatieve scenario's.

Het juridisch luik omvat:

1. Literatuur: van vervuilingsgraad tot maatschappelijke kost;
2. Schadelijders compenseren: de rol van het aansprakelijkheidsrecht, verzekeringen en compensatiefondsen. Dit deel beoogt een analyse positief recht (wetgeving & rechtspraak) en relevante literatuur (rechtsleer).
3. Bouwstenen voor de ontwikkeling van een geëigend Vlaams vergoedingsmechanisme. Dit deel beoogt de constructie van een kader op grond van analyse in luiken I en II en (intensief) overleg met de Vlaamse administratie (ter indicatie preferentiële pistes).

PFAS wordt als methodologisch voorbeeld gehanteerd voor andere ZZS.

Kritische succesfactoren

Toegang tot gegevens uit biomonitoringstudies in Zwijndrecht (GDPR-compliance)

Outputindicatoren NA

Trekker: dZORG

Beslissing VR m.b.t. opstart KIS	Q2 2023	Afgerond	
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
<p>Op 18/01 werd er een call gelanceerd vanuit KIS gelanceerd. Deze oproep spitte zich toe op de innovatieve aanpak van PFAS bij verschillende topics zoals water, afbraak, sediment, bodem, lucht (of in combinatie) en op de transversale aanpak.</p> <p>Er zijn op 27 maart 15 projecten ontvangen. Een externe jury beoordeelt deze projecten m.o.o. agendering VR begin juli.</p>			

Actie 23. Ontwikkelen van een gestructureerd beleid rond PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen in afval

Beschrijving

Inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van zorgwekkende stoffen (waaronder PFAS) in een selectie van Vlaamse afvalstromen en recyclaten (inclusief het inputmateriaal voor bodem verbeterende middelen/meststoffen) via een analyse-campagne. Dit moet leiden tot een standpuntbepaling van de OVAM over de spanning tussen circulaire economie/recyclage/ontgifting enerzijds en het verwijderen van afvalstoffen anderzijds en tot aanbevelingen voor de afvalsector over het omgaan met zeer zorgwekkende stoffen. Indien nodig kan er een traject worden opgestart om de VLAREMA hiervoor aan te passen.

Kritische succesfactoren

Gerichtheid van meetcampagne. – Geschikte analyse protocollen. – Afstemming tussen OVAM en andere beleidsactoren

Outputindicatoren

Beleidsdocumenten (rapporten, nota’s) met een standpuntbepaling van de OVAM en/of aanbevelingen voor de afvalsector.

Aanbevelingen of voorstellen voor aanpassing wetgeving rond het correct omgaan met ZZS-houdende afvalstoffen.

Trekker: OVAM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Eerste meetcampagne ZSS in afvalstromen afgerond	2023	Afgerond	Eindrapport klaar eind mei 2024.
Tweede meetcampagne ZZS in afvalstromen afgerond	2024	Lopend	Campagne opgestart. De resultaten worden verwacht tegen begin 2025.

Literatuurstudie ZZS in afvalstromen afgerond	2024	Lopend	Voorzet van literatuurstudie door VITO wordt opgeleverd eind 2023. Zal verder opgenomen worden binnen OVAM in 2024.
Ontwikkeling bredere visie ZZS in afvalstoffen en materialen	2024	Lopend	Informatie vergaard en gestructureerd. Opmaak visienota in 2024.
Handleidingen voor de identificatie van POP-houdend afval en veilige verwerking	2024	Op te starten	
Handelingskader voor de recyclage van afvalstromen tot veilige gerecycleerde materialen	2024/2025	Op te starten	
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Zie Actie 40. Project zorgwekkende stoffen in afvalstromen			

3.5 SAMENWERKING ROND TRANSVERSALE THEMA'S ZZS

Actie 24. Uitvoeren van een studie m.h.o. het afbakenen van de scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader

Beschrijving

Een effectief Vlaams ZZS-beleid vereist een duidelijke **afbakening van de term ZZS en het werkgebied van de hub ZZS**. Aan de hand van deze afbakening zal een (evolutieve) lijst van zeer zorgwekkende stoffen kunnen worden vastgesteld met gekende of vermoede negatieve impact op mens en milieu (fauna en flora), en die relevant zijn voor de Vlaamse context. Deze "levende" lijst van ZZS die relevante informatie van de stoffen in kwestie omvat wordt publiek ontsloten. Voor de aanpak om verdere verspreiding van de ZZS van deze lijst tegen te gaan zullen **prioriteiten** gelegd moeten worden o.b.v. kennis uit o.a. onderzoek, modellering en monitoring, maatschappelijke noden en rekening houdend met andere beleidsmatige kaders (bv. Europese aanpak voor prioritair gevaarlijke stoffen i.h.v. de Kaderrichtlijn Water). De output van het onderzoek omvat:

- een voorstel voor een wetenschappelijk onderbouwde afbakening van het begrip ZZS (criteria voor identificatie van ZZS, minstens vertrekkende vanuit Europese beleidskaders en resulterende lijsten ZZS);

- een voorstel van systematiek voor prioritering binnen Zeer Zorgwekkende stoffen vanuit omgevingsfocus (NB de gezondheidsfocus wordt opgenomen binnen de Vlaamse Werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen – er wordt hiervoor afgestemd met deze werkgroep)
- een uitgewerkt voorstel voor beheer (organisatorisch en technisch), actualisatie en communicatie voor relevante doelgroepen van de lijsten van ZZS
- een analyse van de wenselijkheid van (en opties voor) een wettelijke verankering van de criteria/de (evolutieve) lijsten van ZZS. Hierbij dient de link met bestaande en toekomstige wetgeving die al in ontwerpvorm zit (o.a. VLAREM, Kaderrichtlijn Water, andere initiatieven op Vlaams, Belgisch, Europees of internationaal niveau ..) te worden onderzocht.

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Studie AZG – partnerorganisatie milieugezondheidszorg: ZZS- lijsten	1/04/2023	Afgerond	Rapport
Publicatie bestek studie 'afbakenen scope en term ZZS'	17 april 2023	Afgerond	Publicatie bestek
Studie opgestart	Q3 2023	Afgerond	Studie gestart
Criteria voor identificatie van chemische stoffen als ZZS beschikbaar	Q2 2024	Lopend	
1 ^e ZZS lijst voor omgeving en gezondheid beschikbaar	Q2 2024	Lopend	

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

De studie loopt eind juni 2024 af. Criteria voor identificatie van chemische stoffen als ZZS werden bepaald en een 1e lijst ZZS voor omgeving en gezondheid wordt Q2 2024 opgeleverd. In het kader van deze studie, meer bepaald rond prioriteitstelling binnen ZZS, wordt op 13 mei 2024 een stakeholder workshop georganiseerd.

Actie 25. Uitvoering werkprogramma Vlaamse werkgroep ZZS

Incl. prioriteitstelling vanuit gezondheidsoogpunt en ontwikkeling van objectieve beoordelingskaders voor gezondheidskundige advieswaarden (GAW's) voor omgevingsblootstelling aan chemische stoffen

Beschrijving

Cf. Artikelen 20, en rekening houdend met de artikelen 52 en 53 van het preventiedecreet (21-11-2003) wordt een Vlaamse werkgroep ZZS geïnstalleerd met als finaliteit:

- Het opstellen van een objectief beoordelingskader voor gezondheidkundige advieswaarden (GAW) voor omgevingsblootstelling, voor een prioritaire selectie van zeer zorgwekkende stoffen. Dit beoordelingskader omvat, per stof, (1) de blootstellingsroute-specifieke gezondheidseindpunten, (2) de geassocieerde Point Of Departure (PoD) en (3) een gezondheidkundige advieswaarde (GAW) die vastgelegd wordt op basis van het meest kritische, "relevante", gezondheidseffect zoals beschreven in het protocol selectie GAW. Dit beoordelingskader plaatst de gezondheidkundige advieswaarden voor blootstelling op een risicoladder en op een gezondheidsimpact-schaal op basis van bestaand wetenschappelijk onderzoek.
- Het opstellen van een objectief beoordelingskader voor grenswaarden van concentraties in de mens voor een prioritaire selectie van zeer zorgwekkende stoffen. De afgelijnde grenswaarden worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Vlaamse Regering, na bespreking in het Vlaams Parlement cf. art 52 en 53 van het preventiedecreet. Ook deze grenswaarden in de mens worden, voor zover mogelijk, op een gezondheidsimpact-schaal geplaatst op basis van bestaand wetenschappelijk onderzoek.

Bij de selectie van een beoordelingskader met gezondheidkundige advieswaarden en grenswaarden in de mens dient men rekening te houden met de meest recente wetenschappelijke inzichten en de epidemiologische criteria voor causaliteit (cfr. Bardford-Hill criteria en moderne afgeleiden hiervan). In functie van een kwalitatieve werking zullen daarom experts, die door de werkgroep aangeduid worden, wetenschappelijke stukken voorbereiden in aanloop van de werkgroepvergaderingen. In de samenstelling van de werkgroep wordt de volgende interdisciplinaire expertise vooropgesteld: Humane toxicologie, Toxicologische blootstellingsroutes en kinetiek, Milieu-epidemiologie, Humane biomonitoring, Surveillance netwerken van gezondheidsgegevens, Burden of Disease en chronische ziekten, Onzekerheidsanalyse, Impact assessment van chemische blootstellingen, Evaluatie van klinische gezondheidseindpunten, Huisartsgeneeskunde, Risicocommunicatie, Gezondheidseconomie, Ethiek. Aanvullend zal er ad hoc beroep gedaan worden op klinische experts die gespecialiseerd zijn in specifieke gezondheidseindpunten, waaronder cardiovasculaire, dermatologische, gastro-intestinale, endocriene, hematologische, hepatische, immunologische, lymfoïde, musculo-skeletale, neurologische, oculaire, ontwikkelings-, renale, reproductieve en respiratorische effecten, kanker en mortaliteit. Cf. Het WHO-principe 'Health in Policies' wordt afgestemd met experts uit de Vlaamse administraties die bevoegd zijn voor humaan-toxicologisch risicoanalyse met betrekking tot blootstelling via de bodem, lucht, drinkwater, oppervlaktewater en/of binnenmilieu.

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren

1° Ondersteuning bij het aflijnen van prioritaire chemische stoffen voor evaluatie binnen de werkgroep, dit vertrekkende van de ECHA kandidaatlijst van zeer zorgwekkende stoffen,
 2° Stapsgewijze uitwerking en aanpassing van een Vlaams beoordelingskader m.b.t. gezondheidkundige advieswaarden (GAW) voor omgevingsblootstelling, voor een prioritaire selectie van zeer zorgwekkende stoffen;

- 3° Stapsgewijze uitwerking en aanpassing van een Vlaams beoordelingskader m.b.t. grenswaarden voor concentraties in de mens, voor een prioritaire selectie van zeer zorgwekkende stoffen;
- 4° Evalueren van mogelijke associaties tussen gezondheidkundige advieswaarden m.b.t. blootstelling, grenswaarden in de mens en de uiteindelijke gezondheidsimpact
- 5° Opmaken van beleidsadviezen rond zeer zorgwekkende stoffen, met hierin aandacht voor het WHO-concept 'Health in all Policies
- 6° Opvolgen en bewaken van de werkzaamheden van eventuele subwerkgroepen.

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Methodiek voor 1 ^e prioritering van ZZS binnen het preventieve gezondheidsbeleid beschikbaar	Q3 2024	Lopend	Criteria voor een eerste prioritering van ZZS binnen het preventieve gezondheidsbeleid zijn bepaald
Opstart opzetten beoordelingskaders voor GAWs voor specifieke ZZS, obv prioriteringsoefening	2025		

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Zie statusbeschrijving mijlpalen

Actie 26. Coördinatie van beleidsdomein-overschrijdende samenwerking 'hub ZZS'

Beschrijving

De **Hub Zeer Zorgwekkende Stoffen** (= hub ZZS) wordt een geformaliseerde netwerkstructuur tussen de verschillende entiteiten van de Vlaamse overheid, gecentraliseerd rond de beleidsdomeinen Omgeving en Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De Hub ZZS vertrekt vanuit de algemene PFAS-visie, zoals beschreven in dit PFAS-actieplan en het eindrapport van de PFAS-opdrachthouder en gebruikt de PFAS-kennis als opstap naar een bredere aanpak van Zeer Zorgwekkende Stoffen:

- **ZZS Coördinator:** sturende kracht en centrale aanspreekpersoon voor de werking van de Hub ZZS.
- **Kernteam ZZS:** coördinator en aanspreekpunten van de meest betrokken afdelingen/ entiteiten van de beleidsdomeinen Omgeving en WVG (Departement Omgeving, OVAM, VMM, AZG), die werking van de hub plannen, aansturen en opvolgen, inclusief de transversale thema's waarrond versterkt zal samengewerkt
- **Inhoudelijke expertengroep Hub ZZS:** breed netwerk van actoren uit de Vlaamse overheid, het NEHAP (zodoende dat Federale bevoegdheden geïncorporeerd zijn) en de onderzoeksweld die samenwerken en kennis delen in een flexibele structuur van (tijdelijke) thematische werkgroepen, vergelijkbaar met de werking van de inhoudelijke expertengroep van de opdrachthouder.

Binnen de hub ZZS worden de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken entiteiten in kaart gebracht en vastgelegd. De samenwerking zal geformaliseerd worden in een samenwerkingsovereenkomst waarin garanties zullen staan om op elkaar beroep te kunnen doen i.v.m.:

- verdeling van taken en verantwoordelijkheden, o.a. i.v.m. risicosignalering en inhoudelijke ondersteuning in geval van crises
- samenwerkingsafspraken rond gedeelde verantwoordelijkheden
- verdeling van eventuele nieuwe taken die zich aandienen

De samenwerking binnen de hub ZZS zal uiteraard vertrekken van bestaande samenwerkingsovereenkomsten en afspraken tussen de partners van de hub (bv. AZG-OVAM, AZG-VMM) en bestaande overlegstructuren met de federale overheid en andere gewesten en/of gemeenschappen (bv CCIM, GICLG, Belgisch Comité Reach,...).

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Opstart kernteam ZZS	Q1 2023	Lopend	Een kernteam met vertegenwoordigers van departement omgeving, VMM, AZG en OVAM komt maandelijks samen.
Opstart inhoudelijke expertengroep hub ZZS	Q2 2023	Lopend	De inhoudelijke expertengroep hub ZZS komt maandelijks samen.
Opmaak afsprakenkader voor samenwerking tussen de entiteiten	Q4 2023	Lopend	Een afsprakenkader zal opgemaakt worden voor samenwerking tussen de betrokken entiteiten in de hub ZZS.

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Het kernteam ZZS komt maandelijks samen. Belangrijke beleidsbeslissingen rond ZZS i.v.m. data- en kennisbeheer, monitoring & onderzoek, beleids(ontwikkeling - uitvoering), internationale samenwerking en stakeholderwerking en communicatie worden vanuit het kernteam voorbereid. Vanuit het kernteam werd o.a. de visienota ZZS, de voortgangsrapportage van de parlementaire onderzoekscommissie PFOS PFAS en het PFAS actieplan op de Vlaamse Regering gebracht en wordt geïntegreerde rapportering gecoördineerd.

Presentatie van de resultaten van dit traject op een gezondheidsconferentie	4 december 2023	Afgerond	De gezondheidsdoelstelling werd tesamen met een strategisch plan voorgesteld op de gezondheidsconferentie van 4/12/2023 - als eindpunt van het participatief traject om deze te formuleren. Het geheel werd voorgelegd aan 4 adviesraden (Mora, MiNa, WVG en jeugd) en vervolgens goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 1/3/2024. De doelstelling staat geagendeerd ter bespreking en goedkeuring in het Vlaams Parlement op 17/4/2024.
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Zie statusbeschrijving mijlpalen			

Actie 28. Conceptualisering beleidsplan ZZS

Beschrijving

Om te komen tot een geïntegreerd beleid rond ZZS zal er een transversaal beleidsplan over de beleidsdomeinen Omgeving en Gezondheid heen moeten worden opgemaakt, vertrekkende vanuit een systemische aanpak. Het doel van dit beleidsplan is de impact van ZZS op omgeving en gezondheid tot een aanvaardbaar niveau te beperken door hiervoor de nodige strategie met beleidsdoelstellingen en acties/prioriteiten uit te zetten. Essentieel hierbij is dat het beleidsplan wetenschappelijk onderbouwd is en op een participatieve manier tot stand komt, rekening houdend met reeds bestaande actieplannen, beleidskaders en programma's.

In deze eerste fase zal worden ingezet op de concretisering van het concept van de beleidsplanning rond ZZS en het te volgen traject, waarna in een volgende legislatuur de effectieve opmaak van het beleidsplan kan volgen:

- Bepalen opzet/vorm en scope van het beleidsplan, rekening houdend met o.a. resultaten van de studie rond afbakening scope en term ZZS (actie 1) en reeds eerder gemaakte beleidskeuzes;
- Uitwerken participatieve aanpak en stakeholderbenadering voor de opmaak van het beleidsplan, rekening houdend met de principes en aanpak ZZS stakeholder management (actie 41).

Kritische succesfactoren

Bereidheid van de sectoren en andere stakeholders (zowel binnen VO als erbuiten) om mee te werken. Finaliseren andere acties/onderzoeken waarop het beleidsplan verder bouwt, zoals de afbakening van het begrip ZZS

Outputindicatoren

Conceptnota voor verdere ontwikkeling beleidsplan ZZS

////////////////////////////////////

We onderzoeken welke bestaande (Vlaamse) instrumenten we voor deze doelstelling kunnen gebruiken. Aangezien de federale overheid bevoegd is voor productnormering, gaan we hierover met hen in overleg en bekijken we of een samenwerking met de federale overheid wenselijk en/of mogelijk is.

Kritische succesfactoren

Bereidheid van de sectoren en andere stakeholders (zowel binnen VO als erbuiten) om mee te werken. Finaliseren andere acties/onderzoeken, zoals de afbakening van het begrip ZZS.

Outputindicatoren

Financieringsmechanisme

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Inventarisatie bestaande financieringsinstrumenten	Q2-Q3 2023	Afgerond	Achtergrondnota bij krijtlijnennota bezorgd aan kabinet
Uitklaren uitgangspunten/doel en scope solidariteitsmechanisme	Q2-Q3 2023	Afgerond	Krijtlijnennota bezorgd aan kabinet
Leemten in kennis in kaart brengen en remediëren	2023-2025	Afgerond	Wordt verder opgenomen binnen het UICL-traject
Overmaken krijtlijnennota voor validatie door Vlaamse Regering	2024	Afgerond	

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Initiatief genomen voor de ontwikkeling van een solidariseringsmechanisme samen met de andere gewesten en de federale regering. Als gevolg hiervan is er beslist tot de oprichting van een werkgroep binnen de zogenaamde Uitgebreide Interministeriële Conferentie Leefmilieu (UICL) om een financieringsmechanisme uit te werken en daartoe de nodige studies op te starten. De onderzoeksvragen werden gefinaliseerd en goedgekeurd op de UICL's van 25 januari en 2 februari. In het kader hiervan wordt nu bekeken hoe de diverse onderzoeksvragen zo adequaat mogelijk kunnen worden aanbesteed. Daarnaast is ook een dringende vraag gesteld naar de diverse administraties om relevante studies die reeds uitgevoerd werden in het verleden of recent werden opgestart in kaart te brengen, om te vermijden dat we dubbel werk doen én zo snel mogelijk voort te kunnen bouwen op de beschikbare info. Het verder in kaart brengen en remediëren van leemtes zal verder opgenomen worden binnen het UICL-traject.

Actie 29 bis. Uitwerken van een retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring.

Beschrijving

Voor het compartiment Lucht is een goede opvolging van de omgevingslucht in de nabijheid van industriële bronnen essentieel. Depositie vanuit de lucht zorgt immers voor een wijde verspreiding in de omgeving en is vooral bij persistente stoffen een probleem. Door deze depositie vanuit de lucht is er aanzienlijke aanrijking in de ruime omgeving naar andere milieucompartmenten zoals bodem en/of water. Voor andere ZS in de omgevingslucht, zoals benzeen, is er vanwege de carcinogene eigenschappen geen veilige ondergrens. Daarnaast zijn continue emissiemetingen voor ZS zeer moeilijk of zelfs onmogelijk vanwege het ontbreken van een performante meettechniek. Ook zijn heel wat industriële emissies diffuus. Dat maakt dat omgevingsmonitoring een noodzakelijk en krachtig instrument is om bronnen van ZS op te volgen.

Wanneer de verontreiniging van de atmosfeer in een bepaalde omgeving duidelijk toewijsbaar (al-dan-niet exclusief) is aan een bepaalde bron (i.c. bedrijf), kan de overheid via sectorale voorwaarden of via de vergunning een monitoringsverplichting opleggen aan een bedrijf of bedrijfssector.

In het kader van "De Vervuiler is zelf verantwoordelijk voor het in kaart brengen van zijn impact op de omgeving" zal hiervoor een retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring uitgewerkt worden. Voor bepaalde bedrijfssectoren is immers een structurele monitoringsverplichting van de omgevingslucht aangewezen. Dit zal in de toekomst ook wettelijk worden verankerd. De monitoring van de luchtkwaliteit in Vlaanderen is van rechtswege toegewezen aan de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). De VMM levert hiermee als overheid immers een dienst en kan hiervoor kosten aanrekenen aan de vervuiler, in casu het bedrijf of de bedrijfssector in kwestie. Hetzelfde principe geldt voor inzet van het preventief gezondheidsbeleid, o.a.. surveillance van gezondheidsimpact en gezondheidspromotie/sensibilisatie, waarin de vervuiler een (mede-) verantwoordelijkheid heeft.

Trekker: VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Nota retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring beschikbaar.	Q4 2023	Afgerond	
Goedkeuring retributiesysteem door Vlaamse regering.	Q4 2024	Lopend	
Monitoringsverplichtingen per sector opnemen in VLAREM	2025-...	Doorlopend	
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			

Actie 30. Verkennen van de mogelijkheden van een systeembenadering waarbij er watercompensatiemaatregelen worden geïmplementeerd om achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewater te vermijden.

Beschrijving

Er werd door VMM een studie opgestart “Beleidsaanbevelingen aangaande Kaderrichtlijn Water (KRW) m.b.t. lozingen van bedrijfsafvalwater”, waarbij het de bedoeling is om beleidsaanbevelingen te formuleren die Vlaanderen in staat moeten stellen om conform met de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water (KRW) na 2027 vergunningen te verlenen en welke hiertoe de randvoorwaarden zijn. De doelstellingen van de KRW (benadrukt door arresten van het Europees Hof van Justitie) stellen dat de lidstaten de Milieukwaliteitsnormen (MKN) moeten naleven en dat er geen achteruitgang van de toestand mag zijn.

Eén van de deelopdrachten gaat specifiek in op wat de mogelijkheden zijn voor de toepassing van een systeemaanpak/programmatische aanpak. Onder “systeembenadering” kan begrepen worden het implementeren van maatregelen die er toe moeten leiden dat een achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewaterlichaam door een beperkte lozing teniet gedaan wordt door een grotere vuilvrachtreductie die elders plaatsvindt zodat de verbetering van het oppervlaktewaterlichaam niet wordt gecompromitteerd.

Het concept systeembenadering wordt niet expliciet vermeld in de KRW en roept heel wat technische/operationele, beleids- en wetgevende vraagstukken op waar deze studie antwoord op moet geven. Deze studie heeft zowel een juridisch als een technisch luik.

Kritische succesfactoren NA

- Voldoende data en gedetailleerde boekhouding om dit te kunnen onderbouwen
- Overzicht van mogelijk aan te pakken hotspots en middelen om die te financieren

Outputindicatoren NA

- Studie met beleidsaanbevelingen

Trekker: VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Plan van aanpak opgemaakt en goedgekeurd	Q1 2024	afgerond	Studiebestek in de markt gezet
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
De studie werd aanbesteed en is gestart op 2 januari 2024. Ze heeft een doorlooptijd van 6 maand. Q3 2024 worden eerste resultaten verwacht.			

Actie 31. Trekkersrol opnemen in belangrijke dossiers inzake Europees en Internationaal milieubeleid die verband houden met chemische stoffen en producten

Beschrijving

De Hub zal ondersteuning bieden bij het opnemen van de **trekkersrol door Vlaanderen in belangrijke dossiers inzake Europees en Internationaal milieubeleid** die verband houden met chemische stoffen en producten en zal o.a. de actieve rol in REACH-up faciliteren (o.a. toezien op volledige en correcte uitvoering van de Chemical strategy for sustainability zoals uitgebracht op 14/10/2020 als onderdeel van de 'Zero pollution ambition'). Hierbij zal afgestemd worden in bestaande nationale werkgroepen, met respect voor de federale bevoegdheden (bv. productbeleid, arbeidsveiligheid, voedselveiligheid)

Zie de werkzaamheden van Nationale werkgroepen (cf. de CCIM SG chemical products, de CCIM WG PFAS, de NAPAN Task Force, WG Pesticiden, WG Duurzaam Gebruik Biociden) waarin de Vlaamse overheid vertegenwoordigd is en daarin o.a. overleg/terugkoppeling inzake CLP, Kwik, POPs, Biociden, Gewasbeschermingsmiddelen; plastics; nanomaterialen,

Zie ook de vereiste uitvoering/opvolging voor wat het Vlaamse Gewest betreft van het Nationale actieplan inzake hormoonverstoorders (NAPED) en het Nationale Actieplan inzake pesticiden (afgekort: NAPAN).

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
<ul style="list-style-type: none"> Opstart van de herziening van de REACH Verordening op EU niveau 	Q4 2023 (afh van timing EC) Vertraging opgelopen door uitstel van het uitbrengen van het voorstel tot herziening door de Europese Commissie	Op te starten	
Toezien op correcte en tijdige realisatie chemical strategy for sustainability	Doorlopend		
STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024			
Zie POC Aanbeveling 11 de aangegeven recente stand van zaken.			

3.7 BELEIDSUITVOERING

Actie 32. Geïntegreerd rapporteren over de uitvoering van het PFAS-actieplan, de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie en het saneringsverbond

Beschrijving

Vanuit de (partners van de) hub ZZS, aangestuurd door de coördinator en het kernteam, zal de opvolging en rapportering over de uitvoering worden opgenomen van o.a.:

- het PFAS actieplan dat acties bevat die zich onder meer richten op bronaanpak, prioriteiten rond water, bodem en lucht, blootstelling van de mens aan PFAS, kennisuitwisseling en - doorstroming, communicatie en sensibilisering;
- het rapporteringsdocument m.b.t. de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie PFOS/PFAS: Op de Vlaamse Regering van 18 november 2022 werd een tussentijds rapport voorgesteld waarin de betrokken Vlaamse beleidsdomeinen een aanzet tot geïntegreerde beleidsaanpak formuleerden rond PFAS. Die vertrekt vanuit de aanbevelingen die de Parlementaire Onderzoekscommissie PFAS/PFOS presenteerde op 30 maart 2022.
- het saneringsverbond Zwijndrecht dat ondertekend werd door de Vlaamse overheid, Bond Beter Leefmilieu, Zwijndrecht Gezond, Natuurpunt, de gemeente Zwijndrecht en Lantis. Het gezamenlijk en integraal plan gaat de PFAS-verontreiniging in Zwijndrecht en omgeving aan. Een beheercomité met vertegenwoordigers van alle ondertekenaars volgt de uitvoering van het verbond op;

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren

- 1 maal per jaar een transversale rapportage van uitvoer, implementatie en bijsturing van het actieplan, toegevoegd aan de Begrotings- en Beleidstoelichting. Hierdoor wordt een opvolging mogelijk van de inzet van personeel en middelen.
- 2 maal per jaar online een korte inhoudelijke stavaza.

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
PFAS-actieplan als nota VR goedgekeurd	Q2 2023	Afgerond	Op 14 juli 2023 werd de nota goedgekeurd door de VR.
voortgangsrapportage aanbevelingen POC PFOS PFAS beschikbaar	Q2 2023	Afgerond	Op 14 juli werd de voortgangsrapportage als mededeling op de VR gebracht
Geïntegreerde rapportage	Q2 2024	Lopend	Vorbereidingen voor agendering in Q2 zijn lopende.

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

De geïntegreerde rapportering wordt gecoördineerd vanuit het kernteam ZZS en voorgelegd aan het gemeenschappelijk managementcomité omgeving - gezondheid (7 mei 2024). Er wordt beoogd om de rapportering als mededeling te agenderen op de Vlaamse Regering.

Actie 33. Geïntegreerde aanpak voor risicosignalering uitwerken

Beschrijving

Vanuit het voorzorgsprincipe en een proactief beleid inzake ZZS wordt een geïntegreerde aanpak uitgewerkt voor risicosignalering. Hierbij dienen op een gestructureerde en geformaliseerde manier gegevens inzake bv. milieumeetgegevens, HBM data, gegevens m.b.t. MER en vergunningen, handhavingsgegevens, aanwijzingen voor gezondheidsproblemen of grote ongerustheid bij de bevolking in een bepaald aandachtsgebied, gegevens uit wetenschappelijk onderzoek, informatie van stakeholders en burgers... gerapporteerd te worden zodat evaluaties ihkv gezondheids- en milieurisico's kunnen uitgevoerd worden op basis waarvan beslist wordt of bijkomende beleidsacties noodzakelijk zijn.

De basis van risicosignalering ontstaat door (situationeel) een integraal beeld te verkrijgen in de samenstellende elementen van de bron-effect relatie (cf. Figuur uit actie 15). Dit gebeurt op basis van data, of indien onvolledig mits aanvulling door een gemodelleerde inschatting (milieu gezondheidkundige risico inschatting). Het is essentieel deze benadering vanuit 2 sporen te benaderen: bron-blootstelling-effect (milieuspoor) en effect-blootstelling-bron (gezondheidspoor). De opzet geldt voor Vlaanderen algemeen, maar met meer aandacht t.a.v. kwetsbare bevolkingsgroepen, of in milieugezondheidskundige aandachtsgebieden. In het kader van population health monitoring gaat men uit van de noden van de bevolking: oa. gecapteerd door het signaalbeleid binnen het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk, Dit vereist een aantal initiatieven die op elkaar geënt worden, en informatie samenbrengen – een systematische aanpak. Het is de uitwerking van deze systeemaanpak die geoperationaliseerd dient te worden in de werking van het kernteam en de hubZZS, en vervolgens vastgelegd zal worden in een protocolakkoord (samenwerking en afstemming wat betreft inhoud en processen). De risicosignalering is het product dat volgt uit een idealiter volledige, zo niet vanuit het voorzorgsprincipe ('better safe than sorry') partiële gezondheidsrisicoanalyse.

Screening vormt hierin de basis: literatuur, monitoring en surveillance.

Data-uitwisseling is een essentieel onderdeel. Enkele voorbeelden van data-uitwisseling zijn momenteel de eerste initiatieven binnen Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV), de reeds bestaande data-overdracht met VMM door-vertaald naar Gezondheid, de recente afspraken met OVAM. Ook ontwikkelen we eigen data en tools waarin we milieugegevens door-vertalen naar gezondheidsimpact zoals de E-HIS welke lucht- en wegverkeersgeluidspollutie in kaart brengt de verwachte ziektelast van langdurige blootstelling berekent; de RICA-Tool MGAG (Risk and Cost based Assessment tool Milieugezondheidskundige Aandacht Gebieden) welke vertrekkende van de tool van de afdeling omgevingshandhaving (op basis van de concentratiekaartjes binnen de MER, of door-gemodelleerde emissie-inventaris) verder ontwikkeld is door onze partnerorganisatie Milieugezondheidszorg (waarin VITO) om de lokale gezondheidsimpact te visualiseren; geospatiale analyse kankerregister; milieu-gerelateerde morbiditeitssurveillance in de elektronisch medische dossiers van het huisarts (INTEGO-netwerk KULeuven), ...

Niet enkel het uitwisselen van data, maar ook methodieken om die data te gebruiken zijn nodig. Antwoorden op hoe we milieudata koppelen aan gezondheidsdata, hoe we vanuit gezondheid input leveren op milieugegevens moeten uitgewerkt worden. De afspraken over de data-uitwisseling en datagebruiksmethodieken binnen een Data Modernisatie Initiatief (DMI naar CDC-voorbeeld) kan in eerste instantie opgenomen worden in de opgerichte samenwerkingsverbanden zoals de kennishub Milieu & Gezondheid. In een latere fase kan nog een studie met gerichte acties worden opgesteld m.b.t. datamanagement. Initiatieven die ontsloten worden onder de Zorgatlas dienen gekoppeld te worden aan initiatieven die ontsloten worden binnen de DOV, ...

Aanvullend wordt een klachten- en dossieropvolgsysteem uitgewerkt waarbij het signaalbeleid van de medisch milieukundigen (MMK's) wordt geïntegreerd.

Kritische succesfactoren

- Mandaat verankerd in wetgeving: Preventiedecreet, Drinkwaterdecreet, Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid, Bodemdecreet, het binnenmilieubesluit,
- Interdisciplinaire capaciteit: cf. het initiatief van de kennishub Milieu-Gezondheid en hoofdstuk 1.3 van deze nota.
- Structuur: lokaal en regionaal, en de benadering in settings (de maatschappelijk organisatorische leefomgeving). cf. het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk.
- Samenwerking intern binnen de Vlaamse Overheid, en extern
- Procedures.
- Communicatie.
- Participatie; met de lokale actoren milieu en gezondheid, met de bevolking, met academische wereld, ...
- Datahandling (verzamelen en interpreteren).

Outputindicatoren: NA

Trekker: dZORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Aanpassing Preventiedecreet mandaten m.b.t. gegevenskoppeling, gezondheidsimpactanalyses, initiatieven ter voorkomen, vroegdetectie en interventie van milieugezondheidsschade, en risicoanalyse oa. m.b.t. chemische factoren.	Q2 2024	Afgerond	De wijziging van het Preventiedecreet werd definitief goedgekeurd in de Vlaamse Regering, en ligt na bespreking in de commissie Welzijn ter goedkeuring voor in de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement op 17/04/2024.

Geformaliseerde opvolgstructuur signaalfunctie MMK's van de Logo's: klachten- en dossieropvolgsysteem	Q4 2023	Vertraagd	Na een businessanalyse werd een ICT-toepassing hiervoor uitgewerkt. Het systeem heeft een ongunstig advies bekomen van de DPO en wordt herzien in de loop van 2024. De signaalfunctie van de MMK's blijft behouden in het voorstel van aanpassing LOGO-besluit.
Protocolakkoord formalisering samenwerking van de departementen Zorg en Omgeving	Q4 2023	Vertraagd	Hier wordt aandacht aan gegeven in 2024.
Procolakkoord formalisering samenwerking OVAM - departement Zorg	Q2 2023	Afgerond	Op 8/3/2023 werd een protocolakkoord gesloten tussen OVAM en departement Zorg om de aanpak van bodembeheer en gezondheid beter op elkaar af te stemmen. Dit protocolakkoord beschrijft het kader waarbinnen de samenwerking tussen beide partijen kan verlopen. Hieraan worden concrete doelstellingen gekoppeld om kwaliteitsvol werk te kunnen leveren. Het protocolakkoord gaat verder dan de reeds gemaakte afspraken en reeds opgemaakte communicatiestappenplannen tussen OVAM en AZG. Dit protocolakkoord zorgt ervoor dat het bestaande protocol uit 2012: 'Communicatiestappenplan in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn', wordt opgeheven en ondervangen. Het is van toepassing, onafhankelijk van het 'Draaiboek Milieu Incidenten' van het Departement Omgeving of de 'Richtsnoeren Drinkwater voor de informatieoverdracht en voor de crisiscommunicatie in geval van normoverschrijding en/of potentieel ernstige bedreiging voor de volksgezondheid'.

			volwassenen, deelname in bepaling bepaling dl-PCB's in eieren.
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Zie statusbeschrijving mijlpalen			

Actie 34. Aanpak crisisbeheer uitwerken – lessons learned ZZS meenemen

Beschrijving

Het aanpak van crisisbeheer (d.w.z. niet de risicocommunicatie over specifieke casussen) op het niveau Vlaanderen, beleidsdomein overschrijdend, chronisch van aard en in omvang gericht op minimaal één of meerdere milieugezondheidskundige aandachtsgebieden, of systemisch ingrijpend op een milieumedium of sector, de basisbehoeften van een deel van de bevolking, irreversibel mogelijk milieu- of gezondheidschadend, wordt vanuit het gezondheid- en welzijnsbeleid voor het aspect ZZS afgestemd op het omgevingsbeleid.

Binnen het gezondheid- en welzijnsbeleid (Zorg) werd een crisis preparedness cel opgericht die afgestemd met de nationale structuren voorzien vanuit het International Health Regulation: Federaal met vertegenwoordiging van de Gemeenschappen zijn dit de Risk Assessment Group en de Risk Management Group gecoördineerd op het IMC.

Deze cel moet ervoor zorgen dat het Departement Zorg in de toekomst beter opgewassen is tegen toekomstige gezondheidscrisissen (bv. bestrijden van clusters van infectieziekten, crisis rond zeer zorgwekkende stoffen in het milieu, nieuwe epidemie) waardoor morbiditeit en mortaliteit en de schade door de disruptie van de normale zorg zo veel mogelijk beperkt wordt.

Het opzet is om draaiboeken en afspraken met partners in diverse types van crisissen te maken en deze vast te leggen in overeenkomsten en protocollen en daarrond ook wetgevingsvoorbereiding te voorzien. Afspraken kunnen betrekking hebben op private partners in de zorg, diverse beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid en ook met de federale overheid. Voor de praktijk zal de ontwikkeling van crisisdraaiboeken en databestanden nodig zijn, moeten communicatiestrategieën voorzien worden, en moeten de diverse uitgetekende strategieën ook regelmatig geoefend worden om een zeer grote crisis aan te pakken. De toekomstige cel van 5 VTE binnen het departement Zorg moet aan die voorbereiding tegemoet komen

De crisis preparedness cel heeft onder andere volgende doelstellingen en opdrachten:

- Kennis nemen van de bestaande voorzieningen en documenten voor crisisbeheer in Vlaanderen en België en eventueel in het buitenland en internationale instanties
- Evalueren van de bestaande voorzieningen en tools om ze aan te passen aan de geleerde lessen uit de Covid-19 pandemie, de legionellose crisissen en de PFAS-crisis;
- Exploreren van mogelijke crisissituaties waarbij een volksgezondheidscomponent aanwezig is en waar voorbereiding nodig is om in voorkomend geval de crisis doeltreffend te kunnen behartigen;

- Samenleving en politiek voorbereiden op wat kan komen
- Ondersteunen in geval van crisis (CPC moet een crisis niet managen, maar wel een interne beheersstructuur en governance uitwerken en opzetten)

Trekker: dOMG en dzORG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Plan van aanpak beschikbaar	Q4 2024	Lopend	Binnen het Departement Zorg is een Crisis Preparedness Cel opgericht. Dit team van 5 mensen werkt momenteel aan het strategisch voorbereid zijn op de toekomstige crisissen en aan de paraatheid. De focus ligt tot op heden vooral op infectieziektenbestrijding en biotische factoren. Zeer recent is er een arts-coördinator aangeworven voor deze cel. Op 10 november 2023 keurde de Vlaamse Regering de oprichting goed van een reserve-eenheid paraatheid (REP), bestaande uit een vast deel (10 personen) en een variabel deel (300 reservisten). Binnen dit vast deel wordt in 2024 een vacature voorzien voor een profiel met een medisch milieukundige achtergrond. Eenmaal dit profiel geworven is kan er ingezet worden op de uitwerking van een governance rond Milieugezondheidszorg, waar ZZS een onderdeel van is.

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Binnen het Departement Zorg is een Crisis Preparedness Cel opgericht. Dit team van 5 mensen werkt momenteel aan het strategisch voorbereid zijn op de toekomstige crisissen en aan de paraatheid. De focus ligt tot op heden vooral op infectieziektenbestrijding en biotische factoren. Zeer recent is er een arts-coördinator aangeworven voor deze cel. Op 10 november 2023 keurde de Vlaamse Regering de oprichting goed van een reserve-eenheid paraatheid (REP), bestaande uit een vast deel (10 personen) en een variabel deel (300 reservisten). Binnen dit vast deel wordt in 2024 een vacature voorzien voor een profiel met een medisch milieukundige achtergrond. Eenmaal dit profiel geworven is kan er ingezet worden op de uitwerking van een governance rond Milieugezondheidszorg, waar ZZS een onderdeel van is.

3.8 OPBOUW VAN KENNIS- EN DATABEHEER

Actie 35. Ontwikkelen van een kruispuntbank Omgeving

Beschrijving

De Kruispuntbank Omgeving (KBOMG) is een werking georganiseerd rond het samenbrengen en koppelen

////////////////////////////////////

Lancering portaalsite en viewer	September 2023	Lopend	De geoviewer wordt ontwikkeld en de verschillende datalagen worden toegevoegd. Nieuwe datalagen worden klaargestoomd.
Portaalsite is live	November 2023	Afgerond	Eind november ging de website "Omgevingsinformatie Vlaanderen" (OIV, voorheen "Kruispuntbank Omgeving") open voor het publiek. De OIV-website fungeert als de toegangspoort voor publiek en overheden tot het dataplatform met gekoppelde omgevingsinformatie: controleverslagen, stortplaatsen, GPBV-installaties, emissies van verontreinigende stoffen enzovoort. Die koppeling gebeurt momenteel nog vooral op basis van locatie (beschikbare data voor een specifiek punt op de kaart of voor een welbepaald percelen), maar zal op termijn ook gebeuren op basis van stoffenlijsten. Een eerste versie van de codelijst chemische stoffen is reeds beschikbaar en het formele beheer hiervan al in 2024 operationeel zijn. Bedoeling is om de datasets op een meer exploratieve manier opvraagbaar te maken doordat ze naast op locatie ook op basis van een gedeelde codelijst en (dus) op basis van een unieke en gedeelde identificatie voor stoffen kunnen benaderd worden. De op deze manier gekoppelde datasets zullen tot nieuwe inzichten leiden die de efficiëntie en effectiviteit van beleidsontwikkeling en handhaving kunnen verhogen. De OIV-website maakt reeds gebruik van de codelijst chemische stoffen als bron voor het tonen van stof-fiches.
LT-Werking opgestart	Q3/Q4 2024	Op te starten	In het kader van de herziene Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en de Industrial Emissions Portal Regulation (IEPR) zal onderzocht en beslist worden welke rol het OIV-platform zal spelen in de bijgestelde verplichtingen op vlak van 1) rapportering door exploitanten naar de VO en van de VO naar Europa, en op vlak van 2) openbare publicatie van emissiegegevens door exploitanten en door de VO

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

De portaal "Omgevingsinformatie Vlaanderen" werd in november 2023 gelanceerd. In 2024 wordt onderzocht en beslist welke rol het OIV-portaal zal opnemen in de implementatie van herziene Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en van de Industrial Emissions Portal Regulation (IEPR). Zie actie 8 van het RIE/IEPR implementatieplan.

Actie 36. Operationaliseren van een governance proces voor het beheer en de actualisatie van het ZZS kader

Beschrijving

Sleutel tot het koppelen van gegevensbanken en registers ter ondersteuning van een pro-actiever kennisbeheer binnen de processen van vergunningsverlening, advies, onderzoek, modellering en analyse, publicatie... is het uniek benoemen van stoffen en stofgroeperingen op basis van Europese standaarden en lijsten. Hierdoor kan ingezet worden op onder andere pro-actief kennisbeheer rond (zeer zorgwekkende) stoffen met als finaliteit het geautomatiseerd aanwenden van die kennis in bedrijfsprocessen om beleidsmedewerkers en handhavers de meest relevante informatie aan te reiken om afwegingen te maken. Breed gedragen en veelvuldig toegepaste unieke registraties van stoffen en codelijsten stofgroeperingen – in onderzoek, vergunning, advies, BBT/BREF.. – maken automatische koppeling tussen bronnen onderling en tussen bronnen en geautomatiseerde bedrijfsprocessen mogelijk.

Tijdens het onderzoek naar het afbakenen van het werkgebied/scope van de term "zeer zorgwekkende stoffen" (actie 24) wordt een voorstel gedaan van het beheer en actualisatie van dit ZZS kader: de manier waarop we onze kennis gaan beheren (organisatorisch en technisch beheer van de lijsten van ZZS). Dit beheer dient te kunnen steunen op een register van (chemische) stoffen dat een onbetwiste en aanvaarde identificatie mogelijk maakt van die unieke stoffen en aldus het fundament legt voor de dataontsluiting van Zeer Zorgwekkende Stoffen en andere categorisaties van stoffen. Alle acties die focus leggen op registratie, monitoring en rapportering gaan impliciet uit van zulk een unieke en betrouwbare identificatie van chemische stoffen, die door middel van datasets kan uitgewisseld en ontsloten worden.

Met deze actie, verder bouwend op de outputs van actie 24, leggen we alvast de praktische basis van het organisatorisch en technisch beheer dat zal dienen uitgevoerd te worden. Daarbij beperken we ons expliciet tot het verzorgen van de functie van een aanvaard en uniek register van stoffen bestuurd en gevalideerd door experts. Deze beperkte en gerichte focus behoudt alle flexibiliteit aan de andere entiteiten en acties om de acties in hun respectievelijk expertise terrein uit voeren terwijl data uitwisseling tussen deze acties en terreinen verzekerd wordt door de gemeenschappelijk aanvaarde lijst van stoffen. Breed gedragen en veelvuldig toegepaste unieke registraties van stoffen en codelijsten stofgroeperingen vergt immers een duidelijk bepaald register dat vindbaar, toegankelijk interoperable en herbruikbaar is. De concrete acties die daarbij zullen aangepakt worden:

- Principes & praktische uitwerking van het zogenaamde master data management (MDM) voor stoffenregister en ZZS categorisatie:
 - Unieke identificatie stoffen & afstemmen van identificatiesystemen
 - Beschikbaar stellen van kritieke data elementen van deze stoffen die nodig zijn om correcte data uitwisseling tussen partijen mogelijk te maken
 - Semantische duidelijkheid & scherpte om misverstanden te vermijden
 - Vlot toegankelijk maken van een betrouwbaar register van stoffen
- Sturing via een samenwerkingsverband MDM (Data Governance):
 - Om een vlot MDM data beheer mogelijk te maken, moet geborgd worden dat de noodzakelijke gemeenschappelijke afspraken die data uitwisseling mogelijk maken, aanwezig zijn
 - We brengen daarom de inhoudelijke materie-experten uit de verschillende entiteiten van op het terrein samen (beleidsdomein overschrijdend samenwerkingsverband) in een

- governance orgaan dat kan zorgen voor het opbouwen van gemeenschappelijke posities en het nemen van beslissingen die praktisch data beheer mogelijk maken
- Bepalen en bekrachtigen van data aansprakelijkheden en verantwoordelijkheden (data stewardship in de ruime zin) en een actief datakwaliteit-beleid voeren
 - Het is ook in deze overkoepelende sturing dat bepaald zal worden hoe deze dynamische lijst van ZZS correct kan gehouden worden in het concrete data beheer
 - Sturing bieden betreffende de vereisten (zowel business, technisch als andere) waaraan de gebruikte tooling dient te beantwoorden

Kritische succesfactoren

Het risico bestaat dat het proactief data- kennisbeheer als een ICT-technische materie afgedaan wordt, terwijl digitale oplossingen slechts een middel zijn ter ondersteuning van de kennisbeheer-organisatie. Het tegendeel is evenwel het geval; dit is vooral een data materie waarin de technische implementatie slechts een klein deel vormt en bovendien behoorlijk vereenvoudigt wordt door een gedegen voorbereiding met betrokkenheid van inhoudelijke experts uit het terrein. Gedragenheid van uit deze entiteiten om in de voorgesteld opzet te slagen is dan ook een voorwaarde. Het afbakenen van werkgebied/scope en van de term ZZS tot een "ZZS kader", onderwerp van het onderzoek waarnaar verwezen wordt in ZZS Actie 24. *Afbakenen scope en term ZZS*, is een voorwaarde om te kunnen starten met het ontwerp en de implementatie van een samenwerkingsverband voor het ZZS kennisbeheer.

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Intake ZZS kader	Q2/Q3 2024	Lopend	Draft van het ZZS kader wordt opgemaakt tijdens het uitvoeren van actie 24. Afbakenen scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader
High-level ontwerp samenwerkingsverband Master Data Management stoffenlijst en ZZS categorisatie	Q2/Q3 2024	Lopend	High-level ontwerp wordt opgemaakt tijdens het uitvoeren van actie 24. Afbakenen scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader
Detailontwerp: concreet maken hoe het beheer stoffenlijst & ZZS categorisatie vlot en efficiënt tussen	Q3/Q4 2024	Op te starten	Zal starten na definitieve oplevering van het ZZS kader

entiteiten beheerd wordt(organisatorisch)			
Proces voor beheer stoffenlijst, het vastleggen van de lijst ZZS & principes ZZS categorisatie is operationeel	eind 2024	Op te starten	
Realisatie digitale oplossingen ter ondersteuning van het beheer van het ZZS kader (stoffenlijsten en -groepen, codelijsten...)	2024-2025	Op te starten	
Realisatie digitale oplossingen voor het integreren van het ZZS kader in andere digitale systemen (aanpassingen doorvoeren in het hele applicatielandschap DOV, omgevingsloket, GPBV, zodat data koppelbaar gepubliceerd kan worden)	2025	Op te starten	

STAND VAN ZAKEN 31 MAART 2024

Samen met de opdrachtnemers voor het onderzoek naar scope en term ZZS (actie 24) werd een high-level ontwerp gemaakt van het organisatorisch kader en de processen voor een beleidsdomeinoverschrijdend beheer en actualisatie van het ZZS-kader en van de ondersteunende databronnen: algemene stoffenlijst, criteria voor ZZS, criteria voor prioritaire ZZS, criteria voor potentiële ZZS enzovoort.

3.9 AFSTEMMEN EN INTEGREREN VAN ONDERZOEK, MONITORING EN SURVEILLANCE

Actie 37. Afstemming van huidige monitoring initiatieven rond ZZS en het opstellen van een plan van aanpak en implementatie van uitbreiding van monitoring initiatieven

Beschrijving

//

Voor compartiment Lucht

Indien de uitstoot van ZZS kan gelinkt worden aan een bedrijf of aan een sector kunnen via de milieuvergunning of de VLAREM omgevingsmetingen worden opgelegd. Naast zulke metingen is er nood aan screening door de overheid van de (mogelijke) aanwezigheid van bepaalde ZZS in de omgevingslucht of depositie teneinde een goed beeld te krijgen van de aanwezigheid van ZZS in de lucht en het verspreidingspatroon in Vlaanderen.

Indien blijkt dat bepaalde ZZS dermate wijd verspreid zijn dat er reeds sprake is van achtergrondwaarden en/of lokale hotspots die niet gelinkt kunnen worden aan één bedrijf/sector, én een generiek reductiebeleid aangewezen is, kan er ook nood zijn aan de uitrol van meetnetten en zodat de effectiviteit van het ZZS beleid kan opgevolgd en waar nodig bijgestuurd worden. Sommige gebieden worden gekenmerkt door een specifieke luchtverontreinigingsproblematiek en/of een cumulatieve milieudruk. Deze zogenaamde hotspot/aandachtgebieden vereisen niet alleen een lokaal beleid in de vorm van actieplannen, maar vereisen ook een specifiek opgezet monitoringsplan.

Van sommige ZZS (zoals dioxines, PCB's, benzeen) is reeds geweten dat luchtverontreiniging een belangrijke bijdrage heeft aan de blootstelling (rechtstreeks of via contaminatie van andere milieucompartimenten) en zijn reeds meetcampagnes opgezet. Voor PFAS is het onderzoek nog volop lopende nadat duidelijk werd dat luchtverontreiniging een belangrijke rol speelde in de blootstelling. Maar ook voor andere, nog niet in kaart gebrachte ZZS, kan dit het geval zijn. Afstemming op de inzichten die bekomen worden via andere acties inzake verspreiding en blootstellingsroutes is hierbij noodzakelijk.

De luchtmonitoring wordt doorvertaald naar gezondheidsimpact middels een milieugezondheidskundige risico analyse. Dit kan structureel gebeuren: bv. Modelleren klassieke pollutanten via dosis-effect relaties naar verwachte incidentie van morbiditeit en mortaliteit – cf. E-HIS in de Zorgatlas, bv. twee à driejaarlijkse gezondheidskundige interpretatie van VMM-luchtmeetrapporten in HotSpotgebieden (bv. Genk-Zuid, Hoboken, ...). Of dit kan ad hoc gebeuren: bv. Milieu- en gezondheidskundige impactbeoordeling van de emissies en immissiesituatie rond bepaalde bedrijven.

Kritische succesfactoren

Voldoende inzicht in het belang van luchtverontreiniging inzake de verspreiding van en blootstelling aan bepaalde ZZS

Beschikbaarheid over dosis-effect relaties, en/of surveillance gegevens.

Achtergrond metingen ter vergelijking.

Gevalideerde meet-, analyse- en interpretatiemethodieken

Outputindicatoren NA

Trekker: VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Inventarisatie monitoringactiviteiten	September 2023	Afgerond	

Meetresultaten	2023/2024	Lopend	Extra metingen voor PFAS en benzeen opgestart, andere polluenten in functie van inzichten/prioritering Evaluatie toepassingsmogelijkheden non-target screening binnen monitoringsinitiatieven beleidsdomein
----------------	-----------	--------	--

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Evaluatie toepassingsmogelijkheden NTS binnen beleidsdomein lopende

Actie 38. Gecoördineerde aandacht voor ZZS in onderzoeksagenda's

Beschrijving

Om de verschillende kennismoden maximaal op elkaar af te stemmen is een versterkte en gecoördineerde aandacht voor zeer zorgwekkende stoffen in de jaarlijkse onderzoeksagenda's van Beleidsdomeinen Omgeving en Gezondheid, in de referentietaken van VITO en in de samenwerking met Sciensano, partnerorganisaties en de steunpuntwerking noodzakelijk. Ook de verdere afstemming en uitbreiding van monitoringprogramma's en initiatieven in functie van ZZS is nodig (bv lucht, water, bodemmonitoring, palingpolluentennetwerk VHBP, binnenlucht, gezondheidsmonitoring). Door deze verschillende metingen en programma's op elkaar af te stemmen is vergelijkbaarheid en integratie mogelijk op het vlak van analytische methoden, detectielimieten, locaties, staalnameprocedures... Dit is belangrijk om geïntegreerde risicoanalyses te kunnen uitvoeren en beleid te kunnen evalueren. De bovenbeschreven afstemming zal opgenomen worden binnen een subwerkgroep ZZS van de Werkgroep Onderzoekscoördinatoren van het Beleidsdomein Omgeving die voor dit dossier uitgebreid wordt met inhoudelijke experts vanuit de verschillende entiteiten en het Departement Zorg.

Voor wat betreft onderzoek naar en monitoring van ZZS zal de subwerkgroep ZZS rapporteren binnen en nauw samenwerken met de opgerichte hub ZZS stoffen (onder coördinatie van Hans Reynders) met specifieke en versterkte aandacht voor de doorstroming van wetenschappelijke kennis en inzichten uit de monitoringprogramma's in functie van beleidsvoorbereiding en -uitvoering enerzijds en het beantwoorden van beleidsnoden door wetenschappelijk onderzoek anderzijds. De subwerkgroep rapporteert aan de Werkgroep Onderzoekscoördinatoren, zowel voor strategische reflectie inzake prioriteiten en budgettaire meervragen, als voor de samenhang met ander onderzoek en monitoring en voor het behandelen van onderzoeksvragen die vanuit het beleidstraject geformuleerd worden.

Kritische succesfactoren

Actieve input en medewerking van alle betrokkenen, budget

Outputindicatoren

Trekker: dOMG en VMM

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Inventarisatie van lopend en gepland onderzoek	September 2023	Afgerond	Inventarisatie uitgevoerd, wordt op regelmatige basis geactualiseerd
Afgestemde onderzoekopdrachten in onderzoeksagenda 2024	Begin 2024	Lopend	Opstart eind augustus 2023. Lijst met gemeenschappelijke onderzoeksprojecten opgesteld en planning opgemaakt. Start gemeenschappelijke projecten voorzien in 2024.
Afstemde onderzoekopdrachten 2025	Begin 2025	Op te starten	Opstart najaar 2024.
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Zie statusbeschrijving mijlpalen			

3.10 COMMUNICATIE EN STAKEHOLDER MANAGEMENT

Actie 39. Heldere en afgestemde communicatie rond ZZS opzetten

Beschrijving

Transparante communicatie over de PFAS-problematiek stond centraal in de manier waarop de opdrachthouder zijn mandaat invulde. Binnen de hub ZZS wordt een doorstart gemaakt van de communicatie-initiatieven die onder de opdrachthouder werden opgezet.

Werkgroep communicatie

De werkgroep communicatie, die was opgezet onder leiding van de PFAS opdrachthouder, wordt vanaf februari 2023 opnieuw opgestart. Het betreft overleg met de woordvoerders/communicatieverantwoordelijken van de verschillende betrokken administraties (DOMG, VMM, OVAM, dZORG) en organisaties, indien relevant uitgebreid met woordvoerders van de betrokken kabinetten. De communicatiestrategie, actuele persdossiers, de belangrijkste communicatie-uitdagingen en -opportunities worden binnen deze werkgroep besproken.

PFAS website

Alle informatie i.v.m. PFAS – via OVAM, VMM, Departement Omgeving, dZORG of andere overheidspartijen – wordt gecentraliseerd op de PFAS website (<https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling>) onder de rubrieken 'persberichten', 'nieuwsberichten' of – waar mogelijk – onder een specifieke topic op de website (denk bv. aan lokale updates omtrent de toepassing van no regret-maatregelen). De website actueel houden gebeurt op basis van nieuwe informatie, specifieke gebeurtenissen of (communicatie)acties door een van de betrokken partijen. De communicatiewerkgroep bepaalt wat er op de website komt.

Vanuit deze werkgroep werd de PFAS Vlaanderen website regelmatig geactualiseerd, bv. met een PFAS normenkader, met een overzicht van de geïntegreerde aanpak rond 3M Zwijndrecht of nieuwe beleidsdocumenten m.b.t. PFAS of zeer zorgwekkende stoffen die op de Vlaamse Regering werden meegedeeld of goedgekeurd.

Actie 40. Principes en aanpak ZZS stakeholder management uitwerken

Beschrijving

Stakeholder management op Vlaams niveau wordt opgenomen in het kader van processen die eigen zijn aan een beleidsplan en actieplannen (cf 4.1). Het PFAS actieplan werd voorgelegd aan de Minaraad, de SERV en de Strategische Adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Gezondheids- en Gezinsbeleid (SAR WVG). De visienota wordt tevens aan deze adviesraden voorgelegd. Een plan van aanpak voor structurele stakeholderbetrokkenheid wordt uitgewerkt. Hierbij zal een klankbordgroep worden opgericht die 2 maal per jaar geconsulteerd wordt i.v.m. de voortgang en evaluatie van acties (parlementaire onderzoekscommissie, pfas actieplan en ZZS acties in bijlage 1).

Kritische succesfactoren

- a. Afbakenen en invulling 'klankbordgroep' - afspraken maken met ev. Minaraad
- b. Oplijsten van alle relevante stakeholders
- c. In kaart brengen en matchen van specifieke acties met juiste stakeholders (functie, doel en verwachtingen) - duidelijke afbakening

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Adviesvraag Conceptnota Visie ZZS aan Minaraad , Serv en SAR WVG	Q2 2023	Afgerond	Adviezen zijn ontvangen
Traject opzetten stakeholdermanagement met consultant Createlli	Q3-Q4 2023	Afgerond	O.b.v. input uit overleg met verschillende entiteiten werd een nota i.v.m. verdere aanpak structureel stakeholder management opgeleverd.
Opstart klankbordgroep ZZS	Q3-Q4 2024	Lopend	Een klankbordgroep ZZS wordt opgezet voor structurele betrokkenheid van stakeholders bij de ZZS-werking. De eerste

			klankbordgroep zal in Q3-Q4 2024 samenkomen.
STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024			
Zie statusbeschrijving mijlpalen.			

3.11 INTERNATIONALE KENNISUITWISSELING

Actie 41. Kennisuitwisseling met Nederland, het Regions for Health Network van de WGO, het European Partnership for the assessment of Risks from Chemicals (PARC) en US-EPA

Beschrijving

De kennisuitwisseling met Nederland, de US-EPA, het Regions for Health Network van de WGO, het European Partnership for the assessment of Risks from Chemicals (PARC) zal verder uitgebouwd worden. De uitwisseling met Nederland, die opgezet werd door de PFAS opdrachthouder, zal structureel worden voortgezet om maximaal de Vlaamse en Nederlandse aanpak rond PFAS en ZS op elkaar af te stemmen, als vooruitstrevend toonbeeld binnen de West-Europese context. Ook binnen het kader van de Internationale Scheldecommissie is er een akkoord om hierover naar meer afstemming te streven. Het internationaal netwerk Emconsoil organiseert kennisontwikkeling en –uitwisseling over nieuwe verontreinigingen in bodem en grondwater.

In augustus 2022 is er een samenwerkingsovereenkomst afgesloten tussen het US-EPA (het Milieu Agentschap van de Verenigde Staten) en de Vlaamse minister van Omgeving inzake kennisuitwisseling over de uitdagingen rond PFAS. De Vlaamse overheid en de US-EPA zullen elkaar op gezette tijden informeren over de stand van zaken met betrekking tot vergunningverlening en milieuhandhaving, met specifieke aandacht voor het voorkomen en verminderen van PFAS in de leefomgeving (meer specifiek water, bodem, afval en lucht). Tevens zal er informatie-uitwisseling plaatsvinden over innovaties in handavings- en vergunningsprocedures alsook over nieuwe technische en digitale ontwikkelingen.

Kritische succesfactoren NA

Outputindicatoren NA

Trekker: dOMG

MIJLPAAL	TIMING	STATUS	STATUS BESCHRIJVING
Deelname governing board, national hub	Doorlopend	Lopend	Verschillende Vlaamse overheidsdiensten (dMG, VMM, OVAM) en kennisinstellingen

meeting en consortium meeting PARC			(waaronder VITO en Sciensano) zijn betrokken bij PARC.
Kennisuitwisseling met US-EPA	Doorlopend	Lopend	Regelmatig overleg via teams met US-EPA; experten van US-EPA waren tevens spreker op het PFA-event dat Vlaanderen organiseerde op 1-2 februari 2024 ihkv het BE voorzitterschap van de Europese Raad.
Kennisuitwisseling met Nederland ivm ZS aanpak	Doorlopend		Regelmatig overleg en kennisuitwisseling met Nederland (o.a. over de aanpak van 3M)

STAND VAN ZAKEN 31 maart 2024

Zie statusbeschrijving mijlpalen